

ACTA ACADEMIAE PRIMAE



Ročník I., Číslo 1 (2023)
Volume I., Issue I (2023)

NEAprint

EV 216/23/EPP
ISSN 2730-1109

ACTA ACADEMIAE PRIMAE

Ročník I., Číslo I (2023)

Volume I., Issue I (2023)

- **Medzinárodný vedecký časopis prezentujúci príspevky z vedných disciplín, ako: sociálna práca, psychológia, filozofia, medicína, právo, ekonomika, pedagogika.**

- **ŠÉFREDAKTOR:**

Dr. h. c. mult. univ. prof. JUDr. PhDr. PaedDr. ThLic. György Pál Pápay, PhD., MBA, LL.M.

- **REDAKČNÁ RADA:**

Dr.h.c. prof. Ing. Peter Plavčan, CSc.

Rektor

Vysoká škola Danubius

prof. Ing. Milan Konvit, PhD.

Fakulta sociálnych a ekonomických vied

Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika

prof. Oliver Holz, PhD.

Faculty of Economics and Business

KU Leuven, Belgium

Assoc. prof. György Molnár, PhD.

University of Obuda, Budapest, Hungary.

Assoc. prof. Rima Fayad, PhD.

Faculty of Economic Science and Buisness Administration

Lebanese University, Lebanon

Assoc. prof. János Ugrai, PhD.

University of Tokaj, Sárospatak, Hungary

Assoc. Prof. Dr. Ahmad Aljarah

Bahçeşehir Cyprus University, North Cyprus

Assoc. prof. László Varga, PhD.

University of Sopron, Sopron, Hungary

Assoc. prof. Jirí Dostál, PhD.

Palacky University, Olomouc, Czech republic

Assoc. prof. Zoltán Szűts, PhD.

Eszterházy Károly Catholic University, Eger, Hungary

doc. Ing. Miroslava Míkva, PhD.

Materiálovotechnologická fakulta so sídlom v Trnave , Slovenská technická univerzita
v Bratislave, Slovenská republika

doc. JUDr. Ing. Jana Majerová, PhD.

Katedra ekonomie a managementu

AMBIS College, Czech Republic

doc. Galína Jasečková, CSc.

Fakulta sociálnych a ekonomických vied

Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika

pplk. doc. JUDr. Ing. PhDr. Kristína Králiková, PhD., MBA

Katedra správneho práva

Akadémia Policajného zboru, Slovenská republika

PaedDr. PhDr. Václav Šimek PhD., DBA., M.Sc.

Prorektor

Univerzita vnitřní bezpečnosti v Lodži, Poľsko

Ing. Lukáš Vartiak, PhD.

Fakulta sociálnych a ekonomických vied

Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika

Subhankar Das, Ph.D.

Duy Tan University, Vietnam

Mgr. Katarína Rentková, PhD.

Fakulta managementu

Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika

Subhra R Mondal, Ph.D.

Duy Tan University, Vietnam

Ing. Miriam Garbárová, PhD.

Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov

Žilinská univerzita v Žiline, Slovenská republika

Piotr Gorzelańczyk, Ph.D.

Department of Transportation

Stanisław Staszic State University of Applied Sciences in Piła, Poland

PhDr. Tomáš Klokner, PhD.

Fakulta práva Janka Jesenského

Vysoká škola Danubius

Ádám Török, Ph.D.

Faculty of Transport Engineering and Vehicle Engineering, Budapest University of

Technology and Economics, Hungary

Mgr. Ing. Vladimír Gerka, PhD.

Pedagogická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

OBSAH

Úvodník šéfredaktora	6
The editorial of the editor-in-chief	7
A főszerkesztő bevezetője	8
EUTANÁZIA AKO SPOLOČENSKÝ PROBLÉM Z HĽADISKA SOCIÁLNEJ PRÁCE	
<i>Erich Schlesinger</i>	9
PRACA POLICJI REPUBLIKI CZESKIEJ W SPRAWIE MNIEJSZOŚCI W ZAKRESIE ZWALCZANIA PRZESTĘPCZOŚCI	
<i>Mariola Liszoková</i>	21
ETIKA A MORÁLKA V PRÁCI SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA	
<i>Erik Javorský</i>	33
SZENT VI. PÁL PÁPA SZOCIÁLIS ENCIKLIKÁI	
<i>Ondrej Nagy , Erik Javorský</i>	40
CIRKEV V SPOLOČENSKÝCH VZŤAHOCH DNEŠKA	
<i>Kristína Králiková, Jozef Králik</i>	56
SYNODA PÚTNIKOV DO CENTRA RÍMSKOKATOLÍCKEJ CIRKVI	
<i>Kristína Králiková, Pavel Mikoláš</i>	69
A MUNKAERŐPIACI MENEDZSMENT ALAPJAI	
<i>Sárközi János</i>	82
DOMÁCÍ NÁSILÍ V ČESKÉ REPUBLICE A POLSKU – LEGISLATIVNÍ A STATISTICKÝ ZÁKLAD	
<i>Mariola Liszoková</i>	87
DOMÁCE NÁSILIE AKO SOCIÁLNY PROBLÉM V SPOLOČNOSTI	
<i>Erich Schlesinger</i>	103
LEGAL ASPECTS OF SOCIAL WORK	
<i>György Pál Pápay</i>	114
CURRENT AND FUTURE ATTRIBUTES OF DIGITAL MEDIA	
<i>Milan Konvit, Galina Jasečková</i>	125
Zhrnutie.....	134
Összefoglalás	135
Resumé	136

Úvodník šéfredaktora

Dostáva sa Vám do rúk prvý ročník časopisu ACTA ACADEMIAE PRIMAE, ktorého vydavateľ je Neaprint s.r.o. Jeho cieľom je vyvíjať a poskytovať činnosti, ako aj verejne prospešné aktivity v oblasti kultúry, vzdelávania, výchovy, a ďalšieho (celoživotného) vzdelávania, i sociálnych činností. Predkladaná publikácia sa sústreďuje na spôsob hľadania správnej sociálnej cesty u jednotlivcoch, skupinách či komunitách. V súčasnej dobe môžeme povedať, že práve pomoc a podpora sú nevyhnutné z hľadiska fungovania zdravej spoločnosti, ktorá síce nie je rovnorodá, no má svoje špecifická vnútornej štruktúry. Práve tu nastáva hlavná súvzťažnosť medzi spoločnosťou a správnu sociálnou cestou každého jednotlivca. Spoločnosť ako taká, nám poskytuje uspokojovanie základných ľudských potrieb, osobnostný rast, ako aj stabilitu a celistvosť. Pomocou nej si vytvárame vzájomné sociálne vzťahy, spoločenstvá, normy respektíve hodnoty spoločnosti. No treba spomenúť, že počas sociálnej „cesty“ človeka môžu nastať aj rôzne úskalia. V spoločnosti sa nachádza mnoho javov, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať ľudí a z tohto dôvodu je potrebné na ne upriamiť pozornosť.

Na základe spomínaných tvrdení sa časopis ACTA ACADEMIAE PRIMAE zaoberá rôznymi smermi ako sociálna práca, psychológia, filozofia, medicína, právo, ekonomika, pedagogika. Všetky tieto smery sú potrebné k uvažovaniu o vzniku, priebehu, a dopadu spomínaných javov, ktorým v dnešnej dobe treba venovať obrovskú pozornosť. Potrebné je spomenúť, že základom toho, aby človek spoznal seba samého, ako aj svoje okolie je vzdelanie. Práve vzdelanie nám pomáha hľadať v problémoch súvislosti, rozvinúť úroveň myslenia a poznania. Pomocou nášho časopisu sa snažíme prispieť do spoločnosti odbornými článkami a publikáciami odborníkov z praxe z rôznych menovaných oblastí, aby čitateľ získal širší všeobecný rozhľad o problematike, ktorá je pre spoločnosť alarmujúca.

Veríme, že predkladaná publikácia Vás obohatí o nové informácie a vzbudí vo Vás literárny zážitok.

György Pál Pápay

The editorial of the editor-in-chief

The first edition of the journal ACTA ACADEMIAE PRIMAE, published by Neaprint s.r.o., is now in your hands. Its aim is to develop and provide activities, as well as public benefit activities in the field of culture, education, upbringing, and further (lifelong) education, and social activities. The present publication focuses on the way of finding the right social path in individuals, groups or communities. Nowadays, we can say that it is help and support that are essential for the functioning of a healthy society, which, although not homogeneous, has its own specificities of internal structure. This is where the main correlation between society and the correct social path for each individual comes into play. As such, society provides us with the satisfaction of basic human needs, personal growth, as well as stability and integrity. Through it we create social relationships, communities, norms or values of society. However, it should be mentioned that during a person's social "journey", there can be various pitfalls. There are many phenomena in society that can negatively affect people and for this reason it is necessary to pay attention to them.

On the basis of the aforementioned statements, the journal ACTA ACADEMIAE PRIMAE deals with various fields such as social work, psychology, philosophy, medicine, law, economics, and pedagogy. All these directions are necessary to reflect on the origin, course, and impact of the above-mentioned phenomena, to which enormous attention must be paid nowadays. It is necessary to mention that the basis for a person to know himself as well as his surroundings is education. It is education that helps us to look for connections in problems, to develop a level of thinking and knowledge. Through our journal, we try to contribute to society with professional articles and publications by practitioners in various named fields, so that the reader can gain a broader general view of an issue that is alarming to society.

We hope that the present publication will enrich you with new information and arouse your literary experience.

György Pál Pápay

A főszerkesztő bevezetője

A Neaprint kft. által kiadott ACTA ACADEMIAE PRIMAE folyóirat első kiadását tartja most a kezében. Célja a kultúra, az oktatás, a nevelés, a továbbképzés (élethosszig tartó oktatás) és a szociális területen végzett tevékenységek fejlesztése és biztosítása, valamint közhasznú tevékenységek folytatása. Jelen kiadvány a helyes társadalmi út megtalálásának módjára összpontosít az egyének, csoportok vagy közösségek számára. Napjainkban elmondhatjuk, hogy a segítség és a támogatás az, ami elengedhetetlen egy egészséges társadalom működéséhez, amely bár nem homogén, de a belső szerkezetének sajátosságai vannak. Itt jön a képbe a társadalom és az egyes emberek számára helyes társadalmi út közötti fő összefüggés. Mint ilyen, a társadalom biztosítja számunkra az alapvető emberi szükségletek kielégítését, a személyes növekedést, valamint a stabilitást és az integritást. Ezen keresztül hozzuk létre a társadalmi kapcsolatokat, közösségeket, a társadalom normáit vagy értékeit. Meg kell azonban említeni, hogy az egyén társadalmi „útja” során különböző buktatókat is rejthet. A társadalomban számos olyan jelenség van, amely negatívan befolyásolhatja az embereket, és ezért szükséges odafigyelni rájuk.

A fentiek alapján az ACTA ACADEMIAE PRIMAE folyóirat olyan különböző területekkel foglalkozik, mint például a szociális munka, a pszichológia, a filozófia, az orvostudomány, a jog, a közgazdaságtan és a pedagógia. Mindezek az irányzatok szükségesek ahhoz, hogy elgondolkodjunk a fent említett jelenségek eredetéről, lefolyásáról és hatásáról, amelyekre napjainkban óriási figyelmet kell fordítani. Szükséges megemlíteni, hogy a nevelés az alapja annak, hogy az ember megismerje önmagát és a környezetét is. Az oktatás az, ami segít abban, hogy összefüggéseket keressünk a problémákban, hogy kialakítsunk egy gondolkodási és tudásszintet. Lapunkkal igyekszünk hozzájárulni a társadalomhoz a különböző megnevezett területek szakembereinek szakmai cikkeivel és publikációival, hogy az olvasó szélesebb, általánosabb képet kapjon egy-egy, a társadalmat érintő kérdéstről. Reméljük, hogy a jelen kiadvány új információkkal gazdagítja Önt, és irodalmi élményt nyújt.

Pápay György Pál

EUTANÁZIA AKO SPOLOČENSKÝ PROBLÉM Z HĽADISKA SOCIÁLNEJ PRÁCE

Erich Schlesinger

ABSTRAKT

Príspevok sa zaoberá problematikou eutanázie z hľadiska sociálnej práce. Cieľom príspevku je priblíženie problematiky eutanázie v kontexte súčasného stavu riešenej problematiky doma a v zahraničí, pričom sa venuje jej celkovej charakteristike, druhom a názorovosti z hľadiska legalizácie v Európskej únii. V neposlednom rade je dôraz kladený na paliatívnu starostlivosť o chorého pacienta a úlohy sociálneho pracovníka v nej.

Kľúčové slová:

Eutanázia, dobrá smrť, legalizácia, sociálny pracovník, pacient

ABSTRACT

The article deals with the issue of euthanasia in terms of social work. The aim of the article is to approach the issue of euthanasia in the context of the current state at home and abroad, while dealing with its overall characteristics, types and views in terms of legalization in the European Union. Last but not least, the emphasis is on palliative care for the sick patient and the role of the social worker in it.

Keywords:

Euthanasia, good death, legalization, social worker, patient

Úvod

Univerzálnou pravdou je, že v dnešnom neistom svete a spoločnosti je jedinou istotou smrť. Práve smrť sa týka všetkých ľudí bez ohľadu v akej sociálnej skupine, alebo sfére sa pohybujeme. Či sa jedná o deti, mladistvých, dospelých ľudí, ľudí vyššieho veku, chudobných, alebo bohatých. Môžeme povedať, že človek sa so smrťou stretáva už počas celého svojho života, nakoľko musíme čeliť smrti svojej rodiny a blízkych ešte predtým, ako nás postihne. Mnohí ľudia, ktorí uvažujú nad smrťou vo všeobecnosti pociťujú strach a obavy, nakoľko medzi najzákladnejšie reakcie človeka ohľadom smrti zaradujeme útek. Práve pri otázkach a zamýšľaní sa nad vlastnou smrťou sa snažíme myslieť na fakt, aby nemala dlhú trvácnosť,

nebola bolestivá a hrôzostrašná. V dnešnej dobe ale existujú ľudia, pre ktorých smrť predstavuje najjednoduchšie riešenie svojich duševných, životných, alebo psychických problémov. Historické medzníky naznačujú, že množstvo ľudí sa už v minulosti zaoberalo starosťou o dobrú smrť súvisiacu s vyhnutím sa bolesti a utrpenia. Práve takéto zmýšľanie v spoločnosti sme mohli vidieť už v najstarších kultúrach, sociálnych skupinách, náboženstvách, či spoločenstvách. V dnešnej dobe uvažuje väčšina civilizácie o dobrom úspešnom živote a šťastí, ktoré častokrát vo svojich myšlienkach spájajú so starosťou o dobrú smrť a posmrtný život. Nakoľko mnoho z nás už po stáročia hľadá možnosti vyhnutia sa počas života bolesti a utrpeniu, tak isto hľadáme tieto možnosti aj pri smrti. Práve tu sa stretávame s pojmom eutanázia.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

V súčasnosti sa môžeme stretnúť s rôznymi názormi ohľadom danej problematiky doma, ako aj v zahraničí, nakoľko aj dnes patrí eutanázia medzi najcitlivejšie a najviac diskutované témy. Pri oblasti eutanázie sa najčastejšie stretávame s rozličnými názormi laickej spoločnosti, ako aj rôznych krajín sveta ohľadom ukončenia života za pomoci inej osoby. Práve tu býva najčastejšie eutanázia spájaná s problémom z hľadiska filozofického, teologického, ako aj právnického. Pri riešení daného problému sa stretávame s otázkou, či osoba môže rozhodovať, alebo spolurozhodovať o smrti iného človeka. Pri súčasnom stave riešenej problematiky doma a v zahraničí býva eutanázia označovaná v súvislosti so starostlivosťou o človeka.

Všeobecným cieľom starostlivosti o ľudí, ktorí sú smrteľne chorí je predĺženie života a čo najväčšie zlepšenie danej kvality prežívania. Práve tu býva spájaná starostlivosť a prežívanie so sociálnou prácou a psychickou podporou ľudí, ktorí sú odkázaní k starostlivosti. Môžeme povedať, že práve pri starostlivosti z pohľadu sociálnej práce je veľmi potrebné použiť všetky terapeutické a diagnostické metódy, ktoré by vedeli uľahčiť priebeh ochorenia a celkovú starostlivosť človeka. Častokrát sa stretávame aj s tým, že spomínané diagnostické a terapeutické metódy v procese starostlivosti nám nevedia pomôcť a v tomto prípade by mali nastať opatrenia, ktoré by mohli zmierniť utrpenie a bolesť jedinca. V súvislosti s danými tvrdeniami sa stretávame s otázkami ľudskej dôstojnosti, kedy pri pacientovi so závažným ochorením predchádza biologickú smrť, sociálna smrť. (Vlček, Hrubešová, 2007)

Práve pri sociálnej smrti by sme mali spomenúť výskumnú štúdiu od autorky (Dobříková Porubčanová, 2005) ktorá tvrdí, že najčastejšie o eutanáziu žiadajú práve ľudia,

ktorí vo všeobecnosti pociťujú vo svojom živote stav osamelosti a opustenosti. U týchto ľudí sa najčastejšie objavuje aj strach z neznáma a bolesti, kedy nevedia odhadnúť jednotlivé situáciu a majú prítomné pocity neistoty, objavuje sa pocit straty celkového zmyslu života a bývajú prítomné myšlienky, že daný človek je iba príťažou pre iných ľudí. Môžeme povedať, že dané skutočnosti z výskumnej štúdie by mali byť určitým signálom, ktorý by mal evokovať zvýšenú pozornosť aj na psychiku pacientov s rôznymi ochoreniami, nakoľko spomínané skutočnosti v mnohých prípadoch vedú k zamýšľaniu sa nad otázkou o možnosti eutanázie, pričom sa môže zdať práve takýmto ľuďom eutanázia, ako jediné riešenie ich beznádejnej situácie, ktorá im vyčerpala všetky psychické, ako aj duševné sily. Pri takomto prípade sa stretávame s faktom, že eutanázia je hľadaním východiska zo života jedinca a to jeho ukončením.

Môžeme teda povedať, že aj psychické problémy u ľudí patria medzi závažné faktory, ovplyvňujúce človeka pri rozhodovaní o eutanázii. Práve týmito skutočnosťami sa zaoberala výskumná štúdia Americkej asociácie klinických onkológov, ktorá realizovala výskumnú štúdiu u nevyliciteľne chorých pacientov s rakovinou. Vo všeobecnosti je známe, že pacienti trpiaci rakovinou sa najčastejšie zaoberajú otázkami ohľadom eutanázie. Daná štúdia metodologicky rozoberala aj vzťah, medzi depresiou a rakovinou u 138 pacientov s odhadovanou dĺžkou života 3 mesiace a menej, v období od roku 1999 do roku 2006. Z výsledkov sa zistilo, že riziko vyžiadania eutanázie bolo v priemere o 4,1 krát väčšie, ako u pacientov bez depresívnej nálady. Spomínaná výskumná štúdia opäť potvrdzuje, že psychické problémy u pacientov zvyšujú záujem o eutanáziu a psychické problémy patria medzi najzávažnejšie aspekty spojené s problematikou eutanázie. (Emanuel, 2016)

Problematika dnešnej doby ohľadom eutanázie sa týka aj lekárskej etiky a princípu prínosu, ktorý je spomínaný v Hippokratovej prísaha. Spomínaná prísaha hovorí, že lekár by mal konať v najlepšom záujme pacienta a tu sa stretávame opäť s etickou dilemou, ktorá v spoločnosti rozdeľuje názorovosť ľudí. V súčasnej dobe predstavuje moderné medicínske vzdelávanie právnu a kultúrnu opozíciu oproti asistovanej smrti. Z uvedených informácií narastá po celom svete celkový počet problémov z právneho hľadiska, ktorým najčastejšie čelia pacienti a organizácie, ktoré sa snažia pomôcť umierajúcim jedincom, s cieľom spochybníť predpísané právne predpisy, etické zásady, ako aj modernú lekársku a sociálnu starostlivosť proti asistovanej smrti. (Fontalis, Prousalí, Kulkarni, 2018)

Autor Lakošík opisuje vo svojej publikácii že pri pojme eutanázia je potrebné, aby zabitie daného jedinca spĺňalo určité predpoklady z dôvodu, že eutanázia sa v spoločnosti

nestotožňuje s klasickou definíciou vraždy, aj keď výsledok oboch aktov je svojim spôsobom ten istý a tým je smrť danej osoby. Jedným z hlavných cieľov eutanázie je okrem ukončenia bolesti a utrpenia človeka, aj zabránenie klesaniu jeho dôstojnosti. Je veľmi dôležité spomenúť, že pacient v určitých štádiách závažných a nevyliciteľných chorôb stráca svoju dôstojnosť ktorá mu prináležala a ktorú za normálneho zdravotného stavu požíval. V tomto prípade ide najmä o pacientov terminálneho štádia ochorenia, ktorí sú vo väčšine prípadov odkázaní na pomoc iných, napríklad pri základných ľudských činnostiach ako stravovacie a hygienické návyky. U týchto pacientov najčastejšie nastáva pocit menejcennosti a vnímanie vlastnej dôstojnosti je na veľmi nízkej úrovni. S podobnou tendenciou sa vo veľkej miere stretávame aj pri názoroch ich okolia na daných jednotlivcov s ochorením. Autor publikácie považuje eutanáziu ako akt, ktorého hlavným cieľom je v terminálnom štádiu ochorenia zapríčinenie smrti človeka, ktorého cieľom je zbavenie bolesti a celkového utrpenia. Podmienkou pre eutanáziu je slobodné vyjadrenie jednotlivca o ukončení života, ktoré nie je ovplyvnené žiadnym iným faktorom. (Lakošík, 2012)

Autor (Masár, 2000) poukazuje pri eutanázií práve na chronickú bolesť, pri ktorej intenzita dosahuje svoj vrchol a môžeme povedať, že pri takejto intenzite sa bolesť považuje za neznesiteľnú a výrazne ovplyvňuje myslenie jedinca. Chronická bolesť býva najčastejšie spájaná s bolesťou onkologických pacientov, poprípade s celkovým terminálnym štádiom ochorenia. V súčasnosti sa najčastejšie uvádza, že práve bolesť môže byť indikátorom vyvolania, alebo prehĺbovania problémov, ktoré častokrát súvisia s rôznymi príčinami pacientovho utrpenia. Z uvedených tvrdení vyplýva, že základným krokom by mala byť liečba bolesti ešte predtým, ako začneme s liečbou ostatných zložiek, ktoré sú prítomné pri utrpení jedinca. Tieto fakty dokazujú, že práve prvotným krokom by malo byť monitorovanie bolesti, ktorú jedinec prežíva. To znamená, prvotným základným krokom je liečba a odstránenie bolesti, a následným krokom je diskusia na psychologickú, ako aj sociálnu úroveň, nakoľko uvažovanie o vlastnej smrti je neodmysliteľným sociálno-psychologickým prvkom. Autor v tomto prípade chápe odstránenie bolesti za veľmi podstatnú, nakoľko by bolesť neovplyvnila zmýšľanie jednotlivca a išlo by o slobodné rozhodnutie.

Eutanázia je veľmi široká téma, na ktorú sa dá nazerať z rôznych uhľov pohľadu. Populácia ktorá vo väčšej miere súhlasí s eutanáziou, ju vo všeobecnosti chápe ako humánny spôsob ukončenia života. Avšak tu sa môžeme stretnúť s predpokladom že jedinec, ktorý má nasýtené psychologické, biologické, ako aj duchovné zložky, môže rozmýšľať o eutanázií ako o jednej z možností ukončenia svojho života. (Ulrichová, 2016)

V rozvinutých krajinách dnešného sveta sa môžeme najčastejšie stretnúť s búrlivými diskusiami ohľadom eutanázie ako možnosti voľby zomrieť bez bolesti a neznesiteľného utrpenia. Pri diskusiách sa môžeme priblížiť k rôznym názorom ľudí, ako aj sociálnemu, poprípade morálnemu kontextu, v akom sa daný človek nachádza a pohybuje. Z predkladaných výskumov môžeme zistiť, že aj v krajinách, v ktorých je eutanázia povolená, vznikajú rôzne etické dilemy, na ktoré odpoveď získame až po dlhodobých a praktických skúsenostiach. V súčasnej dobe stojíme pred dilemou, či rešpektovať presvedčenie a názor pacienta ohľadom eutanázie, že ak by bolo ochorenie pre človeka neznesiteľné a bolestivé, bola by mu umožnená eutanázia.

2. Charakteristika pojmu eutanázia

Eutanáziu možno v dnešnej spoločnosti charakterizovať z hľadiska širokospektrálneho historického medzníku. Pôvod tohto slovného spojenia možno datovať na základe gréckych slov: eu (v preklade dobro, dobrý) a thanos (v preklade úmrtie, smrť). Vo všeobecnosti možno povedať, že práve pri slovnom spojení smrť, mnoho ľudí myslí na tragickú udalosť, respektíve utrpenie, no eutanázia má znázorňovať pravý opak a to použitie špecifickejšej metódy na zabezpečenie „dobrej smrti“.

V laickom podvedomí človeka sa eutanázia javí ako spôsob, ktorým je úmrtie smrteľne chorého jedinca zapríčinené tým, že bolo vykonané úmyselne rôznymi spôsobmi, napríklad podaním látok, ktoré majú za následok smrtiaci účinok, alebo neposkytnutím liečby, ktorá je potrebná u daného pacienta. (Lucas, 2011)

Poznáme päť praktických rovín, ktoré charakterizujú eutanáziu. Ide najmä o zmiernenie psychického, ako aj fyzického utrpenia, o duchovnú pomoc a o fakt, aby sa chorému pacientovi nepredlžoval život. Zaradíme sem aj urýchlenie smrti u detí a dospelých, ktorí sú vnímaní v spoločnosti ako záťaž, ale aj ukončenie života v rámci dlhodobého pretrvávajúceho stavu bezvedomia. (Birnbacher, 2015)

Eutanáziu možno charakterizovať aj z trestnoprávneho hľadiska. Ide najmä o konanie jednotlivca či skupiny, ktorých cieľom je skrátenie života človeka protiprávnou cestou, ktorý trpí nevyliciteľnou chorobou, ktorá býva sprevádzaná súcitom s trpiacim človekom.

Vedecký slovník Merriam-Webster definuje eutanáziu ako ľahkú smrť sprevádzanú milosrdenstvom. V slovníku Merriam-Webster sa stretávame aj s terminologickým pojmom samovražda, ktorý je pri problematike spojennej s eutanáziou veľmi dôležité spomenúť a charakterizuje osobu, ktorá sa pokúsi, alebo spácha samovraždu. Môžeme povedať že ide

jedinca, ktorý sa pokúsi siahnuť si na svoj život bez pomoci iného človeka. Asistovaná samovražda by na rozdiel od samovraždy v konečnom dôsledku znamenala úmyselné vzatie vlastného života, za pomoci inej osoby. Podobne by sa považovala samovražda za asistencie lekára, ako úmyselný čin, zobrať si vlastný život. Inými slovami môžeme povedať, že asistovaná samovražda nastáva vtedy, keď iná osoba pomáha človeku pri ukončení jeho života. Ak sa jedná o lekára, ktorý asistuje pri smrti, obvykle sa stretávame s termínom samovražda za pomoci lekára. V mnohých prípadoch osoba, ktorá asistuje pri smrti je laik, najčastejším prípadom je príbuzný alebo priateľ, ktorý nemôže zniesť utrpenie blízkej osoby. Charakteristickým prejavom týchto ľudí je súcitnosť so želaním danej osoby ukončiť svoj vlastný život a to bez bolesti a utrpenia. (McDougall, Gorman, 2007)

Eutanáziu možno charakterizovať ako jednu z foriem samovraždy, ktorá v mnohých prípadoch vyplýva zo straty zmyslu života. Z tohto hľadiska treba rozlišovať morálne hodnotenie danej žiadosti medzi eutanáziou a samovraždou, nakoľko medzi chorým jedincem a jeho sociálnym okolím sa stretávame s odlišnými charakteristikami. V prípade samovraždy môžeme povedať, že jedinec vo väčšine prípadov netrpí žiadnou nevyliciteľnou chorobou a pri tomto príklade v nadmernej miere rozhodnutie jedinca spočíva na sociálnom okolí človeka na rozdiel od eutanázie, kde stav jednotlivca nie je vo väčšine prípadov na hranici beznádejnosti a pri takejto situácii sa z morálneho hľadiska zdá byť zodpovednosť oveľa menšia.

Ak by sme chceli charakterizovať eutanáziu z hľadiska faktoru, môžeme ju rozdeliť na úmyselnú a neúmyselnú. Úmyselná eutanázia (t.j. aktívna) eutanázia je najčastejšie v praxi vykonávaná zanedbávaním zdravotnej starostlivosti, respektíve podaním nejakého lieku, ktorý daného jednotlivca usmrť. Práve zdravotná starostlivosť u pacienta v tomto prípade označuje morálnu povinnosť profesionála, ktorá bola narušená. Aktívna eutanázia je vo všeobecnosti charakteristická žiadosťou pacienta. Môžeme ju teda nazvať ako cielečné usmrtenie jednotlivca či skupiny, čo možno označiť za porušenie právnych, lekárskejších no aj teologických noriem, nakoľko sa jedná o umelý zásah, s cieľom vedome urýchliť záverečnú životnú vývinovú fázu človeka – smrť. Môžeme povedať, že pri aktívnej eutanázii ide v podstate o asistovanú samovraždu nejakým človekom, ktorý k nej dopomôže.

Pasívna eutanázia je charakteristická v mnohých prípadoch „pripustením“, nakoľko jej cieľom je celkové zmiernenie utrpenia človeka. Najčastejším prostriedkom aplikovania pasívnej eutanázie v praxi je z hľadiska medicíny zastavenie moderných lekárskejších prostriedkov, ktoré poskytujú napr. hydratáciu, umelú výživu, podávanie špecifických liekov pacientovi a podobne. Pri pasívnej forme ide teda o eutanáziu bez súhlasu pacienta a na území

Slovenskej republiky sa môže akceptovať ako vražda, ak sa zistia detailné okolnosti, že lekár úmyselne neposkytol určité prvky liečby a zapríčinil smrť pacienta.

Svetová lekárska asociácia (WMA) definuje eutanáziu ako úmyselné a vedomé vykonanie činu, ktorého cieľom je ukončenie života človeka, ktoré prebieha podľa nasledujúcich podmienok. Osoba ktorej bude poskytnutá eutanázia, musí byť kompetentne informovaný jedinec s nevyliciteľnou chorobou. Daná osoba musí o eutanáziu dobrovoľne požiadať s cieľom, aby sa jej život ukončil. Vykonanie tohto skutku s úmyslom ukončiť život osoby je sprevádzaný so súcitom a bez akéhokoľvek osobného zisku. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) označuje eutanáziu ako čin jednej osoby, ktorého úmyslom je bezbolestná smrť, poprípade zabránenie prevencie smrti z hľadiska prirodzených príčin, ktoré sa týkajú terminálneho štádia ochorenia jednotlivca. Toto hľadisko sa vzťahuje aj na osobu, ktorá sa nachádza v štádiu mozgovej smrti, takzvanej ireverzibilnej kómy. S podobnou charakteristikou eutanázie sa môžeme stretnúť aj kanadskej komisie pre eutanáziu a asistovanú samovraždu ktorú popisujú ako čin iného človeka, ktorého úmyslom je ukončenie života inej osoby, za účelom úľavy. (Vácha, 2019)

3. Legalizácia eutanázie vo svete

Legalizácia eutanázie ako takej, je veľmi zložitým procesom a vo svete rozdeľuje ľudí na dva tábory. V laickej populácii sa stretávame najmä s kontroverznými, respektíve liberálnymi názormi, ktoré spoločnosť vo veľkej miere rozdeľujú. Niektorí ľudia sú názoru, že človek môže rozhodovať o svojom živote a narábať s ním ako chce. Naopak sa stretávame aj s názorom ľudí, ktorí v žiadnom prípade eutanáziu neakceptujú, respektíve akceptácia je len v určitej miere, čo súvisí aj s otázkou ukončenia života. A práve tu nastávajú hlavné otázky: Je etické ukončiť predčasne život, respektíve za pomoci asistencie iným človekom? A ak áno, v akej podobe? Ako zabezpečiť, aby usmrtenie človeka bolo v súlade s právnymi predpismi a morálnymi hodnotami?

Mnoho štátov sa v dnešnej dobe snaží otázku ohľadom danej problematiky aktívne otvoriť a mnoho z nich eutanáziu z určitého hľadiska aj pripustilo, respektíve jej hranice stále viac posúvajú. Práve tu sa stretávame aj s rôznymi názormi krajín. Medzi európske krajiny, kde je eutanázia legálna patrí: Holandsko, Belgicko, Luxembursko, Švajčiarsko a Albánsko. V spomínaných krajinách je možnosť podať smrtiaci liek na žiadosť chorého človeka. Príkladom môže byť Holandsko, ktoré vo všeobecnosti považuje mnoho ľudí za najviac liberálnu krajinu sveta a dvere eutanázie otvorilo pacientom už v roku 1973. Práve toto rozhodnutie prinieslo aj

mnoho etických dilem a právnych problémov v štáte, kde sa v tomto období odohrávali mnohopočetné súdne konania z hľadiska predkladanej problematiky. Z tohto dôvodu sa Holandská lekárska asociácia rozhodla upraviť podmienky ohľadom eutanázie. V Holandsku je možné pristúpiť k eutanázii, ak je pacient pri plnom vedomí, musí byť informovaný o svojom zdravotnom stave a prežívať neznesiteľné bolesti. Zdravotný stav pacienta by mal byť bez možnosti šance na vyliečenie sa.

Belgicko prinieslo zákon o aktívnej eutanázii v roku 2002. Alarmujúcim faktom je, že v Belgicku čoraz viac ľudí siahajú po možnosti ukončenia života v dôsledku eutanázie. Na základe toho sa realizoval populačný prieskum pomocou databázy všetkých prípadov eutanázie, ktoré boli nahlásené Federálnemu kontrolnému a hodnotiacemu výboru pre eutanáziu v Belgicku, v časovom medzníku od 01.01.2003 do 31.03.2013 na základe štandardizovaného registračného formulára. Výsledky naznačujú, že celkový počet hlásených prípadov eutanázie sa každoročne zvyšoval, z počtu 235 (0,2% všetkých úmrtí) v roku 2003, na 1807 (1,7% všetkých úmrtí) v roku 2013. Celková miera zvyšovania eutanázie bola zaznamenaná najmä u osôb vo veku 80 rokov a starších, ktorí zomreli v domove s opatrovateľskou službou a u tých, ktorí mali iné ochorenie ako rakovina. Hlásené prípady v roku 2013 sa najčastejšie týkali pacientov s rakovinou (68,7%) a osôb do 80 rokov (65,0%). S požiadavkami na eutanáziu boli čoraz častejšie konzultované tímy paliatívnej starostlivosti, ktoré presahovali zákonné požiadavky. (Dierickx, Deliens, Cohen a kol., 2017)

Vo Švajčiarsku sa poskytuje prístup k asistovanej samovražde pod podmienkou, že osoba, ktorej želaním je zomrieť, urobí smrteľný čin, má svoju rozhodovaciu spôsobilosť a jeho správanie nie je sebecky motivované. V zákone nie sú uvedené žiadne obmedzenia týkajúce sa dôvodu utrpenia. V krajine sa ale stretávame pri problematike spojenej s eutanáziou najmä s kontroverznými problémami z hľadiska existenčného utrpenia.

Na území Slovenskej republiky je eutanázia kvalifikovaná ako trestný čin vraždy. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Z.z. jasne predkladá: „Nikto nesmie byť pozbavený života. Trest smrti sa nepripúšťa“.

Z predkladaných informácií je zrejmé, že pri legalizácii ohľadom eutanázie sa líšia aj názory rôznych členských štátov Európskej únie. Zaujímavosťou je, že práve štáty, ktoré sú označované za najviac liberálne, pristúpili k eutanázii veľmi skepticky a v určitej forme je dodnes povolená, no naopak Slovenská republika legalizáciu eutanázie zatiaľ vôbec nepripúšťa.

4. Sociálna práca a paliatívna starostlivosť v kontexte eutanázie

Každý človek si je vedomí, že jeho život je dočasný a nie vecný. Závažné ochorenie človeka je spájané aj s vnútorným prežívaním strachu, bez ohľadu na pohlavie, vek, respektíve iné demografické údaje a práve pri poslednej etape života človek v mnohých prípadoch nevyhnutne potrebuje pri sebe profesionála, respektíve rodinu, ktorí mu pri záverečnej etape svojho života poskytnú sociálnu oporu a dôstojné podmienky. Práve tu sa stretávame s paliatívnou starostlivosťou.

Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) definuje paliatívnu starostlivosť ako „aktívnu, celkovú starostlivosť o chorých v čase, keď choroba neodpovedá na kauzálnu liečbu. Prvoradou úlohou je kontrola a liečba bolesti a ďalších symptómov, rovnako ako riešenie psychických, sociálnych a spirituálnych problémov chorých. Celkovým cieľom paliatívnej starostlivosti je dosiahnutie čo najvyššej možnej kvality života chorých a ich rodín“. (Mojtová, 2011)

Paliatívna starostlivosť je vo všeobecnosti poskytovaná prostredníctvom odborného tímu profesionálov, ktorého súčasťou je aj sociálny pracovník, ktorý zohráva obrovskú úlohu. Pri predkladanej starostlivosti môžeme definovať sociálneho pracovníka ako sprostredkovateľa zvyšovania kvality života pri terminálnom štádiu ochorenia, pomocou ktorého sa reguluje vnútorná stabilita pocitov klienta, ako aj jeho rodinných príslušníkov a celková starostlivosť. Potrebné je si uvedomiť, že ochorením, ktorým trpí pacient, trpí aj rodina a práve tu by sociálny pracovník mal ponúknuť citovú oporu a podieľať sa na pláne starostlivosti. V praxi sa stáva, že sociálny pracovník má rolu psychológa, ktorý sa snaží, aby sa členovia rodiny vcítili do role chorého a chápali jeho náladovosť a pocity, ktoré ho sprevádzajú. Môžeme povedať, že výsledkom priebehu jeho práce je spoznať psychologické pochody pacienta s cieľom očakávania jeho reakcií z hľadiska zmierňovania sa so svojou diagnózou. Sociálny pracovník by mal disponovať aj vedomosťami z hľadiska služieb, ktoré môžu byť poskytnuté pacientovi v terminálnom štádiu ochorenia, respektíve jeho rodine pomocou štátneho, poprípade neštátneho sektoru.

Sociálny pracovník v oblasti paliatívnej starostlivosti zastáva dôležitú úlohu pri komunikáciách medzi chorým pacientom a rodinnými príslušníkmi. V praxi sa stáva, že pri komunikáciách sú prítomné rôzne konflikty a cieľom profesionála je tieto konflikty čo v najväčšej miere odstrániť a využiť ostávajúci čas čo najviac, ako sa dá.

Komunikácia sociálneho pracovníka je veľmi dôležitá aj s pozostalými. V tomto prípade sa snaží automatizovať a vrátiť správne fungovanie rodiny, respektíve pomáha pozostalým so zariadovaním pohrebu a inými záležitosťami. Vo veľkej miere úlohou sociálneho pracovníka pri práci s pacientom je, aby nenastala skôr psychická, respektíve sociálna smrť, ako fyzická.

Pri práci s pacientom, ktorý sa nachádza v terminálnom štádiu ochorenia je potrebné, aby sociálny pracovník disponoval zrelou osobnosťou, ktorá by mala zahŕňať: dynamiku, iniciatívu, vytrvalosť a v neposlednom rade empatiu (takzvané sociálne cítenie).

V časovom medzníku v rokoch 2016 – 2019 sa realizovala empirická štúdia z hľadiska práce sociálneho pracovníka v oblasti paliatívnej starostlivosti, na základe prehľadu empirickej literatúry v oblasti srdcového zlyhávania. Výsledky predkladanej štúdie naznačujú, že v praxi sa najčastejšie využíva päť intervencií paliatívnej starostlivosti u pacientov so srdcovým zlyhaním, v ktorých sa ako kľúčový člen tímu uvádza zapájanie sociálneho pracovníka. Recenzované štúdie zdôraznili úlohy sociálnych pracovníkov v oblasti psychosociálneho hodnotenia a podpory, plánovania predchádzajúcej starostlivosti a komunikácie medzi pacientom a lekárskeym tímom, čo súhlasí aj s našim názorom. Paliatívni sociálni pracovníci majú vedomosti a zručnosti na poskytovanie odborných znalostí v psychologickej, sociálnej a kultúrnej starostlivosti v oblastiach praxe paliatívnej starostlivosti.(Donnell, Gonyea, Leff, 2020)

Záver

Eutanáziu z hľadiska etiky možno zaradiť medzi svetové problematiky, ktoré vedú mnohopočetné diskusie. Práve pri predkladanej téme sa stretávame s viacerými názormi, z ktorých nie je možné jednoznačne usúdiť ktorý je správny. Pri starostlivosti o chorého pacienta sa z hľadiska ukrutných bolestí a nevyliciteľnej choroby stretávame s tým, že niektorí jedinci už nechcú žiť a pomocou eutanázie chcú ukončiť svoj život. Stretávame sa aj s tým, kedy rodina, respektíve lekári konštatujú, že už nie je možné sa prebrať z umelého spánku a dotyčný jedinec bude pripútaný k liečebným prístrojom. No práve táto téma tu prináša množstvo etických a morálnych dilem. Čo ak odpojíme pacienta od prístrojov, no v konečnom dôsledku by sa prebral? Čo ak pacientovi podáme liek spôsobujúci usmrtenie a jeho „nevyliciteľná“ choroba by zázrakom zmizla? Práve etické otázky a dilemy rozdeľujú spoločnosť v názorovosti, ako aj sprístupnenie eutanázie v daných krajinách. Faktom je, že každý človek je jedinečný, jeho názorovosť je iná a z hľadiska sociálnych, kultúrnych

a duchovných vplyvov jednotný názor na eutanáziu v spoločnosti absentuje a každý jedinec na základe tohto poníma tento krok či je správny, respektíve nesprávny. Na území Slovenskej republiky možnosť eutanázie nemáme, no existuje paliatívna starostlivosť, ktorú je potrebné stále posilňovať z hľadiska kvality, kde dôležitú úlohu v procese tejto starostlivosti zohráva sociálny pracovník, ktorý je súčasťou odborného tímu poskytujúceho spomínanú starostlivosť.

Referencie

DIERICKX, S. - DELIENS, L. – COHEN, J. a kol. 2017. Involvement of palliative care in euthanasia practice in a context of legalized euthanasia: A population-based mortality follow-back study. [online]. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0269216317727158>

DOBRÍKOVÁ - PORUBČANOVÁ, P. a kol. 2005. Nevyliečiteľne chorí v súčasnosti : význam paliatívnej starostlivosti. Trnava : Spolok svätého Vojtecha. 2005. 280 s.

ISBN 80-7162-581-7.

DONNELL, A. – GONYEA, J. – LEFF, V. 2020. Social work involvement in palliative care heart failure research: a review of recent literature. [online]. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31895064/>

EMANUEL, E. 2016. Depression, Euthanasia, and Improving End-of-Life Care. Journal of Clinical Oncology [online]. <https://ascopubs.org/doi/10.1200/JCO.2005.06.001>

FONTALIS, A. – PROUSALI, E. – KULKARNI, K. Euthanasia and assisted dying: what is the current position and what are the key arguments informing the debate?

[online]. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30427291/>

LUCAS, R. 2010. Bioetika pre všetkých. Trnava : Spolok Svätého Vojtecha. 2010. 196 s. ISBN 978-80-7162-854-5.

MASÁR, O. 2000. Liečba bolesti pri malígnych ochoreniach. Bratislava : Charis. 77 s.

MCDOUGALL, J. – GORMAN, M. 2007. Euthanasia. Santa Barbara : Calif. 2007.

ISBN 978-1598841213

MOJTOVÁ, M. 2011. Sociálna práca v zdravotníctve. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. 2011. 137 s. ISBN 978-80-89271-45-0

VÁCHA, M. 2019. Eutanázie : definície, historie, legislativa, etika. Bratislava : GRADA. 2019. 112 s. ISBN 978-80-271-2575-3

VLČEK, R. – HRUBEŠOVÁ, Z. 2007. Zdravotnícke právo. Bratislava : EPOS. 2007. 319 s. ISBN 978-80-8057-705-6

ULRICHOVÁ, M., 2016: Euthanasia and the Needs of the Terminally III Merits and Risks of Voluntary Workers in Hospices. In: Procedia - Social and Behavioral Sciences, 217, s. 657-668.

Ústavný zákon č. 460/1992 Z.z. Ústava Slovenskej republiky <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/19980805.html>

Kontaktné údaje

Mgr. Erich Schlesinger, doktorand PhD.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

erich.schlesinger@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7587-9369>

PRACA POLICJI REPUBLIKI CZESKIEJ W SPRAWIE MNIejszości W ZAKRESIE ZWALCZANIA PRZESTĘPCZOŚCI

Mariola Lischoková

ABSTRAKT

W artykule poruszono problematykę pracy Policji Republiki Czeskiej w sprawie mniejszości w zakresie zwalczania przestępczości. Kwestia ta jest tu rozpatrywana przede wszystkim z perspektywy pracy Policji Republiki Czeskiej, która wykonuje nie tylko swoją pracę, ale także częściowo pracę „pracownika socjalnego”. Praca policji w tym zakresie wcale nie jest łatwa, zwłaszcza praca w miejscowościach wykluczonych społecznie. Oprócz funkcjonariuszy policji przydzielonych do Wydziałów Komunikacji Społecznej i Wydziału Prewencji w całej strukturze organizacyjnej Policji Republiki Czeskiej, działania prewencyjne prowadzi również szereg innych funkcjonariuszy policji, w tym przydzielonych do jednostek podstawowych, tj. Wydziałów Powiatowych i Okręgowych. Praca profilaktyczna polega na realizacji wykładów i dyskusji na różne tematy związane z przestępczością.

Słowa kluczowe:

mniejszości, policja, profilaktyka, zwalczanie przestępczości, projekt miejscowości wykluczone społecznie

ABSTRACT

This article deals with the issue of the work of the police of the Czech Republic in the field of minorities in the field of crime. This issue is viewed here primarily from the perspective of the work of the police of the Czech Republic, which performs not only its work, but also partly the work of a "social worker". The work of the police in this area is not easy at all, especially work in excluded localities. In addition to police officers assigned to the press and prevention departments throughout the organizational structure of the Police of the Czech Republic, a number of other police officers, including those assigned to basic departments, in district and local departments, are also engaged in preventive activities. This preventive work consists in the implementation of lectures and discussions on various topics related to crime.

Keywords:

minorities, police, prevention, crime prevention, project, excluded localities

Wstęp

Istotnym elementem pracy policji jest, oprócz zapewnienia bezpieczeństwa osób, mienia i porządku publicznego, wykrywanie i identyfikacja sprawców czynów zabronionych oraz działania prewencyjne funkcjonariuszy Policji Republiki Czeskiej. Oprócz funkcjonariuszy policji przydzielonych do Wydziałów Komunikacji Społecznej i Wydziału Prewencji w całej strukturze organizacyjnej Policji Republiki Czeskiej, działania prewencyjne prowadzi również szereg innych funkcjonariuszy policji, w tym przydzielonych do jednostek podstawowych, tj. Wydziałów Powiatowych i Okręgowych. W swoich działaniach policjant bardzo często styka się z członkami mniejszości, tj. osobą lub grupą osób, które różnią się pod względem etnicznym, rasowym, religijnym, ogólnokulturowym lub innymi osobliwościami i różnicami, ze względu na sytuację społeczną, która spycha ich na margines społeczny, lub inny status prawny. Styka się również z mieszkańcami miejscowości wykluczonych społecznie, czyli obszarów, na których występuje skupisko osób wykluczonych społecznie. Chodzi o środowisko, które jest izolowane przestrzennie, społecznie, kulturowo, ekonomicznie lub symbolicznie od otoczenia ze względu na cechy zewnętrzne, charakteryzuje się wysokim poziomem ubóstwa i bezrobocia wśród mieszkańców, ze względu na gospodarkę mieszkaniową, występują tam zrujnowane mieszkania, brakująca lub złej jakości infrastruktura oraz brakujące lub słabej jakości usługi publiczne, przy jednoczesnej niewydolności podstawowych instytucji socjalnych i większej częstotliwości zachowań ryzykownych. Policja Republiki Czeskiej ściśle współpracuje z organizacjami non-profit, zwłaszcza z obiektami niskoprogowymi, które wchodzą w zakres usług socjalnych i organizuje różne dyskusje na tematy z zakresu zapobiegania przestępczości.

Praca profilaktyczna w takim środowisku i z taką wspólnotą ludzi ma swoją specyfikę, której znajomość jest pierwszym warunkiem sukcesu. Równie istotnym czynnikiem jest lokalna i osobista wiedza o środowisku i ludziach, nawiązywanie osobistych więzi i kontaktów oraz budowanie wzajemnego zaufania między mieszkańcami miejscowości wykluczonych społecznie a policjantem, któremu powierzono pełnienie służby w tych miejscowościach. I wreszcie bardzo ścisła współpraca przy realizacji projektów prewencyjnych, ale także przy

rozwiązywaniu stresujących sytuacji czy pogarszającej się sytuacji bezpieczeństwa wobec innych podmiotów.

1. Regulacja ustawodawcza wybranej kwestii

Jednym z podstawowych kroków w celu wywarcia wpływu na przestępczość mniejszości i jej ograniczenia powinna być przede wszystkim poprawa ich niekorzystnego statusu społecznego, tak aby był on porównywalny ze statusem społecznym większości. Rząd Republiki Czeskiej dąży do stworzenia środowiska sprzyjającego rozwojowi wielokulturowego i tolerancyjnego społeczeństwa. Aby zrealizować te cele, powołano organy doradcze rządu – Radę ds. Praw Człowieka, Radę ds. Mniejszości Narodowościowych i Radę Rządową ds. Mniejszości Romów. (Moulisová, Zoubková, 2004)

Rada Rządowa ds. Mniejszości Narodowościowych jest organem doradczym i inicjatywnym rządu w sprawach dotyczących mniejszości narodowych i ich członków. Obecna Rada została powołana w rozumieniu § 6 ustawy nr 273/2001 czeskiego Dz.U. w sprawie praw członków mniejszości narodowościowych oraz o zmianie niektórych ustaw.

Rada Rządowa ds. Mniejszości Romów jest stałym organem doradczym i inicjującym rządu w zakresie integracji Romów. Rada została powołana uchwałą rządu nr 581 z dnia 17 września 1997 r., Wówczas jako Międzyresortowa Komisja ds. Mniejszości Romów. Rada systematycznie pomaga w integracji Romów do społeczeństwa. Zapewnia współpracę ministerstw odpowiedzialnych za realizację działań cząstkowych i realizację zadań wynikających z uchwał rządowych i umów międzynarodowych, którymi Republika Czeska jest związana. Gromadzi, omawia i przekazuje rządowi informacje, dokumenty i propozycje dotyczące tworzenia i realizacji polityki rządu wobec Romów.

Na poziomie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Czeskiej zagadnieniem tym zajmują się pracownicy Departamentu Polityki Bezpieczeństwa i Zwalczania Przestępczości. W regularnych odstępach czasu opracowują strategię pracy Policji Republiki Czeskiej w odniesieniu do mniejszości. Obecnie strategia ta została opracowana do 2020 roku.

Celem działań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Czeskiej w zakresie pracy z mniejszościami jest otwarta i przejrzysta współpraca policji z mniejszościami, oparta na wzajemnym zaufaniu i szacunku. Aby osiągnąć ten cel, konieczne jest wdrażanie nowoczesnych podejść do działań policji w pracy z mniejszościami, systematyczne skupianie się na ustawicznym szkoleniu policjantów w tej kwestii oraz zacieśnianie więzi ze społecznościami mniejszościowymi. Jednocześnie we wszystkich działaniach w tym obszarze

należy kierować się ideą partnerstwa w kwestiach bezpieczeństwa i proaktywną polityką wobec mniejszości.

Strategia Pracy Policji Republiki Czeskiej wobec mniejszości do 2020 roku (zwana dalej „Strategią”) opiera się na wcześniejszych dokumentach strategicznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczących działalności Policji Republiki Czeskiej w zakresie mniejszości. Ta piąta aktualizacja jest wyrazem faktu, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Policja Republiki Czeskiej postrzegają działania w zakresie mniejszości jako spójną i ważną część działań policji w zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego w Republice Czeskiej. Aktualizacja uwzględnia bieżące wydarzenia i zmieniające się warunki społeczne.

Głównymi priorytetami Strategii Pracy Policji Republiki Czeskiej na rzecz mniejszości do 2020 roku z 2018 roku jest wzmocnienie zaplecza metodycznego, kadrowego i organizacyjnego policji czeskiej w stosunku do mniejszości oraz wzmocnienie zaufania między członkami grup mniejszościowych a czeską policją. Jednocześnie nacisk kładziony jest na podnoszenie kwalifikacji zawodowych i wiedzy funkcjonariuszy czeskiej policji w danej kwestii oraz na szerszą współpracę czeskiej policji z organami administracji państwowej, samorządami, organizacjami pozarządowymi i innymi zainteresowanymi podmiotami. (Strategie, 2018)

Na szczeblu Prezydium Policji Republiki Czeskiej na podstawie Rozporządzenia Prezydenta Policji nr 258/2013 czeskiego Dz.U. o działaniach na rzecz mniejszości, powstało stanowisko Oficera Łącznikowego ds. Mniejszości. W każdym Okręgowym Prezydium Policji Republiki Czeskiej powstało wskazane stanowisko Oficera Łącznikowego ds. Mniejszości dla konkretnego regionu oraz Grupa Robocza ds. Mniejszości, którą oficer łącznikowy prowadzi.

2. Członek mniejszości jako ofiara lub sprawca

Wykluczenie społeczne to szeroko dyskutowany temat, który jest obecnie w Republice Czeskiej omawiany głównie w związku z problematyką ubóstwa, opieki socjalnej i usług socjalnych, w dziedzinie zatrudnienia, edukacji, ale także opieki zdrowotnej, uzależnień, hazardu i innych negatywnych zjawisk patologicznych. Zwłaszcza w ciągu ostatnich dziesięciu lat pojawiło się wiele definicji wykluczenia społecznego, a zwłaszcza w ciągu ostatnich pięciu lat w Republice Czeskiej poczyniono interesujący wkład w pogłębienie zrozumienia mechanizmów wykluczenia społecznego. (Uherek, Bělohradská, Pojarov, 2010)

Wykluczenie społeczne jest odcięte od instytucji i usług, sieci społecznych i możliwości edukacyjnych. Przejawy wykluczenia społecznego to np. długotrwałe bezrobocie, uzależnienie od świadczeń socjalnych, życie w wykluczonych przestrzennie częściach gmin, niskie kwalifikacje, zły stan zdrowia, rozpad rodziny czy utrata poczucia własnej wartości. W ramach adaptacji do warunków wykluczenia społecznego często powstają określone wartości i normy, takie jak nacisk na teraźniejszość, niemożność planowania przyszłości, poczucie beznadziejności i bezradności czy przekonanie, że nie można wpływać na własną sytuację socjalną. (Brož, Kintlová, Toušek, 2007)

Mówiąc najprościej, wykluczeni społecznie są obywatele, którzy mają utrudniony dostęp do instytucji i usług (np. pomocy instytucjonalnej), są wykluczeni z sieci społecznych i nie mają wystarczających kontaktów wertykalnych poza społecznie wykluczoną miejscowością. Podstawową cechą schodzenia do dna społecznego jest kumulacja przyczyn prowadzących do kryzysu życiowego (utrata pracy, niewypłacalność, problemy mieszkaniowe, problemy dzieci w szkole, choroby itp.). Osoby wykluczone społecznie zwykle nie borykają się z jednym problemem, lecz z dużą ilością problemów. Ze stopniowym schodzeniem do dna nie jest już jasne, jaka jest pierwotna przyczyna upadku na dno i jakie są jej konsekwencje. (Příručka pro sociální integraci, 2009)

W takim środowisku łatwo rozwijają się różnego rodzaju przestępstwa popełniane na mieszkańcach w miejscowościach wykluczonych społecznie lub bezpośrednio przez ich mieszkańców. Według regularnych doniesień oficerów łącznikowych mniejszość romska w środowisku dopuszcza się kradzieży kieszonkowych, zwykłych rabunków, lichwy, prowadzenia i organizacji prostytucji oraz przestępstw związanych z dystrybucją narkotyków i substancji psychotropowych. Następnym przestępstwem popełnianym przez mniejszość romską są przestępstwa popełniane na seniorach, czy to kradzieże, czy oszustwa. Członkowie społeczności wietnamskiej popełniają przestępstwa gospodarcze, związane głównie ze sprzedażą towarów oraz przestępczością związaną z produkcją i dystrybucją narkotyków i substancji psychotropowych. Osoby pochodzące z krajów postsowieckich, najczęściej Rosjanie i Ukraińcy, zwłaszcza na „swoich ludziach”, popełniają przestępstwa szantażu w związku z zapewnieniem pracy lub zakwaterowania. Następnie chodzi o przestępczość zorganizowaną, prostytucję, handel ludźmi, bronią i narkotykami oraz substancjami psychotropowymi. Szczegółowym rodzajem przestępstw popełnianych na osobach należących do mniejszości to przestępstwa popełniane z nienawiści. Obecne prawodawstwo nie określa bezpośrednio tego pojęcia. Przestępstwa z nienawiści obejmują przestępstwa popełniane z powodu nienawiści

sprawcy wobec domniemanego lub rzeczywistego charakteru ofiary, przynależność do rasy, pochodzenia etnicznego, narodowości, przekonań politycznych, religii (lub niereligijności). Elementy przestępstwa z nienawiści można doszukać w podstawowych lub kwalifikowanych faktach niektórych przestępstw lub w postaci okoliczności obciążających wymienionych w § 42 lit. b) Kodeksu karnego. Początkowe etapy przestępstwa z nienawiści można postrzegać jako serię przestępstw przeciwko mieniu lub przestępstw przeciwko wspólnotcie cywilnej. Badając takie doniesienie, należy od początku zająć się rozwojem sytuacji oraz poszukać i odnaleźć motywację sprawcy lub sprawców przestępstwa z nienawiści wobec określonej grupy osób, której napaść jednego lub więcej członków takiej społeczności dotyczy.

Środowisko miejscowości wykluczonych społecznie ma swoją specyfikę, którą policjant powinien uwzględniać w swoim podejściu, w swojej strategii poruszania się w tym środowisku. Bardzo powszechnym mitem wśród policjantów jest to, że konkretne działanie policji w tym środowisku faktycznie oznacza usprawiedliwianie i wybaczenie przestępstw, że zmuszeni są oni mierzyć ludzi z tego środowiska podwójnym metrem, aby nie zostali oskarżeni o dyskryminację itp. To duży błąd i całkowite złudzenie. Wręcz przeciwnie: policjant, który wkracza do tej miejscowości lub spotyka ludzi z tego środowiska, powinien postępować tak samo, jak w kontakcie z kimkolwiek innym. Zaprzeczanie, że policjanci czasami wślizgują się w działania, które są nieetyczne i niedopuszczalne, oznacza okłamywanie samego siebie. Nie jest zatem szkodliwe podsumować główne zasady pracy policji w środowisku wykluczenia społecznego i w kontakcie z ludźmi z tego środowiska:

1. **Uczciwość.** Przestrzeganie zasad uczciwego postępowania - prawidłowe zachowanie, bez oznaki wyższości i arogancji, bez oznak pogardy, poprawne tytułowanie. Prawidłowe zachowanie może zapobiec wielu konfliktom i nieporozumieniom, bez prawidłowego i przyzwoitego zachowania policjant nie może nigdy nawiązać trwałych relacji z osobami, które należą do tego środowiska, uzyskać od nich niezbędnych informacji i chęci obywateli do otwartej współpracy.
2. **Profesjonalizm.** Główną zasadą zawodową każdego policjanta, powinno być nie wyrażać własnych opinii i nie pokazywać swych odczuć na temat osób ze środowiska wykluczenia społecznego. Na przykład policjant może nie zgodzić się z tym, że większość z tych osób otrzymuje zasiłki, które inni płacą w formie podatków, ale nie może to mieć odzwierciedlenia w żadnej z jego procedurze służbowej. Zwłaszcza w tych przypadkach, w których problemy nie są związane z pracą policji. Nawet w tym przypadku zachowanie policjanta musi być oparte na rozsądku i logicznym myśleniu, a

nie na emocjach i osobistych opiniach. W sprawach integracji społecznej i zwalczaniu dyskryminacji policja Republiki Czeskiej musi traktować ludzi jako jednostki, i nie patrzeć na grupę jako całość, więc traktować ich sprawy jako unikalne. Do tego pomoże: po 1 szkolenie tematyczne policjantów i po 2 dobra praca personelu z policjantami - superwizja, coaching, trening itp. - co pomogłoby policjantom w radzeniu sobie z innością, nauczyłyby ich to pracy z uprzedzeniami, przetwarzania własnych mrocznych myśli i frustracji. W tej grupie zawodowej nietolerancja jest tym bardziej niebezpieczna, że policjanci spotykają osoby wykluczone społecznie z pozycji władzy.

3. **Zarządzanie konfliktem**, znajomość zasad komunikacji w sytuacjach problemowych. Idealnie byłoby, gdyby policjant, który wielokrotnie wkraczał do miejscowości wykluczonej społecznie, miał podstawową wiedzę na temat zasad porozumiewania się w sytuacjach problemowych, w których może zaistnieć lub wystąpić konflikt.

Na szczeblu regionalnym i lokalnym należy zapewnić / wspierać **udział policji w planowaniu społecznym**, w grupach roboczych (wraz z samorządem i organizacjami pozarządowymi) oraz w innych działaniach, które obejmują punkt widzenia i potencjał policji w rozwiązywaniu problemów i poszukiwaniu środków systemowych.

Policjanci muszą doskonale **znać środowisko miejscowości wykluczonych społecznie**, odpowiednio się w nim orientować, potrafić odróżnić rolę sprawcy od roli ofiary, tak aby ich informacje o tym środowisku i żyjących w nim ludziach nie opierały się wyłącznie na założeniach, ogólnie tradycyjnych stereotypach i uprzedzeniach. Wówczas mogą kompleksowo rozwiązać sytuację, czyli przyczyny negatywnych zjawisk, a nie tylko ich skutki (np. nie tylko przestępstwa przeciwko mieniu, ale także ich przyczyny).

Istnieje potrzeba zapewnienia przez instytucje administracji publicznej **systematycznego wprowadzania prawa i zasad społeczeństwa obywatelskiego do środowiska miejscowości wykluczonych społecznie**, wchodzenia w struktury w tych miejscowościach oraz systematycznego zwalczania nielegalnych działań, które mają miejsce w tym środowisku.

Tam, gdzie jest to stosowne, ustanowić instytut **asystenta socjalnego** w postępowaniu karnym (lub asystenta policji), który zapewniłby wsparcie socjalne i prawne wykluczonym społecznie klientom, którzy są ofiarami przestępstw lub dyskryminacji, ew. wsparcie w kontaktach z policją w celu ochrony praw tych klientów.

Stworzenie systemu oceny pracy policji tak, aby nie motywował funkcjonariuszy policji do korzystania z „systemu brama”, ale raczej zniechęcał ich od takiego zachowania.

Policja powinna **dokładnie zbadać zarzuty**, które wydają się być przypadkami korzystania z „systemu brama” i, jeżeli okaże się to uzasadnione, surowo ścigać te przypadki. Pożądane jest również, aby państwo (np. w formie projektu z EFS) wspierało systematyczne, niezależne monitorowanie tych przypadków, połączone z doradztwem i pomocą osobom, które zetknęły się z tym zjawiskiem. (Identifikace zásadních problémů v oblasti sociálního vyloučení)

3. Praktyka w 14 dyrekcjach regionalnych w dziedzinie prewencji

W każdej regionalnej dyrekcji Policji Republiki Czeskiej powołana jest funkcja oficera łącznikowego ds. mniejszości dla danego regionu oraz grupa robocza ds. mniejszości, którą zarządza wskazany oficer łącznikowy. Skład tych grup roboczych leży całkowicie w gestii kierownictwa poszczególnych dyrekcji regionalnych i odpowiedniego oficera łącznikowego, spełniając tym samym wymagania i specyfikę poszczególnych regionów. Większość członków tych grup to policjanci wydziałów powiatowych i lokalnych z przypisanymi zadaniami lokalnymi, na których terytorium występuje miejscowość wykluczona społecznie lub społeczność mniejszościowa.

Zadaniem członka grupy roboczej jest nawiązanie osobistych relacji z mieszkańcami miejscowości wykluczonej społecznie, ustanowienie dwustronnej komunikacji między przedstawicielami społeczności a policjantem oraz budowanie wzajemnego zaufania. Taki policjant zdobywa doskonałą lokalną i osobistą wiedzę o okolicy i ściśle współpracuje z jej przedstawicielami w rozwiązywaniu problemów, które z sobą niesie życie. Jednocześnie współpracuje z szeregiem organizacji rządowych i pozarządowych, urzędnikami administracji państwowej oraz samorządowej. Bardzo często dzieje się tak na spotkaniach realizowanych w celu rozwiązania konkretnego problemu lub na spotkaniach, które odbywają się w określonym czasie i dotyczą systematycznych poszukiwań i rozwiązywań problemów związanych z tą społecznością. Funkcjonariusz policji wchodzący w skład grupy roboczej ds. mniejszości ma przegląd o ogólnej sytuacji w zakresie bezpieczeństwa w miejscowości wykluczonej społecznie, wszystkich planowanych i przypadkowych zdarzeniach, które mogą zagrozić porządkowi i bezpieczeństwu publicznemu w tym środowisku oraz kiedy uzyskuje informacje o możliwych uciążliwościach publicznych, wtedy proponuje podjęcie odpowiednich środków ze strony policji Republiki Czeskiej, ale ze strony podmiotów współpracujących. W oparciu

o realizowane w ten sposób środki pełnione są niektóre z podstawowych zadań Policji Republiki Czeskiej, którymi są ochrona osób, mienia oraz ochrona porządku publicznego i przeciwdziałanie przestępczości.

Partnerami dla policjantów pracujących w miejscowościach wykluczonych społecznie będą przedstawiciele gmin i miast, pracownicy wydziału ochrony socjalno-prawnej dzieci, asystenci prewencji kryminalnej, terenowi pracownicy socjalni, pracownicy urzędów pracy, dyrektorzy szkół i nauczyciele, pracownicy Agencji Integracji Społecznej, organizacje pozarządowe, które działają w danym regionie czy miejscowości, organizacje rządowe zajmujące się integracją mniejszości ze społeczeństwem, a przede wszystkim są to przedstawiciele poszczególnych społeczności.

Projekt „Wprowadzanie specjalistów policji do pracy z grupą mniejszości Romów w miejscowościach wykluczonych społecznie“

Dzięki realizacji projektu „Wprowadzenie specjalistów policji do pracy z grupą mniejszości romskiej w miejscowościach wykluczonych społecznie”, do pracy z mniejszością romską w miejscowościach wykluczonych społecznie z czterech dyrekcji regionalnych przydzielono łącznie 40 policjantów. Wykonują te same zadania, co członkowie grup roboczych w miejscowościach wykluczonych społecznie, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności romskiej. Ich działania patrolowe prowadzone są głównie w miejscach o zwiększonej koncentracji ludności romskiej. Ci funkcjonariusze policji zostali specjalnie przeszkoleni i poinstruowani w ramach projektu, aby pracować i komunikować się z Romami. W najbliższym czasie wyniki projektu zostaną ocenione i zostanie podjęta decyzja o ewentualnym wprowadzeniu takich specjalistów w innych miejscowościach innych regionów Republiki Czeskiej. Dlatego też ci specjaliści zostaną przeszkoleni i kształceni do tej konkretnej pracy.

W ramach wspomnianego już projektu przygotowano również reprezentatywne badania socjologiczne i analizę opinii publicznej. Grupę docelową stanowili Romowie mieszkający w miejscowościach wykluczonych społecznie w wieku powyżej 15 lat. Wnioski z tego badania pokazują, na przykład, że Romowie raczej nie ufają policji, a z ich punktu widzenia policja raczej nie ufa Romom.

4. Kształcenie ustawiczne policji dotyczące tej problematyki

Kształcenie członków grup roboczych poszczególnych regionalnych dyrekcji Policji Republiki Czeskiej, a także specjalistów policji, odbywa się obecnie w ramach zajęć

instruktażowych Dyrekcji Policji Prezydium Policji Republiki Czeskiej oraz Departamentu Polityki Bezpieczeństwa i Zwalczania Przemocności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Kształcenie to odbywa się wielokrotnie przez kilka dni w roku kalendarzowym. Treścią kształcenia są zazwyczaj bieżące wydarzenia odbywające się w poszczególnych dyrekcjach regionalnych, dzielenie się dobrymi praktykami, wykłady na tematy związane z tą tematyką, które prowadzą wykładowcy zewnętrzni - eksperci w tej dziedzinie. W ramach kształcenia zastosowano już formy pedagogiki przeżyć, która okazała się bardzo skuteczna i spotkała się z pozytywnym odzewem ze strony uczestników.

Pozostaje jednak pytanie, czy policjant, który nie jest specjalistą policyjnym i nie jest członkiem grupy roboczej, jest wystarczająco przygotowany do komunikowania się z mniejszością romską lub jest przygotowany do komunikowania się z członkami mniejszości narodowej mieszkającymi lub przebywającymi w Republice Czeskiej. Szczególnie w świetle rozwoju międzynarodowej polityki migracyjnej oraz w obliczu znacznego wzrostu liczby cudzoziemców przebywających w krajach strefy Schengen można przypuszczać, że zapotrzebowanie na sztukę komunikacji z członkami mniejszości narodowych będzie wzrastać. I nie muszą to być tylko policjanci przydzieleni do porządkowej służby policji. Będą to również funkcjonariusze policji kryminalnej i śledczej, policjanci przydzieleni do policji ds. cudzoziemców i wielu innych. Potrzeba ta mogłaby zostać zaspokojona poprzez udział takiego funkcjonariusza policji w ustawicznym kursie ustawicznego kształcenia zawodowego. Kurs koncentrowałby się na specyfice komunikowania się z członkami poszczególnych mniejszości, poznaniu ich kultury i różnic, dzieleniu się dobrymi praktykami oraz zapoznaniu się z ryzykownymi sytuacjami.

Zakończenie

Można zatem stwierdzić, że członkowie mniejszości i mieszkańcy miejscowości wykluczonych społecznie są często ofiarami działań osób wykorzystujących ich złą sytuację społeczną. Są to głównie różni lichwiarze i osoby udzielające szybkich pożyczek o wysokim oprocentowaniu, co powoduje, że ci ludzie dostają się w „spirale zadłużenia”. Następnie chodzi o dilerów narkotykowych, sutenerzy, osoby oferujący nielegalnego zatrudnienie, a także właściciele domów znajdujących się w miejscowościach wykluczonych społecznie, którzy wykorzystują tę grupę osób oraz system przyznawania i wypłacania zasiłków socjalnych, lub niemożność się bronić.

Aspekty wykluczenia społecznego związane z bezpieczeństwem to problem, który dotyczy głównie Policji Republiki Czeskiej, jednak nie tylko jej. Oprócz Policji Republiki Czeskiej ponoszą znaczną część odpowiedzialności na rozwiązywaniu problemów związanych z miejscowościami wykluczonymi społecznie i organy administracji państwowej i samorządu terytorialnego. Zjawiskami tymi należy się zająć na poziomie lokalnym, ale miasta i gminy nie mają wystarczającej motywacji do integracji społecznej swoich obywateli, nawet w dziedzinie bezpieczeństwa. (Identifikace zásadních problémů v oblasti sociálního vyloučení, s. 42)

Policja, jako jeden z podmiotów zaangażowanych w zapewnianie bezpieczeństwa osób, mienia i porządku publicznego, musi dysponować wystarczającą liczbą wyszkolonych policjantów, którzy będą wykonywać swoje zadania profesjonalnie. Wraz ze wzrostem liczby społeczności składających się z członków różnych mniejszości potrzeba ta będzie rosła, a w niektórych regionach liczba obecnych członków grup roboczych ds. mniejszości i specjalistów policji nie będzie wystarczająca. Konieczne będzie bardziej masowe szkolenie większej liczby funkcjonariuszy policji do pracy z mniejszościami. Ten problem można rozwiązać, szkoląc policjantów w formie kursu kształcenia ustawicznego, skupiającego się na aspektach związanych z kulturowymi i zwyczajowymi różnicami członków takich mniejszości, specyfice komunikacji i radzenia sobie z nimi, wskazując na sytuacje ryzyka i dzieleniu się dobrą praktyką. Policjant kończący taki kurs będzie wtedy profesjonalnie przygotowany do komunikowania się z członkiem mniejszości i unikania błędów, które mogą podważać zaufanie, wzajemny szacunek i wspólne działanie prowadzące do bezpieczeństwa na terenie całej Republiki Czeskiej i wszystkich przebywających tam osób.

Referencje

BROŽ, M. – KINTLOVÁ, P. – TOUŠEK, L. Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem. Praha: Člověk v tísni - společnost při České televizi, c2007. 91 s. ISBN 978-80-86961-27-9.

Identifikace zásadních problémů v oblasti sociálního vyloučení
<https://www.mvcr.cz/clanek/prehled-dokumentu.aspx>

Příručka pro sociální integraci. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. 24 s. ISBN 978-80-7440-014-8.

Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám do roku 2020
<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-pro-praci-policie-cr-ve-vztahu-k-mensinam-do-roku-2020.aspx>

UHEREK, Z. – BĚLOHRADSKÁ, K. – POJAROVÁ, T. Průzkum potřeb v sociálně vyloučených lokalitách Královéhradeckého kraje. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2010. 110 s. ISBN 978-80-87112-32-8.

ZOUBKOVÁ, I. – MOULISOVÁ, M. Kriminologie a prevence kriminality. Praha: Armex, 2004. 152 s. ISBN 80-86795-05-5.

Dane kontaktowe

PhDr. Mariola Liszoková, Ph.D., doktorand PhD.

Vysoká škola zdravotnictva a sociálnej práce sv. Alžbety

mariola.krakowczykova@seznam.cz

ETIKA A MORÁLKA V PRÁCI SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA

Erik Javorský

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je zameranie sa na dôležitosť profesijnej etiky a morálky v sociálnej práci, ktorého cieľom je poukázať na osobnostné charakteristiky sociálneho pracovníka, etické princípy a etický kódex, ako aj na prítomnosť etických dilem, v profesii sociálnych pracovníkov.

Kľúčové slová:

sociálny pracovník, profesijná etika, etické princípy, etický kódex, etická dilema

ABSTRACT

The aim of the article is to focus on the importance of professional ethics and morality in social work, which aims to point out the personal characteristics of a social worker, ethical principles and ethical code, as well as the presence of ethical dilemmas in the profession of social workers.

Key words:

social worker, professional ethics, ethical principles, code of ethics, ethical dilemma

Úvod

Sociálna práca ako vedný odbor je od dávnych čias vo veľkej miere spájaná s etickými otázkami a práve pri tejto myšlienke sa stretávame s názorom, že význam etiky nie je vždy docenený. Už u študentov sociálnej práce sa kladie veľký dôraz na význam etiky v predkladanej profesii, no mnoho pedagógov sa snaží, aby získali čo najviac teoretických znalostí kde si treba uvedomiť, že základné etické správanie u sociálneho pracovníka vyžaduje najmä etické myslenie, kde sa treba sústrediť najmä na diskusiu, praktické skúsenosti, relevantné výskumy, etický kódex a podobne. Toto presvedčenie možno potvrdiť relevantným faktom, že poslaním sociálneho pracovníka je dosiahnuť pozitívnu zmenu jednotlivca, skupiny, respektíve komunity, či už v individuálnej, alebo komunitnej rovine, no v praxi v mnohých prípadoch nastávajú situácie, kedy sociálni pracovníci nie vždy objektívne zhodnotia klientovu situáciu, na základe absencie praktických skúseností. Môžeme teda povedať, že sociálny pracovník sa snaží dosiahnuť sociálnu zmenu v pozitívnom slova zmysle a na základe týchto faktov je

zrejme, že k dosiahnutiu stanoveného cieľa sú potrebné poznatky aj z oblasti profesijnej etiky. Práca sociálneho pracovníka s klientom bola už od dávnych čias spájaná v rovine pacient a terapeut, ako aj s presvedčením, že sociálny pracovník sa dennodenne stretáva a odborne rieši nie jeden neľahký ľudský osud a z tohto hľadiska možno konštatovať, že osobnosť, morálka, odborná znalosť kódexu a praktické etické znalosti sociálneho pracovníka sú neoddeliteľnou súčasťou tejto dôležitej profesie.

1. Osobnosť sociálneho pracovníka

Pri problematike spojenej s etikou a morálkou v sociálnej práci je veľmi dôležité spomenúť aj osobnosť sociálneho pracovníka, ktorá je vo veľkej miere základným pilierom a nástrojom vo svojej profesii. Sociálny pracovník ako profesionál, je v neustálom kontakte so svojimi klientmi a vyžaduje určité osobnostné predpoklady. Práve charakter a typ osobnosti, ako aj skúsenosti sociálneho pracovníka v jednotlivých ľudských životných situáciách majú za fakt, že častokrát veľmi ovplyvňujú úspešnosť, respektíve neúspech priebehu, ako aj celkovej práce s klientom. Pri predkladanej pomáhajúcej profesii okrem teoretických znalostí sociálneho pracovníka sú veľmi dôležité aj osobnostné prvky, životný štýl, respektíve sociálne role a status, ktorý sociálny pracovník zastáva v spoločnosti. Je to z toho dôvodu, že pri práci s niektorými klientmi môže nastať stav, kedy klient na sociálneho pracovníka nazerá ako na vzor, ktorému sa chce podobať. Z profesijného hľadiska je veľmi dôležité, aby sociálny pracovník zastával neutrálny názor. Práve pri osobnostných charakteristikách sa stretávame s presvedčením, že sociálny pracovník by si mal vždy udržať profesionálne pracovné správanie a jeho celkové vystupovanie by malo byť na vysokej úrovni. Z predkladaných informácií možno povedať, že medzi hlavné prvky sociálneho pracovníka zaraďujeme zrelú osobnosť, ktorá by mala mať určité špecifické charakteristické znaky. Medzi ne možno zaradiť najmä:

1. empatiu: ktorú môžeme charakterizovať ako jednu z hlavných vlastností osobnosti sociálneho pracovníka. Práve empatia je dôležitá najmä z hľadiska vcítania sa do pocitov klienta a pochopiť jeho situáciu z hľadiska vnútorného prežívania. Z tohto dôvodu už počas štúdia odboru Sociálna práca sa študenti stretávajú s predmetom SPV – sebaopoznanie a sebarealizácia, kde sa na základe vlastného sebaobrazu a sebazrkadlenia učia s kolegami vcítiť do pocitov iných a učia sa empatii v praxi.

2. citovú stabilitu: je veľmi dôležitou súčasťou hlavných charakteristík zrelej osobnosti sociálneho pracovníka, ktorého by žiaden prípad, ktorý rieši nemal rozhádzať. V tomto kontexte je dôležité aj sebaovládanie a sebakontrola. Ide v podstate o emocionalitu, čiže

citlivosť voči nejakej situácii, ktorá vyvoláva emócie a tie by mali byť počas celého profesijného priebehu s klientom stabilné.

3. tvorivosť: ktorá v mnohých prípadoch napomáha sociálnemu pracovníkovi k hľadaniu rôznych riešení situácií a pomocou nej vie profesionál lepšie improvizovať pri neočakávaných situáciách.

2. Etický kódex sociálneho pracovníka

Etický kódex sociálneho pracovníka je neoddeliteľnou súčasťou tejto profesie. Hlavným účelom etického kódexu je poskytnúť etické princípy sociálnym pracovníkom a asistentom sociálnej práce a na základe nich poukázať na poslanie, ktorého výsledkom je úsilie o jeho naplnenie. Predkladaný kódex napomáha sociálnemu pracovníkovi rešpektovať základné práva svojich klientov a aplikovať etické správanie klientom bez ohľadu na ich pohlavie, vek, národnosť, sexuálnu orientáciu a podobne, na základe informatívneho charakteru, ktorý sa dá naučiť, no pozitívny efekt sa v praxi najčastejšie dostavuje neuvedomele, teda vštípením a využívaním etických hodnôt.

Sarah Banks (2001) upozorňuje na fakt, že človek by vo všeobecnosti mal vedieť rozlíšiť princíp od pravidla, ktoré je viac špecifické a užšie vymedzené. Potrebné je ale spomenúť, že Etický kódex sociálnej práce obsahuje etické princípy, ako aj pravidlá. Pravidlo možno charakterizovať ako požiadavky, ktoré sú kladené na sociálnych pracovníkov. Praktickým príkladom možno uviesť fakt, že sociálny pracovník by mal vo všeobecnosti rešpektovať základné právo klienta z hľadiska slobodného rozhodnutia, ktoré špecifické služby chce alebo nechce odoberať. Oproti pravidlu morálne princípy možno charakterizovať ako morálny základ profesie, ktoré sa nepodriaďujú princípom.

Môžeme teda povedať, že etický kódex slúži sociálnym pracovníkom najmä z hľadiska adekvátneho sa rozhodnutia v danej konfliktnej situácii na základe etických princíпов a zásad, ktoré predkladaný kódex obsahuje. Laicky možno povedať, že etický kódex napomáha sociálnemu pracovníkovi čo môže, respektíve nemôže vykonať.

Aplikácia samotných etických princíпов predstavuje „základný štandard správania sa, esenciálnu normu, v systéme myšlienok alebo názorov, ktorá formuje základy morálneho uvažovania“. (Levická, 2014, s. 11)

V praxi sa ale stretávame s prípadmi, kedy niektorí sociálni pracovníci etický kódex zneužívajú vo vlastný prospech. Príkladom môže byť neposkytnutie rovnakej pomoci klientom

z hľadiska zaujatosti sociálneho pracovníka, respektíve neobohacovať sa na úkor klienta a nežiadať od klienta protislužbu. V takomto prípade je neetické ak človek, ktorý sa nachádza v ťažkej životnej situácii, sa stáva prostredníctvom sociálneho pracovníka objektom jeho obohatenia sa. Príkladom je aj medializovaný prípad, kedy sociálny pracovník požadoval od klienta sociálnej práce polovicu zo sumy spätne vyplatenej dávky za dobu jedného roka. V takomto prípade sa jedná o hrubé porušenie etického kódexu.

Môžeme teda povedať, že význam etiky a etického kódexu sociálneho pracovníka je najmä v regulácií správania profesionála. Medzi základné etické princípy zaraďujeme: normy pre vystupovanie a správanie sa sociálneho pracovníka, etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči klientom, etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči kolegom, etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči zamestnávateľom a organizáciám, etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči svojej profesii a etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči spoločnosti. (Mojtová, 2011)

1. Normy pre vystupovanie a správanie sa sociálneho pracovníka

Sociálny pracovník by mal vždy vystupovať ako kvalifikovaný profesionál, ktorého cieľom je neustále zdokonaľovanie sa vo svojej profesii a udržanie si svojej profesionality. Každý sociálny pracovník by mal byť schopný uznať hranice svojich kompetencií a obmedzenosť svojich odborných znalostí. Z uvedeného vyplýva fakt, že sociálny pracovník by mal poskytovať len tie služby, pre ktoré má odbornú kvalifikáciu na základe vzdelania, výcviku a skúseností. Povinnosťou sociálneho pracovníka z hľadiska odbornosti je mať kvalitné etické povedomie čo znamená, že by mal disponovať znalosťami v oblasti etiky, kde zahrňame aj celkový etický kódex a mal by byť schopný aplikovať etické témy do vlastnej praxe.

2. Etická zodpovednosť voči klientovi

Jedným z hlavných zásad v oblasti sociálnej práce je zodpovednosť nie len voči klientovi, ale aj za celý chod práce s klientom. Úlohou sociálneho pracovníka pri práci s klientom je, aby ho v žiadnom prípade neohrozil a nepoškodil. Sociálny pracovník sa musí uistiť, že jeho služby nie sú zneužívané a musí si byť vedomí faktu, že nesie určitú zodpovednosť pri procese práce s jednotlivcami, skupinami, či komunitami. Z tohto dôvodu je veľmi dôležité zachovať etické štandardy svojho jednania aj pomocou etického kódexu.

3. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči kolegom

Pri profesii sociálneho pracovníka je veľmi dôležitá aj lojalita nie len ku klientom, ale aj svojim kolegom. Dôležité je spomenúť, že v mnohých prípadoch sociálny pracovník nie je pri klientovi jediný profesionál, ale častokrát pracuje v tíme odborníkov (lekárov, psychológov, iných sociálnych pracovníkov) a podobne. Z tohto dôvodu vyplýva určitá etická zodpovednosť aj voči svojim kolegom. Jedným z hlavným faktov je, že sociálny pracovník by mal šíriť dobré meno k svojej profesii, udržiavať dobré vzťahy na pracovisku, respektíve pri nejasnostiach by mal ako profesionál viesť diskusiu a hľadať spoločné riešenie problému.

4. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči zamestnávateľom a organizáciám

Etická zodpovednosť je stanovená aj na základe pracovnej zmluvy sociálneho pracovníka so zamestnávateľom. V tomto prípade je potrebné, aby sociálny pracovník dodržiaval predkladanú zmluvu, ako aj prvky BOZP, v súlade s poskytovaním kvalitných služieb na pracovisku klientom, na základe uplatňovania etického kódexu a v prípade zaznamenania diskriminácie, respektíve násilia na pracovisku, aby sa podieľal na jeho odstránení.

5. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči svojej profesii

V tomto prípade ide o to, aby sa sociálny pracovník počas svojho výkonu profesie neustále zdokonaľoval. Zdokonaľovanie sociálneho pracovníka môže prebiehať v niekoľkých rovinách, napríklad zúčastňovania sa školení, seminárov a besied, rozvíjaním metód a techník sociálnej práce, prehĺbovanie teoretických odborných vedomostí a ich následná aplikácia do praxe, podieľanie sa na výskumných, respektíve prieskumných štúdiách (populačných prieskumoch) v oblasti sociálnej práce a podobne. Sociálny pracovník by si mal uvedomovať svoje postavenie na základe svojej profesie a nezneužívať dané kompetencie.

6. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči spoločnosti

Sociálny pracovník sa pomocou svojej profesie snaží o zlepšenie celkovej kvality života v spoločnosti. Snaží sa, aby služby sociálnej práce boli poskytnuté čo najviac ľuďom, ktorí ich potrebujú. Predkladaná etická zodpovednosť sa zakladá na celkovom zlepšení podmienok a čo najväčšom sprístupnení k ľuďom. Cieľom sociálneho pracovníka je pomôcť jednotlivcovi, skupine, ako aj komunite pri riešení sociálnych problémov, ktoré ich sprevádzajú.

3. Etická dilema

Sociálny pracovník sa vo svojej profesii v mnohých prípadoch stretne s rôznymi etickými dilemami. Etickú dilemu možno charakterizovať ako nerozhodnosť voľby, medzi dvoma alternatívami, kedy nevieme povedať, ktorá je správna, respektíve nesprávna. Dilemu môžeme charakterizovať aj ako slobodné rozhodnutie jednotlivca, respektíve skupiny, ktorá sa viaže na určitý sociálny kontext. V praxi to znamená, že v mnohých situáciách a pri práci s klientom nastane u sociálneho pracovníka etická dilema, kedy si nie je profesionál istý, ktoré rozhodnutie je pre danú situáciu správne. V tomto prípade je potrebné, aby sociálny pracovník komunikoval so svojimi kolegami o danej situácii, respektíve so svojim zamestnávateľom, no môže požiadať Komoru sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce o konzultáciu, v ktorej predkladanú etickú dilemu rozpovie.

Každá situácia v oblasti sociálnej práce, ako aj práca s klientom je individuálneho charakteru, ako aj osobnosť sociálneho pracovníka. Potrebné je povedať, že určitá situácia môže byť pre niekoho dilemou, respektíve problémom, pre iného profesionála je to otázka dodržiavania pravidiel, ktorá má jednoduché riešenie.

V odbornej literatúre od autorov Musil a Nečasová (2008) sa stretávame s postupom riešenia etických dilém v sociálnej práci, ktorý je nasledovný:

- a) základným krokom je identifikácia etickej dilemy, ako aj hodnôt a povinností, ktoré s ňou súvisia
- b) zamýšľanie sa nad otázkou: Akých klientov, respektíve kolegov sociálneho pracovníka, ktorý zažíva etickú dilemu sa bude riešenie týkať?
- c) zváženie všetkých pozitívnych, ako aj negatívnych pohľadov a spôsobov daného konania. Zváženie, aké pozitívne, respektívne negatívne dôsledky to bude mať na celkovú spoločnosť, ako aj jednotlivca?

Z predkladaných informácií je zrejmé, že základom je, aby sociálny pracovník uznal prítomnosť etickej dilemy a následne ju zodpovedne objasnil a konzultoval s kolegami, prípadne inými kompetentnými. Zásadným krokom z hľadiska povinností a schopností je premýšľanie sociálneho pracovníka aj mimo rámec pevne daných postup.

V praxi sa stáva, že u sociálneho pracovníka sa v niektorých situáciách musí spreneveriť aspekt etického kódexu aby mohol sociálny pracovník konať eticky v iných prípadoch.

Najčastejšie etické dilema je v tomto prípade dôvernosť informácií, kde môže nastať otázka odhalenia tajomstva, avšak ochrana informácií končí pri odvracaní nebezpečia druhých ľudí.

Záver

Osobnosť sociálneho pracovníka je veľmi dôležitým prvkom pri práci s klientami. Okrem zreých osobnostných charakteristík by mal disponovať sociálny pracovník všeobecnými poznatkami z hľadiska profesijnej etiky, nakoľko dôležitým pilierom pri tejto profesii je aj Etický kódex sociálneho pracovníka. Z tohto dôvodu je potrebné, aby sociálny pracovník dodržiaval všetky spomínané princípy a pravidlá, ktoré profesia sociálneho pracovníka vyžaduje. Všeobecné poznatky sa vstiepujú študentom sociálnej práce už počas vysokoškolského štúdia, no najlepším učiteľom je kvalitná prax, kde sa v mnohých prípadoch sociálny pracovník stretne s rôznymi etickými dilemami. V tomto prípade je naozaj potrebné, aby sociálny pracovník o etických dilemách otvorene hovoril a nezatajoval ich a v neposlednom rade neporušoval vedome etický kódex vo svoj vlastný prospech – nakoľko ten čin je neadekvátny a neprofesionálny. Faktom je, že práca sociálneho pracovníka si vyžaduje neustále vzdelávanie a zdokonaľovanie, čo nepomôže iba samotnému sociálnemu pracovníkovi, ale klientovi pri poskytnutí kvalitného procesu práce.

Referencie

BANKS, S. 2001. Ethics and Values in Social Work. New York : Palgrave. 2001.

ISBN 0-333- 94798-3.

LEVICKÁ, J. 2014. Etika sociálnej práce. Hradec Králové : Gaudeamus. 2014.

ISBN 978-80-7435-403-8

MOJTOVÁ, M. 2011. Sociálna práca v zdravotníctve. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. 2011.

ISBN 978-80-89271-45-0

MUSIL, L. NEČASOVÁ, M. Zvládání nesourodých očekávání a morální orientace sociálních pracovníků. In Etické kontexty sociální práce s rodinou. Brno : Albert. 2008. ISBN 978-80-7326-145-0

Kontaktné údaje

PhDr. Erik Javorský, MBA LL.M, doktorand PhD.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

erik.javorsky@gmail.com

SZENT VI. PÁL PÁPA SZOCIÁLIS ENCIKLIKÁI

Ondrej Nagy, Erik Javorský

ABSZTRAKT

Az előadás témája a katolikus egyház társadalmi tanítása, és azon belül Szent VI. Pál pápa szociális enciklikái és társadalmi tanítása. A felszólalás célja bemutatni a keresztény társadalmi tanítást, mint gyakorlati útmutatást az egyén, a közösség, a társadalom, sőt az egész emberiség számára, amely képes békét, megértést és harmóniát teremteni, továbbá amely elősegíti a személy és az egész közösség fejlődését az egész emberiséget magába foglaló közjó érdekében.

Szent VI. Pál pápa tanítása nemcsak korának problémáit tárja fel és kínál megoldást, hanem meglátásai a mai korban is érvényességgel bírnak.

Kulcsszavak:

Egyház, társadalom, növekedés, fejlődés, közjó

ABSTRACT

Article deals with the issues of social teaching of the Catholic Church, including the social encyclics and social teaching of St. Pope Paul VI. The aim of the work is to present Christian social teaching as a practical guide for the individual, the community, the society and even the whole of humanity, which is able to create peace, understanding and harmony, and which promotes development of the individual and the community for the common good of all mankind. The teaching of St. Pope Paul VI reveals the problems of his age and offers a solution, and his view is still valid today.

Keywords:

Church, society, growth, development, common good

Bevezetés

A keresztény társadalmi tanítás abból a felismert igazságból indul ki, hogy nem lehet kívül maradni az emberi méltóságot sértő viszonyok felszámolásából anélkül, hogy egyénileg és társadalmi intézményként ne válna felelőssé értre mindenki. Az egyre elmélyülő társadalmi

különbségek emberek millióit sodorta, és sodorja ma is, méltatlan és sokszor kilátástalan helyzetbe.

A 19. században az ipari forradalommal párhuzamosan kiéleződött a viszony az igazságtalan, rendezetlen és egyre nagyobb egyenlőtlenségbe sodródó társadalmak munkástömegei és a majdnem korlátlan szabadságot élvező, többnyire társadalmi kötelezettségeket nem vállaló, piaci szereplők, az anyagi források tulajdonosai között.

Az egyház tagjai közül azonban egyre többen érzékelték a tömeges nyomorúság elviselhetetlensége miatti szolidáris felelősséget, és ösztönösen, az előző évszázadokban megszokott, viszonylag szűk körű jótékonykodáson és szegénygondozási gyakorlaton túl igyekeztek szervezetté, célzottá tenni és kiszélesíteni az embersegítő, tevékenységet.

A 19. század közepére tehető a szociális katolicizmus megszületésének az időszaka, amelynek során előbb Franciaországban, majd Németországban jönnek létre a munkásokat összefogó és segélyező keresztény társaságok, a szegénygondozásra összpontosító Karitász körök, amelyek tevékenysége során alakulnak ki a szociális kereszténység gyakorlatias mozgalmi.

A személy méltóságát és felelősségét hirdető egyház egykor és ma is az ember autonómiáját hangsúlyozza a társadalommal szemben. A személy méltósága azonban gyakran veszélybe kerül a társadalom működési zavarainak, belső viszonyainak rendezetlensége miatt.

A társadalom nem képes minden egyes ember jólétének, boldogulásának és üdvösségének utat nyitni, reális esélyt adó életfeltételeket biztosítani, nem teremti, vagy nem védi meg az emberi kibontakozás szabadságát. Az Egyház etikai elveket fogalmaz meg a társadalmi működés átalakítására, megreformálására. A rendszeralkotó, több tudományterületet is átkaroló munka eredményeként alakult ki a modern katolikus társadalomtudomány. (Lakner, 2012)

1. Az egyház társadalmi tanítása

Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma írja: „Amikor ugyanis az egyház „az evangélium hirdetésére szóló küldetését teljesíti, Jézus Krisztus nevében tanúsítja az ember sajátos méltóságát és hivatását az emberek közössége iránt; megtanítja neki az igazságosság és a szeretet követelményét az isteni bölcsességnek megfelelően” Ez a tanítás abból a mély egységből fakad, amely a hitből átfogó üdvösségre, a reményből az igazságosság kiteljesedésére vezet, és abból a szeretetből, amely minden embert valóságosan fivérré és nővérré tesz Krisztusban: ez Isten világ iránti szeretetének kifejeződése, amelyet Isten annyira szeretett, „hogyan született fiát adta érte” (Jn 3,16).

Az az ember, aki ráébred arra, hogy Isten szereti őt, megérti saját transzcendens méltóságát; megtanulja, hogy ne elégedjen meg önmagával, és a másik emberrel a hiteles emberi kapcsolatok rendszerében találkozzon. Azok az emberek, akiket Isten szeretete újjá teremtett, képesek arra, hogy megváltoztassák az emberi kapcsolatok szabályait és minőségét, sőt még a társadalmi struktúrákat is: olyan személyek ők, akik békét hozhatnak ott, ahol konfliktusok vannak, testvéri kapcsolatokat teremthetnek és tarthatnak fenn ott, ahol gyűlölet uralkodik, képesek keresni az igazságosságot ott, ahol az ember ember általi kizsákmányolása hatalmasodott el. Csak a szeretet teszi lehetővé az emberek közötti kapcsolatok radikális megváltoztatását. Minden jóakarató ember, aki magáévá teszi ezt a lehetőséget, képessé válik az igazságban és a jóságban ismerni fel az igazságosság és az emberi fejlődés mérhetetlen távlatát. (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

Az Egyház a pápai enciklikákon keresztül olyan paradigmáról beszél az egyház, melyet emberi gondolkodásmódunk határoz meg. Ez az emberi gondolkodásmód az alapja keresztény hitünknek.

Az egyház társadalmi tanításának öt alappillére van:

1. Az emberi méltóság

A társadalmat, gazdaságot, politikát csak úgy érdemes építeni, ha az ember méltóságára építünk. Az embernek azért van méltósága, mert Isten hasonlatosságára és képére teremtett; a gazdasági és társadalmi folyamatoknak az alapja az ember.

Az egyén felelőssége, hogy milyen társadalomban, milyen gazdaságban él. Természetesen a struktúrák visszahatnak az emberre. A társadalom emberekből épül fel, és az ember felelős azért, hogy mit épít. Az ember szabadsága az alapja annak, hogy végső soron ő a struktúra meghatározója.

2. A szolidaritás

Ebben benne van az együttérzés, a kompassió, a másik felé való odafordulás, különösen a peremen lévők vagy szükséget szenvedők érdekében. Ez ma annyit jelent, hogy az embernek oda kell fordulnia a másik felé, nyitottnak kell lennie másokra, és ki kell vennie saját magát a középpontból.

Azt is tanítja a keresztény hit, hogy a másik előbbre való, mint én. Ez a nézet nem csak a keresztény tanokban van benne: az altruizmusról elég sokat beszélnek a gazdasági életben is, amikor azt mondják, hogy a gazdasági szereplők ne öldöklő versenyben gyilkolják le egymást,

hanem működjenek együtt, vagyis minden résztvevő számára kölcsönösen előnyös megállapodás legyen.

3. A szubszidiaritás (kisegítés) elve

Ezen elv szerint „egy magasabb szintű közösségnek nem szabad beavatkoznia egy alacsonyabb szintű közösség belső életébe, és nem szabad megfosztania illetékességétől, épp ellenkezőleg, szükségleteiben támogatnia és segítenie kell, hogy annak tevékenységét összehangolja a társadalmat alkotó más tényezőkkel, tudniillik a közjó érdekében.

A hierarchia magasabb szintjén is van valaki, és nem mindegy, hogy ez a valaki milyen. Az a jó, ha nem nyom el, hanem kisegít, szolgál. Isten is hierarchikus rendszerben szeret, segít minket.

4. A közjó

Ezen a társadalmi élet azon föltételeinek összességét kell érteni, melyek mind a csoportoknak, mind az egyes tagoknak lehetővé teszik azt, hogy saját tökéletességüket ériék el. (ETTK)

A közjó mindenki életét érinti. Mindenki részéről okosságot igényel, de még inkább azok részéről, akik a tekintély hivatalát gyakorolják.

Három lényeges elemet foglal magába: mindenekelőtt föltételezi a személynek, mint ilyennek tiszteletét. A közjó érdekében a közhatalomnak tiszteletben kell tartania az emberi személy alapvető és elidegeníthetetlen jogait. A társadalom köteles engedélyezni minden tagjának, hogy megvalósítsa saját hivatását.

Másodszor a közjó igényli közösségének szociális jólétét, gyarapodását. A gyarapodás az összes társadalmi kötelezettségnek a foglalata. De mindenki számára hozzáférhetővé kell tennie azt, amire a valóban emberi élethez szüksége van: az élelmet, a ruházatot, az egészséget, a munkát, a nevelést, a kultúrát, a megfelelő tájékoztatást, a családalapítás jogát stb.

Végül a közjó magában foglalja a békét, vagyis az igazságos rend állandóságát és biztonságát. Föltételezi tehát, hogy a tekintély tisztességes eszközökkel biztonságot nyújt mind a társadalom, mind tagjai számára. Biztosítja a jogot a törvényes, személyes és kollektív önvédelemhez. Sokkal élhetőbb egy olyan társadalom, ahol az emberek kooperálnak, bíznak a másokban és békében élnek egymással.

5. Az igazságosság

Aquinói Szent Tamás a négy sarkalatos erény közé emeli. Az igazságosság mindenféle emberi közösség létalapja. Készségessé tesz mindenki jogainak tiszteletben tartására, segít annak az összhangnak a megteremtésében, amely előmozdítja a méltányosságot a személyek és a közjó irányában.

A mindennapi szóhasználatban gyakran keveredik az igazság és az igazságosság fogalma. Az igazság a kimondott, leírt szó és a valóság közötti viszony, az igazságosság pedig erény, az emberi akarat állandó készsége, hogy mindenkinek megadja azt, ami jár neki.

Az igazságosság kölcsönösen megillet mindenkit. Minden embernek egyaránt vannak jogai és kötelességei is. Ez azt jelenti, hogy az anyagi javak, a munka, a tisztségek, az adók, a jutalmak és büntetések kiosztása során a feladatok és a felelőségek között igazságosságnak kell érvényesülnie. (Magyar Katolikus Egyház)

2. Szent VI. Pál pápa

Ki is volt Giovanni Battista Montini, akit ma Szent VI. Pál pápaként ismerünk?

Nemcsak az a pápa, aki befejezte a II. Vatikáni Zsinatot, hanem bevezette a szinódus gondolatát, aki a kölcsönös párbeszédben látja az Egyház útját és jövőjét.

Az Egyháznak párbeszédbe kell kezdenie a világgal, amelyben él. Az Egyház szóvá teszi önmagát, az Egyház üzenetté teszi önmagát; az Egyház beszélgetéssé teszi önmagát. Alapvetően azért, mert a hit, a vallás nem más, mint párbeszéd Isten és az ember között, olyan dialógus, amely üdvöt hoz. Ha tehát az Egyház hű akar lenni Istenhez és a hitéhez, ugyanilyen dialogikus módon kell viszonyulnia a világhoz. Csak ha beszélget, ha párbeszédet folytat, akkor lesz hiteles meghirdetője Jézus Krisztus evangéliumának. És kivel folytasson párbeszédet az Egyház? A pápa ezt koncentrikus körökben írja le: először a teljes emberiséggel (beleértve még az ateistákat is, jól tudva, hogy a velük való dialógus igen nehéz a hit dolgaiban), azután az istenhívőkkel, végezetül pedig a kereszténységgel, a nem katolikus testvéreinkkel. Csak az ilyen párbeszéd segít el a békéhez, ahhoz, hogy az emberiség előre tudjon haladni.

A II. Vatikáni zsinat befejezése után, két évvel, 1967. március 26-án tette közzé VI. Pál pápa a népek fejlődéséről szóló *Populorum progressio* kezdetű enciklikáját. Ezzel eleget tett a zsinati atyák kívánságának, akik az Egyház és a világ kapcsolatával foglalkozó, *Gaudium et spes* kezdetű konstitúció megvitatásakor felfigyeltek a világméretű gazdasági-kulturális problémákra.

A zsinat vége felé, 1965. okt. 4-én, az ENSZ New York-i székházában mondott beszédében szólt a világméretűvé terebélyesedett társadalmi konfliktusokról, a botrányos egyenlőtlenségekről, a luxusszínvonalon élő kevesek és a nyomorban tengődő tömegek közti igazságtalan aránytalanságról. Ugyanígy túrhetetlen a gazdag és a fejlődésben elmaradt országok közötti gazdasági, társadalmi és kulturális szakadék. VI. Pál a körlevélben idéz az ENSZ székhelyén mondott beszédéből, amikor is azt hangsúlyozta, hogy „fejlődés a béke új neve”. New Yorkból visszatérve a zsinati atyák előtt megvallotta: „Az ember bizonyosan tudja szervezni a földet Isten nélkül is, de Isten nélkül végső soron csakis az ember ellen tudja megszervezni. Ezért minden, önmagán kívüli szemponttól elszakított, abszolút humanizmus – embertelen humanizmus.” (Magyar Kurír, 2021)

3. Populorum progressio (a népek fejlődéséről)

A problémafelvetéskor az enciklika az ember vágyából indul ki: Kitörni a nyomorból, biztosabb megélhetéshez jutni, egészségesen élni és biztos állásban dolgozni, minden elnyomás nélkül, s az emberi méltóságot megcsúfoló, megalázó helyzetektől mentesen nagyobb felelősséggel rendelkezni, képzetebbné lenni – egyszóval többet tenni, többet tudni, többet birtokolni, hogy így több lehessen. Ugyanakkor azonban látni azt is, hogy az emberek nagy része olyan körülmények között él, amelyek mindezeket a jogos törekvéseket megghiúsítják.

Ha tehát a gazdasági rendszert nem ellensúlyozzák valamilyen tervszerű beavatkozással, annak szükségszerűen az lesz a következménye, hogy a világban meglévő életszínvonalbeli különbségek nem fognak csökkenni, hanem növekednek. A gazdag népek rohamos gyarapodást könyvelhetnek el, a szegényebbek pedig csak lassan fejlődnek. Az egyensúly mindinkább megbillen: egyes országokban bekövetkezik az élelmiszer túltermelése, mások viszont súlyos élelmiszerhiányban szenvednek. Ezzel egyidejűleg a társadalmi konfliktusok is világméretűvé terebélyesednek. (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

Krisztus egyháza, mint ilyen, egyrészt az emberélet legjobb ismerője, másrészt meg a legnagyobb mértékben és minden ízében különbözik is a földi országoktól; „egyetlen célja, hogy a Vigasztaló Szentlélek vezetésével annak a Krisztusnak a művét folytassa, aki azért jött a világra, hogy tanúságot tegyen az igazságról; aki azért jött, hogy üdvözítsen, nem pedig hogy ítélkezzen; aki azért jött, hogy szolgáljon, nem azért, hogy neki szolgáljanak” (v. ö. Jn 18,37; Mt 20,28; Mk 10,45). Az Egyház azért alapított, hogy már most és itt, az evilágban megjelenítse a Mennyeek Országát, nem pedig azért, hogy földi hatalmat szerezzen. Ezért világosan kijelenti, hogy a két illetőségi terület különbözik egymástól, mint ahogy a két –

egyházi és világi – hatalom is szuverén a maga rendjében. Mivel azonban a történelemben él, „kötelessége, hogy keresse és az Evangélium fényében értelmezze az idők jeleit.” Így, mivel az egyház törekvései összhangban vannak az emberek legjobb törekvéseivel!

A fejlődés, nem szorítkozhat a pusztán gazdasági növekedésre. Hiszen a fejlődésnek, hogy valóságosnak legyen mondható, minden oldalúnak kell lennie, olyannak, amely minden ember és a teljes ember növekedését is biztosítja. Az embert kell a középpontba állítani, minden embert, minden embercsoportot, a legkisebbtől kezdve egészen az emberiségig!

A termelés növelését célzó programoknak ugyanis csak egy céljuk lehet: az ember személyiségének a szolgálata. Hiszen arra való, hogy csökkentsék az egyenlőtlenséget, megszüntessék az emberek közötti megkülönböztetést, felszabadítsák az embert a szolgaságból, mégpedig úgy, hogy maga váljék képessé az evilági létrendben helyzetét jobbra tenni, erkölcsi fejlődését előmozdítani, belső adottságait kifejleszteni. A haladás azt jelenti, hogy a társadalmi fejlődésre éppúgy gondot kell fordítani, mint a gazdasági gyarapodásra.

Teljességgel elveszíti értelmét a gazdaság is, a technika is, ha nem az ember javát szolgálja, amint ez rendeltetészerű kötelessége. Az ember viszont csak abban a mértékben igazán ember, amilyen mértékben saját fejlődésének maga a kovácsa, tetteinek uraként, tettei következményeinek bírjaként, összhangban azzal a természettel, amit Teremtőjétől kapott, s amit szabadon elfogad, képességeivel és igényeivel együtt. (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

A körlevélben külön hangsúlyt kapnak a fejlődő országok. Minden, a fejlődő országok pénzügyi vagy műszaki támogatására tett erőfeszítés, legyen az akár mégoly nagy jelentőségű is, pusztán látszateredményt hozhat csak, ha a gazdag és a szegény országok közötti kereskedelmi kapcsolatok kiszámíthatatlan változásai e segítség hatását nagyrészt megsemmisítik. Nyilvánvaló tehát, hogy a szabad piac szabályai nem felelnek meg annak a célnak, hogy egymagukban irányítsák az államok nemzetközi kapcsolatait. Hasznosak ellenben minden olyan esetben, ha a felek gazdasági ereje nem különbözik túlságosan egymástól, sőt ilyenkor erősen ösztönöz a további haladásra és az erőfeszítéseket juttatja megérdemelt előnyhöz. Ezért a fejlett ipari országok a szabad piac törvényében valamilyen értelemben az igazságosság és a jogszerűség törvényét látják. (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

A pápai enciklika leszögezi: a jövő, súlyos veszélyeinek előjeleit mutatja. Mégis meg van a remény, hogy a népek kölcsönös gyanakvását, a nemzeti önzést egyszer majd le fogja győzni az együttes munkálkodás iránti mélyebb igény, vagy a szolidaritást követelő

szükségszerűségének tudata. Remény, hogy a gazdaságilag kevésbé fejlett országok abból is ösztönzést nyernek, azzal is eredményeket érnek el, ha összefognak a más hasonló helyzetű népekkel, és így nagyobb földrajzi egységen belül összehangolt tervek alapján egyúttal minden résztvevő a maga régiójának fejlődését is elősegíti.

Ha a népek közötti összefogás napról napra hatékonyabbá válik, akkor ennek szükségszerűen olyan összefogásnak kell lennie, amelyik minden népnek megadja a lehetőséget, hogy saját szerencséjének maga legyen az előmozdítója. A nemzetek közötti kapcsolatok mindmáig az elégnél többször alapultak az erőviszonyokon. Jöjjön el a nap, amikor a népek kapcsolatait ezek a jelek fogják kíséni: tisztelet, barátság, egymás kedvét kereső segítség, és olyan közös cselekvés, amely azon alapul, hogy minden nép az öntudat legmagasabb fokán vállalva a maga terheit és a maga kötelességeit, a közös fölemelkedésért dolgozik. A fejlődő népek, a szegény nemzetek is követelik, hogy kivehessék az őket megillető részt egy jobb embervilág megalkotásából, amelyben mindenki szentül betöltheti jogait és kötelességeit. Vágyukat, mivel teljesen jogos vágy, mindenkinek meg kell hallgatnia és be kell töltenie.

4. Megoldási javaslatok

A pápai megnyilatkozás leszögezi, hogy a legfontosabb sz egyetemes szeretet, mivel a világ súlyos beteg. Betegségének oka nem az, hogy megcsappantak a természet erőforrásai, s nem is annyira az, hogy a telhetetlen kisebbsége kaparintotta meg azokat, hanem sokkal inkább az, hogy eloldódtak a testvériség embereket és népeket összetartó kötelékei.

Ezért nem lehet elég nyomatékkal hangsúlyozni, hogy az emberi együttérzésből és keresztény szeretetből fakadó kötelesség, a befogadás kötelezettsége nemcsak a családokra és kisebb közösségekre vonatkozik, hanem az országok ebben leginkább illetékes társadalmi intézményeire is. Fel kell kínálni a szeretetteljes testvéri fogadtatás jó példáját, a teljes élet lehetőségét minden nép számára.

Legyen szociális lelkiismeret! A vezetők és a beosztottak kapcsolatát a jogszerűségnek kell irányítania, a kétoldalú kötelezettségeket rögzítő törvényes szerződéseknek kell szabályoznia. Vagyis ne legyen senki, bárhol is él, igazságtalanul kiszolgáltatva a másik ember önkényének!

Mert ahogy az egyes emberek esetében történik, ugyanúgy az egyes népekben is könnyen kialakul a szerető lelki közösség, ha őszinte beszélgetés szövődik közöttük. A haladás érdekében kovácsolt tervek valójában akkor fogják egyesíteni a népeket arra, hogy e terveket közös erőfeszítéssel teljesedésbe is vigyék, ha a legfelső vezetőktől kezdve a legegyszerűbb munkásig minden egyes embert a testvéri szeretet lelkesíti, sürgető vágy hajtja az egység és az

összetartozás civilizációjának felépítésére az egész földkerekségen. Akkor majd kezdődik az a párbeszéd, melynek tétje nem a pénz, a mezőgazdaság és nem az ipar, hanem – az ember. És ez akkor lesz igazán termékeny, ha a beszélgetőtársaknak, a népeknek olyan utakat mutat, amelyeken gazdasági haladásukat is, szellemi növekedésüket is elérhetik; akkor, ha a szakemberek tanítókká és nevelőkké is válnak, ha tudományuk a szellemi és erkölcsi magasabbrendűség jelével lesz ékes, mert nem csak a gazdaság, de az emberség dolgait is gyarapítja és fölemeli. Akkor majd a kapcsolatok egyszer megkötött kötelekei tartósak maradnak úgy is, ha a támogatásra meg a segítségre már szükség sincs többé! (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

A békét ugyanis egyáltalán nem lehet előteremteni minden háborúskodás egyszerű beszüntetésével, mintha a béke holmi erőegyensúlyban állana, amiben nem is állhat, lévén az – ingatag. A béke napról napra, állandó munkával épül, Isten akartát szem előtt tartva, amely rend, Isten ugyanazon akaratából, az igazságosság tökéletesebb formáját követeli az emberek között. A béke új neve: haladás!

Mivel ezen az úton mindenkinek egy lélekkel, egy akarral kell haladnia, ezért mindenki figyelmét fel kell hívni a baj rendkívül súlyos és kiterjedt voltára s orvoslásának abszolút sürgősségére. Minden embernek és minden nemzetnek kötelessége tehát, hogy ezért viselje a felelősséget.

Végül Szent VI. Pál pápa szinódusi lelkülete nyilvánul meg, amikor felszólítással fordul a dialógus jegyében a katolikusokhoz, a keresztényekhez és az istenhívőkhöz, minden jóakarátú emberhez, az államférfiakhoz, a tudósokhoz, és közös munkára szólít fel

5. Octogesima adveniens (elérkezvén a nyolcvanadik)

A Rerum novarum kibocsátásának 80. évfordulóján apostoli levélben szól Szent VI. Pál pápa, amelynek üzenete továbbra is a társadalmi igazságosságért folyó cselekvésre sarkallja az embert. Nagyobb igazságosságot a világban!

A modern gazdasági rendszer által előidézett társadalmi problémákat ugyanis – mint például a termelés humán aspektusai, a javak cseréjének és elosztásának méltányossága, a fogyasztási-közzükségleti cikkek felhalmozódásának kérdése, a felelősség és annak megosztása – a modern civilizáció tágabb összefüggésrendszerébe kell belehelyezni. A jelenleg is zajló igen radikális és roppant gyorsütemű változások közepette az ember nap mint nap újból fölfedezheti és egyúttal kérdezi is önmagát, saját esélyei felől. Miközben ódzkodik attól, hogy levonja a tanulságokat a múltból, amelyet teljességgel lezártnak s a jelentől oly nagyon különbözőnek

vél, mégis szüksége van rá, hogy jövőjét – amelyet éppoly ismeretlennek, mint amilyen ingatagnak lát – változhatatlan és örök igazságokkal világítsa be; ezek ugyan kétségkívül transzcendens igazságok, jeleikre azonban az ember, ha valóban akarja, képes rátalálni. Az apostoli levél néhány pontban fogalmazza meg felhívását:

Az erkölcsi nyomor. Az elembertelenítő, az öntudatot lealázó és a család intézményét veszélyeztető körülmények az eleve hátrányos helyzetűeket sújtják elsősorban: a túlszűfolt tömegszállások a bensőséges családi élet lehetőségének még a minimumát sem képesek biztosítani; a fiatal házások, mivel hiába várnak olyan tisztességes lakásra, aminek a bérét meg is tudják fizetni, megkeserednek, s veszélybe kerülhet kapcsolatuk is; a gyermekek, fiúk és leányok, menekülnek az otthon szűk falai közül, az utcán keresik az otthon pótszerét, s ez abból áll, hogy baráti társaságokhoz verődnek, felügyelet nélkül, ellenőrizhetetlenül. Az a súlyos kötelesség terheli az illetékeseket, hogy törekedjenek úrrá lenni ezen a tendencián, illetve térítsék helyes mederbe azt.

A társadalmi teendők átgondolása. Elemi szükségszerűség, a közös társadalmi feladatokra ugyanannyi szellemi energiát és anyagi tőke legyen fordítva, mint amennyi a fegyverkezésre és a technológiai fejlesztésekre megy el. Ha elmarad a cselekvésre kínálkozó alkalom a problémák megnevezése, akkor ezek egyszer csak sokkal súlyosabbakká válnak majd, lehetlenné téve békés megoldásukat.

Környezetszennyezés. Miközben az a panoráma, amelynek középpontjában ott áll az ember, ilyenképpen, a szelektáltan elébe vetített képek körforgásával változik, egy másfajta változás is megfigyelhető, s ez az emberi tevékenység éppoly drámai, mint amilyen váratlan következménye. Az emberek ma szinte egyik percről a másikra ébrednek ennek tudatára: olyan meggondolatlanul zsákmányolták ki a természetet, hogy fennáll a természet lerombolásának, és annak a veszélye, hogy a természettel való visszaélés vétke magára az emberre száll vissza. De az ember számára nem csak anyagi környezete válik állandó veszélyforrássá, például a természet elszennyeződése, a vegyi szennyezés, az új betegségek, a totális megsemmisítő eszközök révén; az ember már saját humánkörnyezetén sem tud úrrá lenni többé, annyira nem, hogy képes jövőbeni életfeltételeit is teljességgel elviselhetlenné tenni. Ez társadalmi-szociális kérdés, és teljesen nyilvánvalóan kihat az emberiség egész családjára. Nem szabad elfeledkezni a lelki környezetszennyezésről, az ideológiák kiüresedéséről sem, amely az egyént és a társadalmat is közömbössé teszi egymással szemben. (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

A keresztényeknek ezen újfajta kilátások felé kell fordítaniuk a figyelmüket, hogy legyen erejük a többi emberrel együtt vállalni a felelősséget a jövőért, amelyet immár az emberiség közös sorsának kell mondanunk.

Mit tehet az egyház és az egyház szociális tanítása? Valahányszor ilyen sok és nehéz probléma jelentkezik egyszerre, az egyház arra törekszik, hogy újra végiggondolja, miképpen tud saját illetőségi körén belül megfelelni az emberek várakozásának. Ha a jelenlegi nehézségek, akár kiterjedt voltaknál fogva, akár mert sürgős intézkedést igényelnek, példátlanak látszanak is, fel kell tenni a kérdést, nincs-e azért mégis hatalma az embernek, hogy oldja, ill. megoldja azokat?!

Az egyház társadalmi tanítása a maga belső erejének teljességével az emberiség társául szegődik ezen a kutatóúton. Nem emeli ugyan fel szavát azért, hogy tekintélyével egy-egy adott társadalmi rendszert támogasson, vagy hogy valamilyen kész modellt javasoljon, mégsem éri be azzal, hogy csupán általános elvekre hívja föl a figyelmet: miközben gondolkodva tanulmányozza mindazt, ami válasz lehet e földi valóság körülményeinek változásaira, ezzel maga is fejlődik, mégpedig a megújulás forrásának, az Evangéliumnak az ösztönzésére.

Sokkal nagyobb igazságosságot kell érvényesíteni a javak elosztásában mind az egyes nemzeteken belül, mind pedig nemzetközi viszonylatban! Ami a nemzetközi kereskedelmet illeti, jó fölül kéne emelkedni az erőviszonyokon alapuló szisztémán, hogy megegyezésekkel garantált egyetértésre lehessen jutni mindenki érdekének megfelelően. Hiszen a pusztán erőviszonyok még soha nem biztosítottak tartós és valódi igazságosságot, még ha a hatalmi pozíciók kialakulásának a mások pozíciójával való kölcsönös összefüggése miatti periodikus váltakozása egyszer-egyszer azért lehetővé tette is, hogy könnyebben megteremtődjenek a párbeszéd feltételei. Az igazságosság legalapvetőbb követelménye, abban fejezhető ki, hogy minden nép érvényt szerezhessen annak az Istentől való jogának, hogy saját fejlődését önmaga mozdíthassa elő –, és pedig olyan nemzetközi együttműködés keretében, amely mentes minden gazdasági vagy politikai gyámkodástól. Kell tehát bátorság a jelenlegi nemzetközi kapcsolatrendszer ártékeléséhez, akár a termelés nemzetközi megoszlásáról, akár a piac szerkezetéről, a profitok ellenőzéséről vagy a pénzügyi rendszerről van szó – nem feledkezve meg a nemzetközi segélyezési tevékenységről sem hogy a gazdag nemzetek növekedési modelljét megkérdőjelezzük, hogy a szívet és az elmét radikális fordulatra készítsük, arra, hogy álljanak készen a nemzetközi jog elsődlegességének elismerésére, s végül, hogy a nemzetközi szervezetek hatékonyságuk növelésére újuljanak meg.

Szükséges a gondolkodásmód megváltoztatása, hogy a struktúrák is megváltozhassanak. Korunk emberében nagyon erős vágy él a kényszertől és a hatalmi függéstől való megszabadulásra. Csakhogy ez a megszabadulás a belső szabadsággal kezdődik, amit az embernek a javak birtoklásával, sőt a saját cselekvési lehetőségeivel szembeni függetlenedése útján kell elérnie. Ide viszont semmilyen más módon nem juthat el, csak az embertárs iránti transzcendens szeretettel, és azzal, ha kineveli magában az igazi szolgáló lelkületet. Másként, csak egyfajta vezetőváltást eredményeznek. Az egymás után hatalomra kerülő új meg új vezetők ismét csak körülveszik magukat előjogokkal, korlátozzák a szabadságot és eltűrik, hogy az igazságtalanság új formái jöjjenek létre. Az embertelen versenyszellem, amely sok nemzetet sodor konfliktusba vagy állít szembe egymással, oda vezet, hogy egyesek közülük műszaki, gazdasági és katonai vezető szerepre törekcszenek: következésképp ez a szellem akadályozza olyan struktúrák létrejöttét, amelyek a fejlődés menetét a teljesebb igazságosság szempontjai szerint tartanák egyensúlyban ahelyett, hogy az emberek közötti egyenlőtlenséget növelnék; az ilyen struktúrákon belül az emberek az egymás iránti bizalmatlanság, következésképp a konfliktusok légkörében élnek, ez pedig folyamatosan veszélyezteti a békét.

A jövő a közös részvétel, a közös felelősség, a közös döntés. Minél inkább növekszik a kulturális színvonal, minél inkább kifejlődik az érzék a szabadság iránt, és főképpen minél jobban megérlelődik az emberekben az a belátás, hogy a jövő létfeltételeinek meghatározásában micsoda súlyuk van mostani döntéseiknek, azoknak, amelyeket e reményeiben elbizonytalanodott jelenben hoznak meg. Növelni kell a felelősségből és a döntésekből való méltányos részesedést, megteremtve ennek intézményes kereteit. (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

6. De iustitia in mundo (igazságosság a világban)

A záródokumentum határozottan kiáll amellett, hogy az emberi közösség és annak fejlődése elválaszthatatlan az igazságosságtól.

Igazságtalanság a világban. Nem az egyház elsődleges feladata a világ helyzetének mélyebb elemzése és értékelése, mégis észleli azokat a súlyos igazságtalanságokat, amelyek az önkényuralom, az elnyomás, a szabadságot elfojtó rossz életkörülmények hálójával mintegy körülfonják az embert és a világot, s az emberiség nagyobb felét megakadályozzák egy emberhez méltóbb, testvériségben élő világ építésében és megélésében. Az egyház hivatása, hogy mintegy a világ szívében hirdetve jelenvalóvá tegyék a Jó Hírt a szegényeknek, a szabadságot az elnyomottaknak, az örömet a szomorkodóknak.

Az egyetemes összetartozás válsága. A világot, amelyben az egyház is él és tevékenykedik, egy félelmetes ellentmondás tartja fogságában. Az emberi közösség egységének létrejöttéért küzdő erők még soha nem tűntek ennyire hatalmasnak és dinamikusnak, minthogy a teljes egyenlőség elvének és a minden embert megillető méltóságnak tudatában gyökereznek. Az embereket, mivel valamennyien az emberiség családjának tagjai, feloldhatatlan kötelekként kapcsolja egybe a világ jövője, valamennyien viselik tehát a felelősséget ezért a jövőért.

A növekvő fegyverkezési verseny az ember legfőbb értékét, az életet veszélyezteti, a szegényeket – egyéneket és népeket – még szegényebbé teszi, a gazdagokat tovább gazdagítja, állandó konfrontációs veszély forrása és a nukleáris fegyverek esetében az egész földi élet elpusztításával fenyeget. Egyúttal új megosztottságok keletkeznek, elválasztva az embert legközelebbi embertársától is. A gazdasági igazságtalanság és a társadalmi részesedés működési zavarai pedig megakadályozzák az embert alapvető emberi és állampolgári jogainak érvényesítésében.

A fejlődés joga. Az igazságosság iránti igény kinyilvánítása akkor veszi kezdetét, amikor az ember felismeri önmaga egyre növekvő értékét, és ez a felismerés éppen mint a fejlődéshez való jog fejeződik ki. A fejlődés jogát pedig az alapvető emberi jogokban való dinamikus előbbrehaladásban kell meghatározni, azokban, amelyek megalapozzák az egyéni és a nemzeti törekvéseket.

Csak hogy mindezek a vágyak nem lesznek képesek megfelelni a kor igényeinek, ha semmibe veeszik azokat az objektív akadályokat, amelyeket maguk a társadalmi struktúrák állítanak a szív megtérése, a szeretet tökéletes formájának megvalósítása elé. Össze kell fogni, hogy a társadalom peremén élő emberek helyzete megváltozzon, hogy megszakadjon azt a hibás kör, amely már egész szisztémává épült ki, olyan rendszerré, amely megakadályozza, hogy a közösség elérje a javakat megtermelő emberek egyenlő mértékű és méltányos bérezését, és inkább az egyenlőtlenséget fokozza, ellene dolgozik annak, hogy mindenki hozzáférjen a közös javakhoz és szolgáltatásokhoz, aminek eredményeképpen a polgárok nagy része számára ezek hozzáférhetetlenek maradnak.

A párbeszéd szükségessége. Ahhoz, hogy ezekkel a javaslatokkal az egész emberiség által követelt valódi egységet el lehessen érni, kommunikációra van szükség! A hatékony közvetítő kommunikáció magában foglalja a párbeszéd szilárdan érvényes alapfeltételeinek megteremtését is, erre pedig csak olyan emberek képesek, akik nem állnak geopolitikai, ideológiai, társadalmi, gazdasági kényszerek és generációs ellentétek hatása alatt. Az élet

értékének az emberlét valódi javaihoz való ragaszkodás révén megvalósuló visszaállítása éppúgy megkívánja a felnövekvő generáció részvételét és tanúságtételét, mint a népek közötti nézetcserét.

Egyház küldetése, az igazságosság megvalósítása. Krisztus tetteiben és tanításában elválaszthatatlanul összekapcsolta az embernek Istenhez és a másik emberhez való viszonyát. Krisztus földi életét úgy élte meg, mint Önmaga tökéletes odaajándékozását Istennek az emberek üdvözítéséért és megszabadításáért. Kinyilatkoztatta Isten mindenkire vonatkozó Atyaságát és az isteni igazságosságnak a szűkölködők és az elnyomottak melletti állásfoglalását. Így Krisztus azonosította magát legkisebb testvéreivel, amikor azt mondta, hogy amit a legkisebb testvéreim közül eggyel is tettek, velem tettétek. (Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, 2007)

A krisztusi üzenet szerint tehát az ember Istennel kapcsolatos magatartása az emberekkel szembeni magatartásban teljesebbé válik, válasza Isten szeretetére, a Krisztus által üdvözítő Isten szeretetére az emberek iránti szeretetben és az emberek szolgálatában bizonyul hatékonynak. Márpedig a keresztény emberszeretet nem választható el az igazságosságtól, hiszen a szeretet magában foglalja az igazságosság érvényesítésének abszolút követelményét, azaz az embertárs méltóságának és jogainak elismerését; az igazságosság viszont egyedül a szeretetben jut el belső teljességére.

A mai gazdasági és politikai rendszerben és gondolkodásban hiányoznak az olyan elvek és értékek, amelyek segítenék az embereket a valódi emberi szükségletek és a személyiség kifejlődését akadályozó, divatos igények közti helyes megkülönböztetésben. A fogyasztói társadalmi gondolkodás nemcsak a gazdasági életre, hanem az emberi kapcsolatokra is rányomja bélyegét. (Muzslay, 1997)

Annak érdekében, hogy cselekvő módon szerezzünk érvényt a fejlődéshez való jognak, le kell szögezni a következőket: A népeket ne akadályozzák abban, hogy a maguk kulturális sajátosságai szerinti fejlődési modellt kövessenek! Minden nép elsősorban önmaga válhasson gazdasági és társadalmi haladásának alakítójává! Minden nép, mint az emberiség közösségének tevékeny és felelős tagja, közreműködhessen a közös jólét megteremtésében, és pedig ugyanolyan jogon, mint bármely más nemzet!

Befejezés

A katolikus egyház társadalmi tanítása etikai alapon nyugvó társadalomszervezeti követelmények rendszere. Nem egyedi problémák leltára vagy megoldásoknak a kész receptje,

hanem a társadalom, sőt a globális társadalom, és az egész emberiség életének optimalizálását szem előtt tartó egységes állásfoglalás, a világról, az egyház szerepéről, az egyház és a világ viszonyáról. Az ember és társadalma iránti felelősség az egyházat társadalmi állásfoglalásra készíti. Az egyház társadalmi tanítása a keresztény világnézet elválaszthatatlan része. Az egyház társadalmi tanítása természetes módon magán hordozza korának ismereteit, szemléletét. A tanítás mégsem egy adott korban megmerevedett tanrendszer, hanem együtt halad a korrallal és az élettel. Középpontjában mindig az emberi személy áll életével és a maga személyi méltóságával, teljes erkölcsi és szellemi értékeivel, transzcendens rendeltetésével, akit sohasem szabad gazdasági, politikai, társadalmi szempontokért feláldozni. Az ember nem önmagáért van, és önmagában sohasem tud kiteljesedni. A személyt, akit a keresztény vallás szabadnak és autonómnak hirdet, az egyház egyúttal társas lénynek is tartja. A személyiség elv a társadalmi lényként értelmezett embert teszi a társadalmi rend mércéjévé. Az emberi méltóságot csak közösségben lehet megvalósítani és megőrizni. Az egyház társadalmi tanítása mindig hangsúlyozza, hogy a társadalomnak és intézményrendszerének rendeltetése és célja mindig a személy és nem fordítva.

Szent VI. Pál pápa társadalmi tanítása nemcsak korának társadalmi kihívásait fogalmazta meg, hanem egyúttal szinódusi párbeszédre szólított fel hívőt és nem hívőt, valamint minden jóakarátú embert a szebb, békésebb, fejlődni képes, egymással szolidáris emberi közösség közös építésére.

Referenciák

AZ IGAZSÁGOSSÁG ÉS BÉKE PÁPAI TANÁCSA 2007. Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma. Budapest: Szent István Társulat 2007. 17.old. ISBN: 9789633619278

TOMKA M. (SZERK.) - GOJÁK J. (SZERK.) 2004. Az Egyház társadalmi tanítása. Budapest: Szent István Társulat 2004. 317., 329., 338., 341., 343. old. ISBN: 9789633606766

LAKNER Z. 2012. Egyház és társadalom. Budapest: Szent István Társulat 2012. 16-21. old. ISBN: 978 963277360 5

MUZSLAY I. 1997. Az Egyház szociális tanítása 1997. Budapest: Márton Áron Kiadó 1997. 76. old. ISBN: 9639011312

MAGYAR KATOLIKUS EGYHÁZ: Az egyház társadalmi tanítása [online]. <https://katolikus.hu/cikk/az-egyhaz-tarsadalmi-tanitasa>

MAGYAR KURÍR 2021. A párbeszéd pápája – Szent VI. Pál pápa. [online].
<https://www.magyarKurir.hu/kultura/a-parbeszed-papaja-szent-vi-pal-papa>

Elérhetőség

Mgr. Ondrej Nagy, doktorand PhD.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety
udvardiplebania@gmail.com

PhDr. Erik Javorský, MBA LL.M, doktorand PhD.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety
erik.javorsky@gmail.com

CIRKEV V SPOLOČENSKÝCH VZŤAHOCH DNEŠKA

Kristína Králiková, Jozef Králik

ABSTRAKT

Štátom uznané a registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú v Slovenskej republike stabilnými a relatívne rešpektovanými súčasťami spoločenského systému. Ich vznik, postavenie a pôsobenie sa udržiava a umožňuje v hraniciach platnej legislatívy. Vo vzťahu k historicky kreovanému a politicky stabilizovanému morálnemu statusu slovenskej spoločnosti sú zárukou optimálnej kredibility slovenského národa v priestore európskej i svetovej civilizácie. Kresťanské cirkvi disponujú v Slovenskej republike značným morálnym potenciálom, umožňujúcim efektívne spoluriešiť vznikajúce krízy, riziká a ohrozenia, introdukované do súčasnej slovenskej spoločnosti zo sféry západoeurópskych kultúrnych a politických štruktúr. V budúcnosti, v závislosti na hĺbke a rýchlosti procesu rozkladu európskej civilizácie, bude nesporne narastať význam a úloha cirkví a náboženských spoločnosti pri formovaní budúcej podoby slovenskej národnej komunity. Možno očakávať, že sa zvýši spoločenská objednávka a požiadavka na naplnenie historicky sformulovanej sociálno - kontrolnej a preventívno – ochrannej funkcie najmä rímskokatolíckej cirkvi. Slovenská spoločnosť, vzhľadom na jej počiatočné, pomerne hlboké včlenenie a rýchlo postupujúce vrastanie do dekadentnej západoeurópskej civilizačnej štruktúry, nemôže byť pred javmi, reálne ohrozujúcimi v 21. storočí národnú identitu a kultúru slovenského národa imúnna, avšak nesmie ani zostať nechránená. Kresťanským cirkvám preto pripadla historická úloha garantovať kultúrne a iné civilizačné výdobytky slovenského národa v budúcnosti. Zápasu o spravodlivý, pokojný a v mieri žijúci svet sa kresťanské cirkevné spoločenstvá nesmú vzdať ani vtedy, keď z nenávisťi voči Kristovi takmer po celom svete, nielen obrazne povedané, horia ich modlitebne. Ani v čase, keď sa kresťanstvo stalo pre mnohé občianske komunity morálnou príťažou.

Kľúčové slová: cirkev, spoločnosť, globalizácia, štát, slovenský národ, dekadencia, Európa

ABSTRACT

State-recognized and registered churches and religious societies are stable and relatively respected parts of the social system in the Slovak Republic. Their origin, status and operation shall be maintained and allowed within the limits of the legislation in force. In relation to the historically created and politically stabilized moral status of Slovak society, they guarantee the optimal credibility of the Slovak nation in the area of European and world civilization. Christian churches have considerable moral potential in the Slovak Republic, enabling the effective co-financing of emerging crises, risks and threats, introduced into contemporary Slovak society from the sphere of Western European cultural and political structures. In the future, depending on the depth and speed of the process of decomposition of European civilisation, the importance and role of churches and religious society in shaping the future shape of the Slovak national community will undoubtedly increase. It can be expected that the social order and the requirement to fulfil the historically formulated social, control and preventive – protective function of the Roman Catholic Church in particular will be increased. Slovak society, due to its initial, relatively deep integration and rapidly advancing ingrown growth into the decadent Western European civilizational structure, cannot be immune from phenomena real threatening in the 21st century the national identity and culture of the Slovak nation, but it must not remain unprotected. Christian churches were therefore given the historical task of guaranteeing the cultural and other civilizational achievements of the Slovak nation in the future. The struggle for a just, peaceful and peacefully living world must not be abandoned by Christian church communities even if, out of hatred for Christ almost all over the world, not only figuratively speaking, they burn their prayers. Even at a time when Christianity has become a moral burden for many civic communities.

Key words: Church, society, globalisation, State, Slovak Nation, decadence, Europe

Úvod

Človek je jedinečným, avšak v skutočnosti iba jedným z prvkov systému vytvárajúceho komplex živočíšnej ríše. Spoločenstvo ľudí, súhrn ľudských jedincov, čiže ľudská spoločnosť vytvára tiež jedinečný subsystém, ktorý je optimálne integrovaný do členitého systému tejto vitálnej ríše. Biologická a sociálna jedinečnosť človeka i ľudskej pospolitosti ako množiny ľudských jedincov, čiže súhrnu mysliacich tvorov, a teda logicky predpokladáme, že aj makrokomunity inteligentných individualít, v zásade spočíva na relatívne harmonizovanej báze

autentickej individuálnej i komunitnej internej bipolárnej štruktúry. Ľudská spoločnosť, rovnako ako ľudský jedinec, je totiž založená, zjednodušene povedané, „na duchu a na hmote“. Je to však práve duchovno, čo jednoznačne vyčleňuje človeka z okruhu ostatných elementov, článkov a prvkov tvoriacich živočíšnu ríšu, živé tvorstvo, živočíšstvo. Obe tieto veličiny, duchovno i materiálne, sú pritom prirodzene vo vzájomnej interakcii, sú založené na konvergentnom vzťahu a spočívajú na báze relatívnej vybilancovanosti, vyváženosti. A preto sa aj navzájom podmieňujú, ovplyvňujú, obohacujú a dopĺňajú. Spravidla bez ohľadu na vieroučnú (teistickú alebo ateistickú) konštrukciu a svetonázorové zameranie individuálneho ľudského duchovna. Faktom je, že človek si napokon, a to za určitých podmienok a okolností, spätosť svojho vlastného duchovna so svojim vlastným telesom (materiálnom) nemusí ani uvedomovať, ani vnímať. Miera človečenského sebauvedomovania sa, čiže previazanosti vlastného duchovna s vlastným telesom, totiž závisí vždy od fyziologickej dosiahnutého stupňa intelektuálnej a emocionálnej vybavenosti každého ľudského individua. Na tejto báze a v tomto svetle resp. z takéhoto zorného uhla, i keď vo svojej podstate v o niečo širšom rozpätí, možno chápať aj postavenie, poslanie a vzťah cirkví k ľudskej občianskej spoločnosti, ako aj úlohy, ktoré vo vzťahu k jej jednotlivým článkom tieto korporácie napĺňajú. Inštitucionalizované cirkvi, ktoré sú súčasne organizačnými zložkami ľudskej spoločnosti, možno totiž vnímať aj ako materializované resp. inštitucionalizované kolektívne duchovno. Na jednotnej ideovej báze spájajú a zjednocujú totiž osobnostne heterogénny okruh duchovne príbuzných, svetonázorovo stotožňujúcich sa persón resp. ideovo konvergentných osôb, individualít, vytvárajúc tak duchovne stmelený kolektívny zbor. Individuálne duchovno sa tak transformuje do podoby homogénneho kolektívneho duchovna, pričom „telesno“ takýmto integračným procesom prejsť z objektívnych dôvodov nikdy nemôže. Tento proces je vlastne fundamentom relígie, náboženstva. Cirkvi súčasne predstavujú, chtiac-nechtiac, historicky mimoriadne významné médium, t.j. objaviteľov, nositeľov, rozpracovateľov, sprostredkovateľov a propagátorov viery. Čiže určitej nosnej a duchovno s materiálnom premostujúcej idey, a to nielen v okruhu vlastných veriacich, ale aj v širokých vrstvách ostatnej spoločnosti. Samozrejme, cirkvi sú protagonistami svetonázoru, viery, ktorá má univerzálnu duchovnú podstatu a konkrétne ohraničeným kolektívom akceptovateľné parametre- Uplatňuje sa ale súčasne aj v individualizovanej materiálnej, hmotnej prítomnosti. Človek je totiž bipolárne koncipovaný živý tvor. Dá sa však povedať, že potenciálny rozmer ľudského ducha je, na rozdiel od jeho materiálneho protipólu, nekonečný. A možno aj nezničiteľný, i keď meniteľný. Duchovno, na rozdiel od reality, možno preto chápať ako určitú „idealitu“, ktorá

súčasne disponuje racionalitou. Ak „idealitu“ vytvára všeobecná nehmotná, čiže duchovná výbava osobnosti človeka ako individuality, potom takúto s ňou previazanú hmotnú prítomnosť (realitu) tvorí jeho hmotná (fyzická) substancia, čiže telo. V prípade rozširujúceho premietnutia týchto pohľadov na organizmus ľudskej spoločnosti, práve organizačná, materiálna, personálna a inštitucionálna základňa cirkví a náboženských spoločností (t.j. materiálne) v kooperácii s ich vieroučným a misijným poslaním (t.j. duchovno) vytvára kompaktný celok, ktorý dokáže efektívne fungovať a prosperovať na prospech garantovania bezporuchovosti sociálnych vzťahov. Dokonca ich môže humanizovať, korigovať a takýmto spôsobom súčasne i ozdravovať ich antagonistickú podstatu. Možno napokon tvrdiť, že kresťanské cirkvi, a v slovenských národnoštátnych podmienkach osobitne rímsko-katolícka cirkev, nielenže si udržiavajú historicky sformované vitálne korene a parametre a preto si dosiaľ zachovali historicky pevné miesto v sociálnych vzťahoch, ale dokonca ich spoločenský význam v druhej štvrtine 21. storočia bude nesporne, možno najskôr iba latentne, narastať.¹ Najmä potom, ako dôjde k zákonitému obratu v orientácii úpadkovej európskej spoločnosti k tradíciám a hodnotám, na ktorých vznikla a budovala sa celé tisícročia civilizácia európskych národov, vrátane Slovákov. Samozrejme, v záujme uspokojenia nových duchovných potrieb a naplnenia materiálnych cieľov budúcej revitalizovanej spoločnosti, bude musieť dôjsť aj k prehodnoteniu doterajšieho právneho postavenia a materiálneho a finančného zabezpečenia chodu a pôsobenia cirkví v spoločnosti.²

¹ Pozri a porovnaj napr. JUDÁK, V. 2000: *Rímskokatolícka cirkev*. s. 13.

² K tomu pozri napr. KRÁLIK, J. - JURAN, J. 2000: *Financovanie cirkví v niektorých západoeurópskych štátoch (Nemecko, Rakúsko, Belgicko, Taliansko)*. s. 488 - 502. KRÁLIK, J. - JURÁN, J. 2001: *K problematike finančného zabezpečenia cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike*. s. 155-164. KRÁLIK, J. – JURAN, J. 2003: *K problému majetku cirkví a náboženských spoločností na Slovensku v súradniciach tzv. Benešových dekrétov*. s. 39 – 43. Tiež KRÁLIK, J. – JURAN, J. 2003: *K problematike oprávnenosti znovunadobudnutia majetku ústredia bývalej tzv. Nemeckej evanjelickej cirkvi augsburského vyznania Evanjelickou cirkvou augsburského vyznania na Slovensku*. s. 21 – 29.

I. Dnešok a možný zajtrajšok

Je pravdepodobné, že ľudstvo dneška nebude také, ako ľudstvo zajtrajška. Napokon, ani dnešné človečenstvo nemožno stotožňovať s ľudstvom minulým. Všetko, aj človek a spoločnosť, ktorú vytvoril už v prehistorickom období a ktorá prežíva na planéte označovanej človekom Zem až dodnes, i keď v inovovanej podobe, podlieha neustálym premenám. Vráťane sociálnych transformácií. Na premenách spoločenských vzťahov sa historicky významnou mierou podieľala aj rímskokatolícka cirkev. Ak má byť určité spoločenstvo ľudí obývajúc určité územie štátu spokojné s kvalitou spoločenských vzťahov do ktorých vstupuje ako mnohopočetný kolektív vzájomne rozličnými vzťahmi spätých jednotlivcov, teda ako organizovaná či neorganizovaná masa, a súčasne, ak majú byť naplnené aj každodenné nevyhnutné štandardné, ale prípadne i nadštandardné životné potreby, či aspoň základné očakávania a požiadavky jeho fundamentálneho konštrukčného článku, teda každého individuálneho jednotlivca, potom sa musí takýto vitálny človečenský konglomerát organizovať a riadiť určitými všeobecne prijímanými a akceptovanými pravidlami. Je to predovšetkým právo a morálka, ktoré určujú konštanty správania sa takejto spoločenskej formácie ako celku, avšak aj jeho elementárnej bunky, človeka, obyvateľa, občana. Každodenný život ale potvrdzuje notoricky známu skutočnosť, že nie každý kolektív ľudí a nie každý jednotlivý člen ľudskej pospolitosti je z rozličných dôvodov spôsobilý, schopný či dokonca ochotný akceptovať väčšinovou spoločnosťou vžitú morálne zásady a ňou zakotvené právne normy. V spravodlivej spoločnosti musí byť zabezpečená primeraná rovnováha medzi činnosťou a zodpovednosťou, názorom a záujmom, ako aj cieľom a následkom. Len tak sa môže zaistiť skutočná vymožitelnosť práva v štáte pre každého občana bez rozdielu. Len v týchto súradniciach môže byť právo právom. Aj keď jeho podstata nesporne korení v politike. Totiž, práve politikou sa kreuje, teda vzniká, prezentuje sa a formuje zvláštny, špeciálny vzťah medzi ľuďmi, ktorý je do značnej miery potrebné regulovať právom.³ Je teda nástrojom, ktorým sa ovplyvňuje myslenie a konanie spoločnosti organizovanej do podoby štátneho útvaru. Nuž, a práve kresťanské cirkvi môžu mať značný vplyv na to, akú podobu, následky a vplyv na spoločnosť budú mať štátnymi orgánmi konštituované právne vzťahy, regulované nimi prijímanými právnymi normami. Je totiž známe, že teoreticky sú ľudia v spoločnosti prirodzene slobodní a (sebe)rovní.⁴ V skutočnosti je táto sloboda a rovnosť ľudí iluzórna, neskutočná.

³ Pozri a porovnaj s KOLEKTÍV 1974: *Filozofický slovník*. s. 405 an.

⁴ Porovnaj NEMČEKOVÁ, Mária – KULAŠIKOVÁ, Zuzana 2014: *Človek vo vede a filozofii*. s. 43 an.

Oslobodenie iba formálne slobodného človeka z reálne ponižujúceho, bezprávneho spoločenského postavenia a jeho emancipácia je, podľa nášho názoru, ilúziou. Fatamorgánou. Slobodu a jej „zhmotnenie“ do práva možno teoreticky očakávať iba prostredníctvom vnútorného duchovného a materiálneho oslobodenia sa samotnej spoločnosti, ktoré môže determinovať práve racionálne pôsobenie kresťanských cirkví v jej prostredí. Sloboda človeka sa väčšinou formálne prejavuje iba vo formálne slobodnej spoločnosti, ktorá však aspoň limitovane garantuje reálnu slobodu pôsobenia kresťanských cirkví vo vnútri svojho sociálneho prostredia. Reálne oslobodenie spoločnosti možno sledovať iba prostredníctvom premien jednotlivých vývojových fáz procesu zbavovania sa spoločnosti parazitických inštitúcií štátu, nie však štátu samotného. Samozrejme, aj očistou jeho politiky, najčastejšie vytváranej tzv. spoločenskými elitami výlučne na prospech menšiny spoločnosti. Prípadne fungujúcej iba pre blaho jej úzkej špičky. Vízia budúceho možného dosiahnutia týchto obzorov však závisí od mnohých okolností. Najmä od kolektívnej duchovnej vyspelosti ľudskej spoločnosti, ktorej mieru a rozmach podmieňuje predovšetkým politika, opierajúca sa o ekonomiku. A do tohto procesu by mali v SR nesporne intenzívne zasahovať aj funkčné kresťanské cirkvi.

2. Rímskokatolícky vektor vývoja

Je zrejmé, že vzhľadom na početnosť a štruktúru fyzických osôb, prichádzajúcich v ostatnom desaťročí do EÚ prostredníctvom tzv. nelegálnej migrácie, avšak predovšetkým v dôsledku jej všeobecne nekompetentného a neracionálneho riešenia, bude dochádzať k zmene pomeru obyvateľstva EÚ z hľadiska kultúrnych tradícií, sociálnych návykov, pracovných zručností, vzdelanostnej štruktúry, náboženskej príslušnosti, etnickej klasifikácie, jazykovej potencie atď. Táto vývinová tendencia vedie v konečnom dôsledku k neodvratnej globálnej transformácii obyvateľstva EÚ. Vierovyznanie obyvateľstva žijúceho v určitom čase na určitom území a v určitých podmienkach je totiž vysoko premennou veličinou. Dokazujú to výsledky ostatných štatistických zistení, realizovaných v EÚ. Príslušnosť obyvateľstva SR k jednotlivým cirkvám tiež nie je konštantná. Napriek tomu, že je v zásade už celé storočia značne stabilizovaná. Najpočetnejšia, najorganizovanejšia, materiálne najvybavenejšia a vari preto i najplyvnejšia je v Slovensku dlhodobo ale rímskokatolícka cirkev. Táto cirkev sa aj najdynamickejšie a najefektívnejšie zapája do dialógu so spoločnosťou, s inými cirkvami a ateistickými blokmi, pričom sa vyjadruje aj k procesu globalizácie Európy a sveta. Nie vždy tento proces jednoznačne odobruje. Pozoruhodné však pritom je, že sama „svetová“ rímskokatolícka cirkev disponuje významným a výrazným vnútorným globalizačným nábojom a záujmom. Tento vývinový fenomén sa zreteľne prejavuje aj v Slovensku.

Narastanie frustrácie príslušníkov najmä stredných a nižších sociálnych vrstiev spoločnosti, teda už v značnej časti svetovej človečskej populácie, je dnes možno zaznamenať v štátoch rozosiaych po všetkých kontinentoch. Spoločenské „rozčarovanie zo života“ človeka sa objavuje v názoroch ľudí, t.j. vyslovovaných v rámci prieskumu verejnej mienky už v dlhšom časovom horizonte. Tento „masový pocit“ je absorbovaný aj v korpuse mnohých duchovno-tvorivých diel. Vytvorených nielen predstaviteľmi existencializmu. Rozčarovanie zo stavu spoločnosti a sveta rukolapne deklaruje najmä svetová umelecká tvorba rozličných smerov a štýlov, vrátane módskej tvorby rôznej proveniencie. Avšak, čoraz výraznejšie a otvorenejšie už aj značná časť významnej, rozlične zameranej vedeckej produkcie. Rozčarovanie ľudových mäs z prítomnosti však v ostatných dvoch rokoch akceleruje najmä v štátoch vytvárajúcich územie EÚ. Problémom determinujúcim „stav rozčarovania“ zo spoločnosti je absencia morálky v živote a kvalita morálnosti života. Idea v konfrontácii s realitou vyúsťuje do prevratných a akoby neočakávaných spoločenských udalostí. „Projektov“ i „defektov“ v správaní sa verejnosti, niektorých skupín obyvateľstva, ale aj jednotlivcov, zrejme vyvolávaných stresovými a stresujúcimi sociálne extrémnymi (krajnými) spoločenskými faktormi. Z hľadiska ďalších rozvojových perspektív zachovania a skvalitnenia života na Zemi vzniká v radoch obyvateľstva súčasne pocit nevyhnutnosti vyrovnávať sa i so značne kontroverznými spoločenskými javmi. Deformácie spoločenských vzťahov, ktoré majú na svedomí ich interné zdroje a externé prejavy, sa však verejnosti neraz úspešne prezentujú negativisticky orientovanými spoločenskými silami ako prirodzené dôsledky „pozitívneho“ vývoja civilizovanej spoločnosti. Všeobecné nepochopenie neriešených, a vlastne neraz až neriešiteľných spoločenských rozporov je skutočnosťou. Môže však ľudskú spoločnosť hodnotiacu svoju budúcnosť z tohto zorného uhla pohľadu napokon priviesť naozaj až na pokraj univerzálneho krachu, teda jej sociálnej i biologickej záhuby. Z deštruktívne orientovanej pozície moci sa totiž servíruje časti svetovej verejnosti názor, že ľudstvo má do činenia s objektívne vznikajúcimi problémami. Riešiteľnými „kyberneticky“, ktoré na povrch dočasne vynáša jedine a výlučne súčasný spoločenský vývoj. Do tohto rámca zapadá aj tzv. svetová CORONA pandémie a jej neadekvátne riešenie. Situácia sociálne zneužitá a zneužívaná. Jej vznik a „údržba“ na svetovej, nadštátnej i štátnej úrovni totiž priamo, avšak skryto napomáha realizácii idey „prerozdeleniu svetového potenciálu“. Ľudských zdrojov, materiálnych zdrojov, finančných zdrojov i mocenských ambícií prostredníctvom „digitálnych“ nástrojov. Zrejme sa má tak už v najbližšom čase zavŕšiť totálna transformácia historicky sformovaných spoločenských vzťahov redukciou priamych a slobodných sociálnych

kontaktov medzi ľuďmi v celoplanetárnom priestore. Možno v kozmickom rozmere. Takáto inštitucionalizovaná, centrálna riadená, organizovaná a spravovaná geopolitická priestorová aj personálna, kvalitatívna i kvantitatívna redukcia medziľudských vzťahov je totiž predpokladom pre účinnú elimináciu vzniku a rozmachu potenciálnych masových sociálnych konfliktov. V takýchto súvislostiach očakávaných premien makropriestoru, čiže vzťahov panujúcich v celej spoločnosti, aj zánik mikropriestoru, t.j. rodiny či pracoviska tak, ako historicky vznikali a dosiaľ existuje, sa prirodzene stáva minulosťou. Frustrácia mnohých ľudí z osobne nežiaduceho a subjektívne nepochopeného vývoja spoločnosti sa výrazne podpisuje tiež pod jestvujúci stav rodinných vzťahov, ale aj pracovných vzťahov. Teda, priamo zasahuje a mení tiež medziľudské vzťahy vznikajúce na pracovisku. Pracovné prostredie tak získava črty až spoločensky nebezpečne sa rozmáhajúceho priestoru pre intrigy.⁵ Najmä v situácii, v ktorej je neraz priamo amorálnymi vedúcimi pracovníkmi vyvolávané, udržiavané a účelovo podporované pestovanie intrigánstva.

Najmä neracionálne zásahy človeka do prírody, do prírodného prostredia ako systémovej zložky komplexu životného prostredia, teda následne vyvolávajú mnohé systémové poruchy, prejavujúce sa o.i. aj úpadkom až zánikom sociálnych vzťahov. Ako obdobie vrcholiaceho úpadku spoločnosti sformovanej do podoby tzv. západoeurópskej civilizácie vnímame pritom najmä vývoj sociálnych, politických, ekonomických, právnych, konfesijných a medzinárodných vzťahov v EÚ po roku 2015 (tzv. migračná euro-kríza).

Pod pojmom *úpadok (dekadencia)* je možné predstaviť si *niečo*, čo sa znehodnocuje (degeneruje), nežiaduco pretvára (deformuje), rozpadáva (deštruuje), rozkladá (eroduje), znevažuje (dehonestuje), spoločensky znižuje (deklasuje), spreneveruje (defrauduje). To *niečo* predstavuje určitú veličinu, stav (statické hľadisko) i proces (dynamické hľadisko), ktorá môže mať ako materiálnu (hmotnú) podstatu a existenčnú základňu, tak aj duchovnú (nehmotnú) bázu. V prípade využitia štruktúrneho prístupu k charakterizovaniu takejto základne (bázy) môže ísť súčasne o zloženú (komplexnú) homogénnu alebo heterogénnu veličinu predstavujúcu tzv. polykorpus, t.j. určitú viacprvkovú množinu parciálnych veličín (vecí, osôb, komunit, korporácií, spoločenstiev), alebo tzv. monokorpus, t.j. jednoprvkovú množinu (jedinca, jednotlivú vec, komunitu, korporáciu, spoločenstvo, spoločnosť). Reálne dotknutý úpadkom môže byť preto aj globálny priestor planéty. Vo všetkých týchto prípadoch ide pritom o podmetové vymedzenie predmetu úpadku ako spoločensky nežiaduceho procesu. Teda

⁵ Pozri KRÁLIKOVÁ, K. – KRÁLIK, J. 2021: *Atmosphere in Workplace Mirror of Society*. s. 25 – 37.

takého javu alebo procesného pohybu skladajúceho sa z rozličných procedúr a ich jednotlivých fáz, ktorý priamo ohrozuje *status quo* a existenciu *niečoho*. Teda toho, čo je objektom resp. predmetom úpadku, vlastne objektom rozličnými metódami a formami cielene prebiehajúceho úpadkového procesu.

Úpadok, spoločensky hodnotený a spravidla aj prijímaný ako negatívum, môže pritom vždy prebiehať buď otvorene (demonštratívne), ale i skryto (latentne). Môže byť konečným (finálnym) procesom alebo javom, i nekonečným (permenentným) procesom či javom resp. množinou prvkov a procedúr vedúcich či orientovaných k dosiahnutiu úpadku. Spravidla je preto úpadok v určitom sociálnom prostredí vnímaný ako finálny produkt deštruktívneho procesu smerovaného vedome, alebo prirodzene k zníženiu alebo k úplnej strate žiaducich kvalitatívnych parametrov charakterizujúcich určitý objekt, vrátane objektu životného prostredia. Úpadok sa teda tiež môže prejavovať aj ako prirodzený jav, ktorý predstavuje *naturálny úpadok*. Možno o ňom uvažovať vtedy, ak sa predmet resp. objekt pohybujúci sa po svojej vývojovej vzostupnej krivke prirodzene vyčerpá („vyhorí“) po dosiahnutí vrcholu svojho aktívneho bytia a prirodzene nastúpi na cestu po zostupnej krivke svojho vnútorného vývoja smerujúcej až k novej strate svojich pôvodných vlastností, dokonca i vlastnej existencie. Prirodzenému úpadku podlieha napr. vesmírna sústava Mliečnej dráhy so svojou hviezdou, Slnkom, ktoré prostredníctvom úpadku intenzity svojej energie smeruje k svojmu prirodzenému zániku.

Na procesoch vedúcich k prejavom úpadku i k samotnému konečnému úpadku sa však možno podieľať prostredníctvom ovplyvňovania pohybu *niečoho* po takejto vzostupnej i zostupnej krivke, a tak buď úpadok urýchľovať, alebo spomaľovať podľa vopred stanovených pravidiel a cieľov. Úpadok tak nevzniká ako prirodzený jav, ale ako produkt buď racionálneho či iracionálneho zasahovania do *niečoho*, a to buď vedome (riadene, cielene), alebo nevedome, či už plánovito, alebo neplánovito, avšak napokon v konečnom dôsledku vždy iba cielene. Korene úpadku je preto možno identifikovať aj ako množinu prirodzených elementov determinujúcich vývoj a stav tohto javu, tak aj ako množinu umelých elementov. Je zrejmé, že na vzniku úpadku ako javu i ako procesu sa spravidla podieľajú obe tieto „rastové“ metódy vývoja.

V centre záujmu spoločenských vied by sa mala problematika *úpadku* ocitnúť úplne prirodzene najmä preto, že v tzv. civilizovanej spoločnosti sa permanentne prejavujú krízové javy, ktoré v konečnom dôsledku smerujú k úpadku tzv. euro-severo-americkéj spoločnosti, majúcej spotrebiteľskú (konzumnú) podstatu. Hľadanie odpovede na otázku „liečiteľnosti“ existujúcej civilizácie tzv. západného typu (pôvodu, proveniencie) je otvorenou a dosiaľ nezodpovedanou

„komoditou“ z hľadiska jej finalizácie a úspešnosti. Doteraz zhromaždené, i najnovšie rezultáty fungovania EÚ nasvedčujú ale tomu, že s otázkou racionality myslenia a konania a následne preto i s problémom identifikácie prejavov úpadku a riešením úpadkovosti tzv. európskej civilizácie a jej hodnôt majú neobyčajne vážne problémy predovšetkým západoeurópske členské štáty EÚ a ich predstavitelia.

3. Rázne vykročiť po schodnej ceste

Orgány EÚ a najmä ich predstavitelia, neraz poznačení neoprávneným pocitom vlastnej výnimočnosti a nadradenosti, výraznou osobnou duševnou koróziou, morálnou deštrukciou a následne i politickým malomocenstvom, však nie sú z tohto uhla pohľadu žiadnou výnimkou. Napriek heslám predstaviteľov EÚ adresovaným tzv. euroúnijnej verejnosti a všeobecným proklamáciám o potrebe, ba nevyhnutnosti zmeniť postoj obyvateľstva EÚ k vlastnému životnému prostrediu v záujme zabezpečenia jeho udržateľnosti pre nasledujúce „dedičské“ generácie ľudstva, reálne merateľné pozitívne výsledky v tejto oblasti nie je možné dosiaľ jednoznačne identifikovať. Z tohto uhla pohľadu je preto potrebné pokúsiť sa aspoň vysloviť názor o nevyhnutnosti zmeny postojov kresťanských cirkví k daniu v súčasnej spoločnosti.⁶ Z realizovaných neformálnych a neštruktúrovaných rozhovorov s anonymnými vysokoškolskými študentmi študujúcimi na Akadémii Policajného zboru v Bratislave a na Vysokej škole Danubius v Sládkovičove totiž vyplývalo určité sklamanie až rozčarovanie z domnejšej pasivity kresťanských cirkví vo vzťahu

- k riešeniu nelegálnej imigrácie existenčne zasahujúcej európsku civilizáciu,
- k očakávanej islamskej rozpínivosti v Európe,
- k liberálnemu štátu a jeho orgánom, transformujúceho historicky ustálené spoločenské hodnoty,
- k rozsahu, intenzite a obsahu participácie kresťanských cirkví na ovplyvňovaní a spravovaní „duhovnej stránky“ slovenskej spoločnosti,
- k spôsobu (ne)riešenia nacionalistickej a šovinistickej politiky presadzujúcej sa latentne v priestore Karpatskej kotliny orgánmi SR i EÚ,
- k skrytému a skrývanému strácaniu pozícií rímsko-katolíckej cirkvi v oblasti vplyvu na duchovnú, morálnu, vlasteneckú a sociálnu výbavu a zameranie myslenia súčasnej slovenskej mládeže.

⁶ Porovnaj KRÁLIKOVÁ, K. 2013: *Využitie aktivít cirkevných inštitúcií pri plnení úloh migračnej politiky Slovenskej republiky*. s. 15 – 26.

Možno povedať, že nielen pre technické vedy platí predstava, že i keď je prax stavbou, tak teória je nesporne jej základným kameňom. Súvzťažnosť týchto dvoch veličín je aj podmienkou racionálneho chápania a finálneho pochopenia aktuálne prežívanej skutočnosti identifikovanej na báze poznatkového aparátu spoločenských vied, integrujúcich tiež teologické vedy. Z tohto uhla pohľadu považujeme za potrebné čiastočne hodnotiť aj problém potreby transformácie, premeny či metamorfózy pôsobenia cirkví pôsobiacich na zvrchovanom slovenskom štátnom území. Zastávame preto názor, že kresťanské cirkvi by v SR mali na základe výsledkov celospoločenského dialógu postupne od štátu prevziať spravovanie a zodpovednosť za niektoré stránky rozvoja slovenskej spoločnosti, zameriavajúc sa najmä na napr.:

- ochranu biologického statusu človeka (bisexuality),
- ochranu ľudského jedinca (osobnosti ľudskej bytosti, nascitura),
- ochranu rodiny,
- ochranu mravnej výchovy mládeže,
- ochranu kultúrno-sociálnych vzťahov (národných a ľudových tradícií),
- ochranu kultúrneho dedičstva (hnutel'ných a nehnuteľných artefaktov),

Presun resp. posun kompetencií a finančných resp. materiálnych zdrojov zo štátu na cirkvi by mohol byť v prvej fáze sociálno-transformačného a inštitucionálno-reorganizačného procesu realizovaný, a to nielen v SR, ale aj v ostatných členských štátoch EÚ, napr. prostredníctvom prebratia zodpovednosti kresťanských cirkví a ich kontroly nad školstvom, sociálnou starostlivosťou a rodinou, zdravotníctvom a kultúrou, a to o.i. inštalovaním nimi designovaných štatutárnych orgánov a osôb do novo konštituovaných agentúrnych orgánov, ktoré by nahradili príslušné rezortné ministerstvá resp. regionálne orgány verejnej správy.⁷

Štátom uznané a registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú v Slovenskej republike stabilnými a relatívne rešpektovanými súčasťami spoločenského systému. Ich vznik, postavenie a pôsobenie sa udržiava a umožňuje v hraniciach platnej legislatívy. Vo vzťahu k historicky kreovanému a politicky stabilizovanému morálnemu statusu slovenskej spoločnosti sú zárukou optimálnej kredibility slovenského národa v priestore európskej i svetovej civilizácie. Kresťanské cirkvi disponujú v Slovenskej republike značným morálnym potenciálom, umožňujúcim efektívne spoluriešiť vznikajúce krízy, riziká a ohrozenia,

⁷ Porovnaj napr. s KRÁLIKOVÁ, K. 2013: *Spolupráca štátnej správy a územnej samosprávy pri realizácii migračnej politiky v Slovenskej republike*. s. 39 - 47 .

introdukované do súčasnej slovenskej spoločnosti zo sféry západoeurópskych kultúrnych a politických štruktúr. V budúcnosti, v závislosti na hĺbke a rýchlosti procesu rozkladu európskej civilizácie, bude nesporne narastať význam a úloha cirkví a náboženských spoločnosti pri formovaní budúcej podoby slovenskej národnej komunity. Možno očakávať, že sa zvýši spoločenská objednávka a požiadavka na naplnenie historicky sformulovanej sociálno - kontrolnej a preventívno – ochrannej funkcie najmä rímskokatolíckej cirkvi. Slovenská spoločnosť, vzhľadom na jej počiatkové, pomerne hlboké včlenenie a rýchlo postupujúce vrastanie do dekadentnej západoeurópskej civilizačnej štruktúry, nemôže byť pred javmi, reálne ohrozujúcimi v 21. storočí národnú identitu a kultúru slovenského národa imúnna, avšak nesmie ani zostať nechránená. Kresťanským cirkvám preto pripadla historická úloha garantovať kultúrne a iné civilizačné výdobytky slovenského národa v budúcnosti. Každá kresťanská cirkev má totiž aj v prostredí konfrontačne panujúcej liberálno-autoritatívnej ideológie povinnosť neúprosne chrániť kresťanské hodnoty, ktoré sa, a to aj v zložitých spoločenských podmienkach, formovali dve tisícročia. Zápasu o spravodlivý, pokojný a v mieri žijúci svet sa kresťanské cirkevné spoločenstvá nesmú vzdať ani vtedy, keď z nenávisťi voči Kristovi takmer po celom svete, nielen obrazne povedané, horia ich modlitebne. Ani v čase, keď sa kresťanstvo stalo pre mnohé občianske komunity morálnou príťažou.

Referencie

JUDÁK, Viliam 2000: *Rímskokatolícka cirkev*. In: KOLEKTÍV: Atlas cirkví, náboženských spoločností a religiozity Slovenska. Bratislava : Chronos, 2000, s. 13. ISBN 80 – 967860 – 8 – 3.

KRÁLIK, Jozef - JURAN, Ján 2000: *Financovanie cirkví v niektorých západoeurópskych štátoch (Nemecko, Rakúsko, Belgicko, Taliansko)*. In: Právny obzor, roč. 83, 2000, č. 10, s. 488 - 502. ISSN 0032 – 6984.

KRÁLIK, Jozef - JURÁN, Ján 2001: *K problematike finančného zabezpečenia cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike*. In: Právny obzor, roč. 84, 2001, č. 2, s. 155-164. ISSN 0032 – 6984.

KRÁLIK, Jozef – JURAN, Ján 2003: *K problému majetku cirkví a náboženských spoločností na Slovensku v súradniciach tzv. Benešových dekrétov*. In: Majetkové práva a dane , 3, 2003, č. 1, s. 39 – 43. ISSN 1335 – 9576.

KRÁLIK, Jozef – JURAN, Ján 2003: *K problematike oprávnenosti znovunadobudnutia majetku ústredia bývalej tzv. Nemeckej evanjelickej cirkvi augsburského vyznania Evanjelickou*

cirkvou augsburského vyznania na Slovensku. In : *Ars Notaria* , 2003, č. 3, s. 21 – 29. ISSN 1335 – 2229.

KRÁLIKOVÁ, Kristína 2013: *Spolupráca štátnej správy a územnej samosprávy pri realizácii migračnej politiky v Slovenskej republike.* In: *Disputationes scientificae Universitatis catholicae in Ružomberok*, roč. XIII, 2013, č. 2, s. 39 - 47. ISSN 1335 – 9185.

KRÁLIKOVÁ, Kristína 2013: *Využitie aktivít cirkevných inštitúcií pri plnení úloh migračnej politiky Slovenskej republiky.* In: *Disputationes scientificae Universitatis catholicae in Ružomberok*, roč. XIII, 2013, č. 3, s. 15 – 26. ISSN 1335 – 9185.

KRÁLIKOVÁ, K. – KRÁLIK, J. 2021: *Atmosphere in Workplace Mirror of Society.* In. *Sociálno-ekonomická revue*, 2021, č. 1, p. 25 – 37. ISSN

Kontakt:

pplk. doc. PhDr. Ing. Bc. Kristína Králiková, PhD., MBA

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Katedra správneho práva

Bratislava

e-mail: kristina.kralikova@minv.sk

prof. JUDr. Jozef Králik, CSc., MBA

Vysoká škola Danubius

Fakulta práva Janka Jesenského

Sládkovičovo

e.mail: prof.kralik@gmail.com

SYNODA PÚTNIKOV DO CENTRA RÍMSKOKATOLÍCKEJ CIRKVI

Kristína Králiková, Pavel Mikoláš

ABSTRAKT

Súčasťou duchovného náboženského života v nadprirodzeno veriaceho človeka i ním vytváraných sociálnych spoločenstiev sú odpradáva aj náboženské púte. Patria k histórii aj súčasnosti jednotlivých svetových aj regionálnych cirkví, ba i náboženských siekt. V náboženstve zastrešovanom ideálmi kresťanskej lásky, ľudského milosrdenstva a po smrti a spasení vstupom do večného života je konanie náboženských pútí stáročnou tradíciou. Slováci kresťania vykonávajúci štátnu službu v ozbrojených zložkách štátu sa pravidelne zúčastňujú niekoľkých náboženských pútí organizovaných Ordinariátom Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky. Jednou z týchto pútí je i národná púť do Ríma a Vatikánu. Má paralelu s neskorostredovekou púťou po siedmych rímskych kostoloch. Uskutočňovali ju *oratoriáni* ako pôvodne dvojdnové navštevovanie siedmych rímskych kresťanských chrámov. Neoznačovali ho *púť*, ale ako *navštevu* svätostánkov, ktorej poslaním je dodnes snaha spájať radostnú prechádzku Rímom so skutkami kresťanskej nábožnosti.

Kľúčové slová: synoda, púť, kresťanstvo, Assisi, Rím, Vatikán, pápež, Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky

ABSTRACT

Since ancient times, religious pilgrimages have been part of the spiritual religious life in a supernaturally believing person and the social communities created by him. They belong to the history and present of individual world and regional churches, and even religious sects. In a religion under the umbrella of the ideals of Christian love, human mercy, and after death and salvation by entering eternal life, the holding of religious pilgrimages is a centuries-old tradition. Slovak Christians performing civil service in the armed forces of the state regularly participate in several religious pilgrimages organized by the Ordinariate of the Armed Forces and Armed Corps of the Slovak Republic. One of these pilgrimages is the national pilgrimage to Rome and the Vatican. It has a parallel with the late Medieval pilgrimage to seven Roman churches. It was carried out by oratorians as originally a two-day visit to seven Roman Christian temples. They did not refer to it as a pilgrimage, but as a visit to the tabernacle, whose mission to this day is to try to combine a joyful walk through Rome with acts of Christian piety.

Keywords: Synod, Pilgrimage, Christianity, Assisi, Rome, Vatican, Pope, Ordinariate of the Armed Forces and Armed Corps of the Slovak Republic

Úvod

Po dlhom zaťažkávajúcom a neistom období mocensky vynútenej izolácie ľudí v období tzv. pandémie Covidu-19, ktorá o.i. zapríčinila prerušenie prirodzených procesov socializácie jedincov, rodín aj komunit, ľudská spoločnosť postupne precitá. Aj jej sociabilita, prispôsobivosť a životaschopnosť sa rýchlo prejavuje procesom dynamizácie prakticky vo všetkých oblastiach medziľudských vzťahov. Ak má žiť a prežiť ľudstvo nielen fyzicky, ale aj duchovne, potom musí nevyhnutne žiť a prežiť ako zjednocujúce sa spoločenstvo. Spolupatričnosť človeka s človekom je východiskom dobrého a pokojného spolunažívania. Predovšetkým z tohto dôvodu sa v roku 2022 hlava rímskokatolíckej cirkvi, Jeho Svätosť pápež František, rozhodol vyzvať celú ním zastrešovanú a vedenú Cirkev na uskutočnenie tzv. synodálneho procesu.⁸ Realizovaním tohto cieleného procesu má byť kresťanom na celom svete odkrývaná podstata, zmysel a poslanie obnovovaného cirkevného života.⁹ Synodálny proces, vnútorne tvorený hľadaním spoločných postupov zameraných na spoločný sociálny pokrok veriacich a ľudstva, je vyjadrením i potvrdením životaschopnosti rímskokatolíckej cirkvi a významu jej nezastupiteľnej úlohy naplňajúcej sa nielen v prostredí európskej spoločnosti, ale v celosvetovom meradle. Termín či označenie *synoda* znamená organizovanú schôdzku alebo zhromaždenie skupiny ľudí spojených so snahou o dosiahnutie určitého cieľa. Na synodálnom procese, v súlade so želaním a výzvou pápeža teda prirodzene participujú aj veriaci tejto Cirkvi, členovia slovenskej národnej pospolitosti. Synoda ako *terminus technicus* nie je z hľadiska svojho obsahu známy širším vrstvám slovenského obyvateľstva. Bližšie sa preto charakteristike tohto termínu z pohľadu histórie venuje biskup – ordinár Ordinariátu Ozbroyených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky (ďalej len „OSOZ SR“) v publikácii, ktorú táto inštitúcia tiež vydala.¹⁰ Tento výraz pochádzajúci z gréčtiny znamená

⁸ K základnej charakteristike náboženstiev vo svete a s touto problematikou bezprostredne súvisiacimi pojmami pozri napr. KOLEKTÍV 1995. *Svetové náboženstvá*. 2. vyd. Bratislava : Mladé letá, 261 s.

⁹ Porovnaj s KRÁLIKOVÁ, Kristína - KRÁLIK, Jozef – SPUCHEÁK, Ľudovít 2022. *On position of Christian Churches in current Slovak state and European society. / K postaveniu kresťanských cirkví v súčasnom slovenskom štáte a európskej spoločnosti*. In: *Revue internationale des sciences humaines et naturelles*. Zürich, No. 1 (2022), pp. 101 -126.

¹⁰ Ministerstvo obrany SR, Ordinariát Ozbroyených síl a ozbrojených zborov SR. 2022. *XVI. Národná púť Ordinariátu OS a OZ SR do Ríma a Vatikánu 18.-24. septembra 2022*. Bratislava: Ordinariát Ozbroyených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky. 143 s.

v doslovnom preklade do slovenského jazyka označenie pre *spoločnú cestu*. Preto má synoda v ponímaní kresťanov v súčasnom zložitom období vývoja viesť spoločnosť k ich aktívnemu zapájaniu sa do života Cirkvi, vrátane identifikovania a spoluriešenia problémov cirkevného spoločenstva. Týmto sa sleduje aj dosahovanie základného poslania Cirkvi, ktorým je uvedoméle vedenie človeka k dosiahnutiu jeho večného života.¹¹ Samozrejme, nie je tomu teda inak ani v okruhu rímskokatolíckych veriacich integrovaných do spoločenstva kresťanov, čiže uniformovaných aj neuniformovaných členov Cirkvi, spravovaného Ordinariátom OSOZ SR. Od roku 2006 sa stala už tradíciou organizácia a realizácia každoročnej národnej púte Ordinariátu OSOZ SR do Ríma v Taliansku, do Vatikánskeho mestského štátu pod vedením Jeho Excelencie Mons. Františka Rábeka, biskupa – ordinára OSOZ SR. Zúčastňujú sa na nej pravidelne vojenský, policajní, hasičsko-záchranárski, colní a väzenský kapláni a príslušníci i zamestnanci týchto ozbrojených zložiek s rodinnými príslušníkmi. Ostatná národná púť Slovákov „po siedmych rímskych chrámoch“ prebiehala v dňoch 18. až 24. septembra 2022.

1. Púte a ich význam pre veriacich príslušníkov cirkví

Náboženské púte boli a v podstate ľuďmi dodnes aj sú vnímané nielen tradične, čiže výlučne len v ich historickom kontexte. Tisícročia sú súčasťou náboženských rituálov s významným ideovým poslaním. Veriaci jednotlivých cirkví v nich však aj v 21. storočí vidia nenahraditeľné akty, napĺňajúce duchovné obrodné poslanie viery.¹² Už od dávneku boli náboženské púte významnými hromadnými cestami veriacich na konkrétne, pre náboženstvo a pútnikov významné miesta súvisiace so životom, činnosťou náboženstva, náboženského spolku alebo svätca, tiež miesta spojené so zázrakmi, javmi či povestami atď. Demonštrovali v spoločnosti aj navonok významné poslanie inštitútu pokánia, prosby a odpustenia. Púte na posvätné miesta vykonávali teda už primitívne etniká, ktorými si mali uzmiert' uctievané božstvá. Už nielen z obsahu vedeckej a odbornej, ale i z umeleckej literatúry vari každý záujemca o duchovný život človeka pozná posvätné kultové zhromaždiská severoamerických indiánskych kmeňov smerujúcich na pohrebiskách svojich uctievaných predkov. Slávnosti starovekých etník odbavujúce sa na takýchto kultových priestoroch dokonca znamenali „pokoj zbraniam“, obdobie, neraz aspoň dočasného mieru. Podobne rituálne sa správali aj skupiny pôvodného obyvateľstva v Austrálii, v Afrike, či kdekoľvek na Zemi. Púte teda majú svoje

¹¹ Bližšie napr. RÁBEK, František 2009. *V službe Slova. Kniha kázni 2003-2008*. Marianka: Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojený zborov Slovenskej republiky, 2009, s. 229-231.

¹² RÁBEK, František 2009. *V službe Slova. Kniha kázni 2003-2008*. Marianka: Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojený zborov Slovenskej republiky, 2009, s. 222 – 225.

korene už v prehistorickej dobe. Návšteva posvätných miest je v dnešnej dobe ako ju poznáme rozšírená napr. v judaizme, hinduizme, budhizme, islame, kresťanstve a iných náboženstvách.

V **judaizme** existovali tri pútnické sviatky tzv. Šloš regalim. Počas nich Židia putovali do posvätného mesta Jeruzalema do Jeruzalemského chrámu nazývaného Svätý dom (Bejt hamikdaš). V súčasnosti nie sú tieto púte pre Židov povinné. Vari každému na svete je známy tzv. Múr nárekov, pozostatok najvýznamnejšieho starovekého chrámu dnešného Izraela, ktorý bol zničený vojskom Rimanov v roku 70 po Kr. vedeného starorímskym vojvodcom Titom. Bol najposvätnjším miestom judaizmu.

V **hinduizme** sú náboženské púte smerujúce na posvätné miesta celoročnou povinnosťou veriacich. Býva ich mnoho a smerujú na mnohé posvätné miesta. Veriaci sa zhromažďujú najmä v chrámoch svätých miest Indie, napr. v Bhúbanešvare, v Benárese, v Alláhábáde a inde.

V **budhizme**, ktorý sa rozdeľuje na dva smery théravádu (mníšsky charakter bez uctievania najvyššieho božstva) a na mahájánu (sústredí sa na Budhu a hinduistické božstvá, ktoré chránia budhistické učenie) sa za určitú formu náboženskej púte považujú obrady a sviatky, ktoré sa od seba odlišujú vzhľadom na históriu, náboženské školy (kláštory) a krajiny kde sa uctievali. Napr. za významný sviatok sa považuje aj účasť na sprievode so Svätým zubom, čo je jedna z najslávnejších zachovaných Budhových relikvií. Je to sviatok konajúci sa každoročne a trvajúci týždeň v meste Kandy v štáte Srí Lanka (býv. Ceylon).

V **islame** je považované za najvýznamnejšie náboženské putovanie veriacich, označované ako tzv. *hadždž*, smerujúce z celého islamského sveta do najsvätejšieho islamského mesta Mekka rozkladajúceho sa v monarchistickej Saudskej Arábii, a to aspoň raz za život moslima. Vykonanie tejto náboženskej púte je jednou z piatich povinností moslima. Ten pútnik, ktorý takúto cestu vykonal, je označovaný ako *hadži*. Takéto označenie, potvrdzujúce doživotne absolvovanie takejto púte, považuje veriaci moslim za mimoriadnu česť a tak je prijímaný aj v spoločenstve veriacich moslimov.

Zaujímavé je, že náboženské púte v našom slova zmysle nepoznajú a ani nerealizujú **taoisti**, avšak každý uchádzač *taoizmu* sa usiluje dostať na posvätné kopce, na ktorých sú vybudované taoistické chrámy. Tieto chrámy sú vlastne súčasne aj pútnickými miestami pre veriacich.

V **kresťanstve** nadviazali duchovní vodcovia katolicizmu na judaistickú tradíciu náboženského putovania. Náboženské púte, od raného stredoveku čoraz masovejšie

uskutočňované kresťanskými veriacimi do Svätej zeme, či k Chrámu Božieho hrobu v izraelskom Jeruzaleme, boli tiež determinujúcim faktorom pre uskutočňovanie tzv. krížových výprav. Organizovali sa pod egidou nevyhnutnosti zabezpečenia ochrany putujúcich kresťanov z Európy k hrobu Ježiša Krista situovaného na území ovládanom islamskou mocenskou elitou, zabezpečenou a podporovanou významnou vojenskou silou. Putujúcim kresťanom úspešnosť ich náboženskej povinnosti zhmotnenej do vykonania nesporne nebezpečnej cesty, náboženskej púte, garantovali ich cestovným potrebám slúžiace kresťanské mníšsko-vojenské rehoľné rády, z ktorých dodnes vo forme „imaginárneho štátneho útvaru“ preživa Suverénny vojenský a špitálny rád sv. Jána Jeruzalemského, známy pod označením Rád Maltézskych rytierov. Kresťanským pútnikom, medzi ktorými bývalo množstvo kajúcnikov, poskytovali počas ich cesty do Svätej zeme (Izraela) ochranu ich osoby i majetku, zabezpečovali ich cestovné potreby, pohostinskú, sociálnu i zdravotnú starostlivosť, prípadne aj iné služby. Najvýznamnejším a počtom veriacich pútnikov najnavštevovanejším, teda azda „najväčším“ pútnickým miestom a strediskom katolicizmu je však v súčasnosti taliansky Rím, sídlo pápeža.

2. Zastávky slovenských kresťanov v rovnošatách ozbrojených síl a ozbrojených zborov pri míľnikoch na starobylej ceste pútnikov

Náboženské púte sú otvorenými podujatiami Cirkvi. Zúčastňujú sa na nich pútnici pochádzajúci z rozličného sociálneho prostredia, ľudia rozličného vzdelania i veriaci bez vzdelania, osoby rôzneho pôvodu i pohlavia, variabilnej politickej orientácie, spoločenského postavenia. K „večnému“ Rímu, kam „vedú všetky cesty sveta“, svorne vedno putujú rímski katolíci s gréckymi katolíckmi i inými kresťanmi. Do masy pútnikov sa určite vpletú aj inoverci, aj ateisti. Možno len zo zvedavosti, možno v úprimnej snahe nájsť samých seba, svoje vlastné miesto v ľudskej komunite, v spoločnosti. Mnohí ateisti sa z náboženskej púte dokonca domov navracajú už ako veriaci. Aj to je účelom, ba vari i poslaním vykonanej náboženskej púte. Púte do Ríma majú prastarú tradíciu. Medzi najznámejšie púte patrí púť na Zelený štvrtok, spočívajúca v navštívení siedmych rímskych kostolov.¹³ Túto pútnickú tradíciu pokánia kresťanov založil Filippo Romolo Neri okolo roku 1553.¹⁴ Nadviazala na predchádzajúce púte

¹³ Táto pútnická tradícia, Púť po siedmych chrámoch, sa ujala aj v Bratislave, hlavnom meste Slovenskej republiky. Podrobnejšie v <https://svetkrestanstva.postoj.sk/34350/sedem-kostolov-za-jednu-noc-rimska-tradicia-uz-aj-v-bratislave->

¹⁴ Sv. Filippo Romolo Neri (1515 – 1595), patrón umelcov a spisovateľov, bol druhým apoštolom Ríma. Založil spoločnosť svetských duchovných tzv. Kongregáciu oratória. Uctievaný je najmä v anglickej katolíckej cirkvi, tzv. anglikánskej, ktorej hlavou je anglický resp. britský panovník. Blahorečený bol pápežom Pavlom V. v roku 1615 a svätorečený pápežom Gregorom XV. v roku 1622. K oratoriánom a ich zakladateľovi pozri napr. <http://www.oratoriani.sk/p/blog-page.html>

na posvätné miesta kresťanov, ktoré korenia ešte v antickom Ríme. Dokonca až dodnes nesie pomenovanie ulica, po ktorej oddávna kráčali kresťanskí pútnici a ktorá spája Baziliku sv. Pavla za hradbami s Bazilikou sv. Šebastiána, Via Delle Sette Chiese, t. j. Ulica siedmich kostolov.¹⁵ Podoba tejto jednodňovej rímskej púte začína od neskorého stredoveku preto až dosiaľ v Bazilike sv. Petra a pokračuje modlitbami v Bazilike sv. Pavla za hradbami, Bazilike sv. Šebastiána, Bazilike sv. Jána Lateránskeho, Bazilike sv. Kríža Jeruzalemského, Bazilike sv. Vavrince za hradbami a končí v Bazilike sv. Márie Maggiore. Veľmi cenné je poznanie, že poslaním a pôvodnou myšlienkou „púte ako prechádzky“ alebo „prechádzky ako púte“ bolo spojenie kresťanskej pohostinnosti so vzájomným odovzdávaním si náboženských skúseností prostredníctvom objavovania a spoznávania duchovného dedičstva prvých kresťanských svätých.

V septembri roku 2022 sa preto v duchu tejto tradície na talianskej pôde stretli už po šestnástykrát aj účastníci každoročne vykonávanej rímskej „sedemchrámovej“ národnej púte organizovanej OSOZ SR, slovenskí veriaci „v rovnošatách“. Viedol ich osobne Jeho Excelencia mons. František Rábek, biskup - ordinár OSOZ SR. Spred *Katedrály sv. Šebastiána* v Bratislave teda 18. septembra odštartovala synodálna národná púť do talianskeho Ríma.¹⁶ Pred odjazdom sa v tomto chráme svätila aj úvodná eucharistia. Katedrála je modernou stavbou z autorskej dielne Ing. arch. Ladislava Bánhegyiho. Bola postavená v roku 2009. V tom istom roku bola tiež povýšená na katedrálny chrám vojenského ordinára. Stala sa tak hlavnou modlitebňou, chrámom Ordinariátu OSOZ SR.¹⁷ Patrónom ordinariátu je sv. Šebastián a jemu bola katedrála aj zasvätená. Výzdobu chrámu obdivuhodnou mozaikou v interiéri katedrály realizoval páter Ivan Marko Rupnik so skupinou ďalších umelcov z Centro Aletti.¹⁸

Cesta pútnikov modernými autobusmi viedla zo Slovenska do Talianska cez Rakúsko. Prvou zastávkou bolo starobylé talianske mesto Assisi a jeho *Bazilika sv. Františka*. Tam sa nachádza aj hrobka tohto svätca. Na mieste jeho posledného odpočinku sa pre slovenských

¹⁵ Stručne k charakteristike a poslaniu kresťanských chrámov označovaných ako *bazilika* pozri napr. KOLEKTÍV 1977. *Encyklopédia Slovenska. 1. zväzok (A-D)*. Bratislava : VEDA, 1977, s. 163.

¹⁶ Sv. Šebastián (cca 255 po Kr. – cca 288 po Kr.) bol rímsky vojak, dôstojník v pretoriánskej telesnej garde cisárov. Do vojska vstúpil v roku 283 po Kr. za cisára Carinusa. Jeho veliteľom bol Dioklecián, ktorý sa neskôr stal cisárom. Za vlády Diokleciána a Maximiána sa otvorene hlásil ku kresťanstvu a chudobným kresťanom aj pomáhal. Ako zradcu rímskych božstiev ho despotický protikresťanský orientovaný cisár Dioklecián odsúdil na smrť a stal sa kresťanským mučeníkom. Dáta jeho narodenia a úmrtia nie sú presne známe. O.i. sa stal patrónom vojakov a iných ozbrojencov, prenesene teda i policajtov a strážcov väzňov.

¹⁷ JUDÁK, Viliam 2010. Katedrála – matka chrámov v diecéze. In. *Pútnik svätovojtešský: Kalendár na rok 2011*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2010, s. 33-53.

¹⁸ https://www.minv.sk/?informacie_katolicka_sluzba&sprava=mozaika-patra-rupnika-v-katedrale-sv-sebastiana

pútnikov konala druhá eucharistia. Pozornosť si zasluhuje skutočnosť, že tento chrám začali stavať ihneď po smrti sv. Františka z Assisi v roku 1228.¹⁹ Stavbu románsko - gotického svätostánku však dokončili až o dvadsaťpäť rokov neskôr. Jeho vnútorné priestory sú obdivuhodné, zobia ich fresky zobrazujúce životný príbeh tohto svätého muža. Vytvorila ich dvojica slávnych talianskych maliarov a architektov, Giotto di Bondone a Cenni di Peppo zvaný Cimabue. Bazilika patrí medzi najstaršie sakrálne gotické stavby v Taliansku.²⁰ Program slovenských pútnikov bol však nabitý prehliadkami úžasných architektonických pamiatok, ktoré boli rozosiate vo všetkých historických častiach mestečka.

Pútnici pokračovali následne v ceste do Ríma. Ubytovaní boli v ubytovacom komplexe Fraterna Domus, ktorý vybuďovali za vlády pápeža sv. Jána Pavla II. poľskí veriaci na okraji tohto svetoznámeho veľkomesta. Nasledujúce dni už pútnici venovali len návštevám najvýznamnejších častí historického Vatikánu a Ríma. Náboženská púť slovenských vojakov a policajtov nemala navonok charakter stredovekých náboženských putovaní, bola však s nimi prepojená duchovne. Jej „modernosť“ presvedčivo potvrdzuje skutočnosť, že počas prvých dvoch dní oficiálnej návštevy slovenskej pútnickej delegácie v Ríme ju na jej počesť do centra metropoly sprevádzali modro blikajúce talianske policajné vozidlá. Pobyt pútnikov v uliciach mesta Rím i na území Vatikánskeho mestského štátu im „na mieste“ rukolapne dokazoval význam tejto cesty vykonávanej v záujme obnovy ich ducha a oživoval pocit hrdosti na ich vieru a Cirkev. Chôdzou zmorení slovenskí pútnici azda i preto na každom kroku precit'ovali úctu ku kresťanskej minulosti Európy. S radosťou a očakávaniami svätili i eucharistiu v rímskej pápežskej **Bazilike sv. Petra**. Súčasná renesančná stavba baziliky bola budovaná na príkaz pápeža Mikuláša V. z roku 1451. Smrť tohto pápeža zhatila plány a nová budova baziliky sa potom stavala približne stodvadsať rokov. Práce na stavbe prebiehali horúčkovo najmä v období pontifikátu pápeža Júliusa II. od roku 1505 až do jeho smrti v roku 1513. Stavba, ktorá bola dokončená až v roku 1629 a v tom istom roku aj vysvätená pápežom Urbanom VIII. stojí na mieste pôvodnej baziliky zo 17. storočia po Kr. Zbúraná stavba pôvodnej baziliky bola vybudovaná za vlády rímskeho cisára Konštantína I. Veľkého nad miestom pochovania

¹⁹ Sv. František z Assisi, vlastným menom Giovanni Battista Bernardone (1181 – 1226) bol diakonom, rehoľníkom, kazateľom a zakladateľom mníšskeho rádu františkánov. Rímsky pápež Gregor IX. ho 16. 7. 1228 vyhlásil za svätého. Vo svojom živote nasledoval Ježiša Krista v chudobe a v láske k blížnemu. Patrí medzi najobľúbenejších svätcov. O.i. sa stal patrónom environmentalistov, ochrancov a strážcov životného prostredia.

²⁰ KOLEKTÍV 1990. *Itálie*. Praha : Olympia, 1990, s. 36.

umučeného apoštola sv. Petra.²¹ Dovtedy stála nad hrobom tohto svätca iba pietna memória, pri ktorej sa schádzali kresťanskí pútnici. Slováci sa však mohli v súčasnej rímskej svätopeterskej bazilike pokochať pohľadmi na vzácne umelecké diela svetoznámych „nesmrteľných“ majstrov, napr. Donata Bramanteho, Raffaela Santiho, Antonia da Sangalla jr., Michelangela Buonarrotiho, Giacoma della Porteho, Giana Lorenza Berniniho, Carla Maderna, Domenica Fontanu, Carla Fontanu či Rosselliniho.

V rímskej „sesterskej“ **Bazilike sv. Šebastiána** vybudovanej na mieste hrobu umučených sv. Petra a Pavla, ktorých telesné pozostatky boli neskôr prenesené a pochované na miestach dnešných im zasvätených bazilík, sa telesné pozostatky sv. Šebastiána už nenachádzajú. V roku 826 boli premiestnené do rímskeho kostola sv. Petra. Preto, aby ich veriaci uchránili pred lúpežiacimi inovercami. Pôvodná stavba chrámu bola v tom istom storočí zničená a jeho súčasná podoba pochádza prevažne zo 17. storočia. Jej konečný barokový tvar a zdobenie jej poskytli architekti Flaminio Ponzio, Giovanni Vasanzio. Oltár pochádza od sochára Giuseppe Giorgettiho, kaplnku vyzdobil freskami Carlo Maratta, rytec Alessandro Specchi, sochári Filippo Barigioni a Carlo Fontana. Samozrejme, pod krásny výzor diela sa podpísali aj iní umelci.

V preslávenej rímskej **Bazilike Sancta Maria Maggiore** (t. zn. Bazilike Panny Márie Snežnej) sa pútnici pokochali jej nádherou. Vyžaruje ohromnú morálnu silu v Európe pomaly, ale hádam už naozaj obnovovaného ducha kresťanstva. I keď bola postavená ešte v hlbokom stredoveku, v roku 430, stále je považovaná za najkrajšiu rímsku baziliku. Podľa dávnej legendy, sen vtedajšieho pápeža Liberiusa o presnom mieste, na ktoré v „horúcom“ letnom Ríme napadol sneh, sa zmenil na skutočnosť. O takto zjavenej pravde sa na mieste presvedčil on sám. Vďaka nemu odvtedy dominuje tomuto „snežnému“ pahorku nádherný mohutný kostol. Jeho mimoriadne bohatá vnútorná výzdoba i vonkajší vzhľad boli podrobené skrásľujúcim úpravám v 13. aj v 18. storočí. Na mieste možno obdivovať najmä mozaiky, zobrazujúce výjavy zo života Mojžiša, Abraháma, Izáka a Jakuba. Medzi spomienky na ktoré sa určite nikdy nezabúda je nevyhnutné zaradiť aj poznanie, že v priestoroch hlavného oltára tohto chrámu sú vraj dokonca ukryté mimoriadne cenné artefakty, pozostatky jasličiek Ježiša

²¹ Sv. Peter zomrel cca. 64/68 po Kr. Ranokresťanským rímskym biskupom bol cca. od roku 30 po Kr. do svojej smrti ukrižovaním počas vlády cisára Nera. Bol kresťanským apoštolom, mučeníkom, zakladateľom ranej rímskej kresťanskej Cirkvi. Považovaný je za v poradí prvého rímskeho biskupa resp. pápeža a antiochijského biskupa. Pôvodne bol rybárom a o.i. je aj ich patrónom. Svojho učiteľa zaprel trikrát, avšak podľa legendy bol prvý, ktorému sa Ježiš Kristus zjavil po svojom zmŕtvychvstaní. Jeho meno, znamenajúce v slovenčine *skala*, symbolizuje na nej postavenú pevnú stavbu duchovnej cirkevnej moci.

Krista. Nie legendou, ale vedecky dokázanou historickou skutočnosťou je, že v prítomnosti sv. Cyrila a Metoda v týchto priestoroch schválil pápež Hadrián II. slovanskú, čiže i staroslovenskú liturgiu. Pre Slovákov má teda táto bazilika vo svojich útrobach ukryté aj neoceniteľne vzácne posolstvo vzniku jadra ich vierovyznania, teda civilizovania.

V starobylej svätyni zo 4. storočia, v *Bazilike sv. Klementa*, ktorú nesmie obísť žiadny pútnik prichádzajúci zo Slovenska, sú uložené relikvie sv. Cyrila. K chrámu priliehajú zrúcaniny paláca, v ktorom sv. Klement žil.

Obdivovať majstrovskú freskovú výzdobu v Sixtínskej kaplnke a ďalšie veľkolepé diela majstrov, akým bol nesporne napr. Michelangelo Buonarroti, je celoživotným zážitkom pre umenie milujúceho pútnika.²² Do jeho duše sa navždy vpíše aj pohľad na hladinu rieky Tiber, „ohmatanie“ kameňa množstva rímskych fontán, prechádzka po úzkych starovekých uličkách a mnohé iné nevšedné zážitky s Rimanmi, spontánne vtepané do pamäti. Pohľadmi na ďalšie architektonické skvosty Ríma a návštevami ich tajomných zákutí však nemožno nasýtiť neutíchajúci hlad slovenských pútnikov po poznaní. Rím nepredáva lacno svoje tajomstvá. Očaruje ale svojou atmosférou a očakávaniami.

Najvýznamnejšou a najočakávanejšou tak bola pre slovenských uniformovaných pútnikov generálna audiencia u Jeho Svätosti pápeža Františka. Prebiehala na Námestí sv. Petra. Významným zážitkom boli popri pápežskej audiencii najmä pozoruhodné návštevy Vatikánskych záhrad, hrobu pápeža sv. Jána Pavla II., prehliadka Baziliky sv. Petra, prehliadka Baziliky sv. Pavla za hradbami, prehliadka katakomb sv. Šebastiána, návšteva Vatikánskych múzeí a povestnej Sixtínskej kaplnky, prehliadka Baziliky sv. Praxedy, prehliadka Baziliky sv. Vavrinca, prehliadka Lateránskej baziliky či návšteva hrobu sv. Cyrila, jedného z patrónov Európy a Slovákov. Účastníci púte poctivo prešliapali veľkú časť mesta. Hodno pripomenúť, že prešli aj okolo jeho svetoznámych historických a umeleckých skvostov ako sú Colosseum, Forum Romanum, Piazza Navona, Campo di Fiori, Pantheon, Fontana di Trevi, Piazza di Spagna, Piazza di Cologna, Sväté schody či Španielske chody.²³ Posledným zážitkom pútnikov po odchode z Ríma bolo obyčajne cestovanie do rakúskeho Heiligenkreutz (slov. Svätý kríž). Slovenskí pútnici sa zúčastnili na sv. omši v tamojšom Opátskom kostole. Tento chrám, dôstojne dominujúci mestu Heiligenkreutz, patrí do „zostavy“ nehnuteľností tamojšieho

²² K dielu Michelangela Buonarrotiho a jeho klasifikovaniu podrobnejšie napr. v ALPATOV, V. Michail 1978. *Dejiny umenia 3*. Bratislava : Tatran, 1978, s. 35 an.

²³ Bližšie napr. ALPATOV, V. Michail 1978. *Dejiny umenia 3*. Bratislava : Tatran, 1978, s. 134 - 135.

cisterciánskeho kláštora. Ide o najstarší a zároveň dosiaľ mníchmi nepretržite obývaný cisterciánsky kláštor na svete. Bol založený v roku 1133 rakúskym markgrófom sv. Leopoldom III. V tamojšej kaplnke Svätého kríža je vystavená relikvia tzv. Pravého kríža, ktorú daroval opátstvu v roku 1188 Leopold V. Kríž bol pôvodne darom od Balduina IV. Jeruzalemského, vtedajšieho kráľa, panovníka Jeruzalemského kráľovstva. V priestoroch opátstva bol v roku 1802 založený Inštitút filozofických a teologických štúdií, dnes Filozoficko-teologická univerzita Benedikta XVI. Veriaci Rakúšania si aj takto uctili pôsobenie ich nemeckého brata v Kristu. Jeho skromnosť, pracovitosť, múdrosť a duchovné a dušpastierske literárne dielo, ktoré koncipoval v náročnom čase svetových politických otrasov.

Putovanie do Ríma je náročné aj pre súčasníka. Vyžaduje si od neho nielen disciplínu, ale aj primerané poznanie. Aby iba nehľadel. Ale aby zároveň aj videl. Aby nielen počúval, ale i počul.

Záver

Súčasná doba žitia ľudskej spoločnosti na Zemi môže niest' spokojne i označenie *epocha riadeného chaosu*. Najmä vzhľadom na rozbúrenú hladinu medziľudských a medzinárodných vzťahov pulzujúcich v tzv. civilizovanom svete.²⁴ Všeobecné nepochopenie neriešených, a vlastne neraz až neriešiteľných spoločenských rozporov je preto v súčasnosti skutočnosťou. Tento jav však môže ľudskú spoločnosť hodnotiacu svoju budúcnosť z takéhoto neistého zorného uhla pohľadu napokon priviesť naozaj až na pokraj univerzálneho krachu. Čiže na okraj sociálnej i biologickej záhuby človečenstva. Z deštruktívne orientovanej pozície moci sa totiž servíruje časti svetovej verejnosti názor, že ľudstvo má do činenia s objektívne vznikajúcimi problémami. Riešiteľnými ihneď „kyberneticky“, pretože na povrch ich iba dočasne vynáša jedine a výlučne súčasný chaotický spoločenský vývoj. Do tohto rámca zapadá aj tzv. svetová CORONA-vírusová pandémia a jej neadekvátne „mocenské“ riešenie. „Zvonka“ umelo vyvolaná a živená „pandemická situácia národov“ bola jednoznačne sociálne zneužitá a a je stále zneužívaná. Jej vznik a „údržba“ na svetovej, nadštátnej i štátnej úrovni totiž priamo, avšak skryto napomáha realizácii idey „prerozdeleniu svetového potenciálu“. Ľudských zdrojov, materiálnych zdrojov, finančných zdrojov i mocenských ambícií prostredníctvom

²⁴ Porovnaj v KRÁLIKOVÁ, Kristína 2020. *K spoločenskému poslaniu cirkvi na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky*. In: Slováci na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky - národná identita a spoločný jazyk Slovákov: zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Martin: Matica slovenská, 2020, s. 117-127. Tiež KRÁLIKOVÁ, Kristína 2013. *Využitie aktivít cirkevných inštitúcií pri plnení úloh migračnej politiky Slovenskej republiky*. In: Disputationes scientificae Universitatis catholicae in Ružomberok. Roč. 13, č. 3. (2013), s. 15-26.

„digitálnych“ nástrojov. Zrejme je už dávno „kdesi“ a „kýmsi“ naplánovaná a v súčasnosti i realizovaná premena samotnej biologickej, duchovnej i materiálnej podstaty človeka. Genetické inžinierstvo a jeho produkty, bioroboty, majú začať dobýjať svet a transformovať ustálený horizont medziľudských vzťahov. Spoločnosť sa tak musí zákonite premeniť od svojho základu a zmeniť aj svoju podstatu. Zrejme sa má tak už v najbližšom čase zavrieť totálna transformácia historicky sformovaných spoločenských vzťahov redukciou priamych a slobodných sociálnych kontaktov medzi ľuďmi v celoplanetárnom priestore. Vráťane „premeny“ duchovnej podstaty človeka. Racionálne uvažujúci a humánne založení jednotlivci i ľudské komunity preto hľadajú racionálne východisko z prežívanej chaotickej situácie, v ktorej sa nedobrovoľne ocitajú sami ako právoplatní prirodzení obyvatelia tohto sveta. Mnohí ľudia sa obracajú ku koreňom „viery otcov“. Hľadajú v nej nielen vlastnú sebazáchranu, či záchranu svojich blízkych, ale vari aj dávno s opovrhnutím zabúdanú i odmietanú ideu o večnej spáse. Tomuto hľadaniu „ľudského samého seba“ prostredníctvom „očisty“ svojho duchovného vnútra majú slúžiť aj náboženské púte. Vtedy vlastne plnia svoje pôvodné poslanie. Nemajú ľudí postrkovať k nihilizmu, k smúteniu, k sebaobetovaniu, k účelovému „úskoku a k vybabraniu“ s vierou s nádejou, že „ak Boh jestvuje“, urobil som mu svojou účasťou na náboženskej púti zadosť. Nuž, a ak neexistuje, aj tak dobre. Boha som nespoznal, ale aspoň som videl a spoznal kus cudzieho, dovtedy mne neznámeho sveta...²⁵ Náboženská púť však nemá byť obeťou na takomto obetisku ducha. Naopak, priam musí prinášať veriacemu pútnikovi radosť zo života, potešenie z prítomnosti iných duchom blízkych ľudských bytostí, posilnenie v obnovovanom oživení jeho viery, vzdanie úcty k duchovnej i hmotnej práci predkov, a najmä k božiemu dielu. Vtedy má účasť veriaceho i neveriaceho pútnika vyberajúceho sa na cestu náboženského putovania naozaj zmysel. Pochopili to už naši európsky predkovia. Oratoriáni svoje pôvodne dvojdnové putovanie po siedmych rímskych kresťanských chrámoch neoznačovali ako púť, ale ako návštevu svätostánkov, ktorej poslaním je spájať radostnú prechádzku (Rímom) so skutkami nábožnosti. V každom náboženstve majúcom kresťanského ducha je však v podstate citlivo zakomponovaná aj požiadavka na zabezpečenie vzájomného pokoja medzi ľuďmi. Teda svetového mieru. A v týchto súradniciach je potrebné vnímať tiež vzácny duchovný odkaz zavrenej ostatnej národnej púte slovenských veriacich organizačne privtelených k Ordinariátu OSOZ SR do Ríma.

²⁵ Porovnaj s poznatkami v KRÁLIKOVÁ, Kristína – KRÁLIK, Jozef – SABAYOVÁ, Mária 2017. *Cirkev a vierovyznanie v očiach slovenskej verejnosti v globalizujúcej sa spoločnosti*. In: Štát a právo: vedecko-teoretický časopis pre otázky vedy o štáte a práve v Slovenskej republike. Roč. 4, č. 2 (2017), s. 113-131.

Referencie

ALPATOV, V. Michail 1978. *Dejiny umenia 3*. Bratislava : Tatran, 1978, 291 s. Bez ISBN.

JUDÁK, Viliam 2010. Katedrála – matka chrámov v diecéze. In. *Pútnik svätovojtešský: Kalendár na rok 2011*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2010, s. 33-53. ISBN 978-80-7162-824-8.

KOLEKTÍV 1977. *Encyklopédia Slovenska. 1. zväzok (A-D)*. Bratislava : VEDA, 1977, 624 s. Bez ISBN.

KOLEKTÍV 1990. *Itálie*. Praha : Olympia, 1990, s. 36. ISBN 80-7033-101-1.

KOLEKTÍV 1995. *Svetové náboženstvá. 2. vyd.* Bratislava : Mladé letá, 261 s. ISBN 80-06-00596-6.

KRÁLIKOVÁ, Kristína 2013. *Využitie aktivít cirkevných inštitúcií pri plnení úloh migračnej politiky Slovenskej republiky*. In: *Disputationes scientificae Universitatis catholicae in Ružomberok*. ISSN 1335-9185. Roč. 13, č. 3. (2013), s. 15-26.

KRÁLIKOVÁ, Kristína 2020. *K spoločenskému poslaniu cirkví na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky*. In: *Slováci na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky - národná identita a spoločný jazyk Slovákov: zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Martin: Matica slovenská, 2020. ISBN 978-80-8128-264-5. s. 117-127.

KRÁLIKOVÁ, Kristína – KRÁLIK, Jozef – SABAYOVÁ, Mária 2017. *Cirkev a vierovyznanie v očiach slovenskej verejnosti v globalizujúcej sa spoločnosti*. In: *Štát a právo: vedecko-teoretický časopis pre otázky vedy o štáte a práve v Slovenskej republike*. ISSN 1339-7753. Roč. 4, č. 2 (2017), s. 113-131.

KRÁLIKOVÁ, Kristína - KRÁLIK, Jozef – SPUCHEĽÁK, Ľudovít 2022. *On position of Christian Churches in current Slovak state and European society. / K postaveniu kresťanských cirkví v súčasnom slovenskom štáte a európskej spoločnosti*. In: *Revue internationale des sciences humaines et naturelles*. Zürich, 2022. ISSN 2235-2007. No. 1 (2022), pp. 101 -126.

RÁBEK, František 2009. *V službe Slova. Kniha kázní 2003-2008*. Marianka: Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojený zborov Slovenskej republiky, 2009. 565 s. ISBN 978-80-89261-30-7.

Dokumenty a internetové zdroje

https://www.minv.sk/?informacie_katolicka_sluzba&sprava=mozaika-patra-rupnika-v-katedrale-sv-sebastiana

<https://svetkrestanstva.postoj.sk/34350/sedem-kostolov-za-jednu-noc-rimska-tradicia-uz-aj-v-bratislave->

<http://www.oratoriani.sk/p/blog-page.html>

MINISTERSTVO OBRANY SR, Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR. 2022. XVI. *Národná púť Ordinariátu OS a OZ SR do Ríma a Vatikánu 18.-24. septembra 2022.* Bratislava: Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky. 143 s. Bez ISBN.

Kontakt

pplk. doc. JUDr. Ing. PhDr. Kristína KRÁLIKOVÁ, PhD., MBA

Katedra správneho práva

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

kristina.kralikova@minv.sk

<https://orcid.org/0000-0002-5891-5217>

vdp. pplk. PaedDr. Pavel MIKOLÁŠ

externý doktorand

kaplán Hasičského a záchranného zboru

Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky

pavel.mikolas@minv.sk

A MUNKAERŐPIACI MENEDZSMENT ALAPJAI

Sárközi János

ABSZTRAKT

A humán erőforrások feladata és jelentősége kiemelkedő a munkaerőpiac fejlődésében és a vállalatok sikeres működésében. Az emberek alkotják a vállalkozások alapját, és hatékony kezelésük kulcsfontosságú a hozzáadott érték és versenyelőny eléréséhez. Az optimális munkatársak felvételének és kiválasztásának folyamata továbbfejlesztést igényel a változó piaci környezetben. A digitalizáció és társadalmi változások hatására a munkaerő-toborzás és -kiválasztás folyamata új kihívások elé néz. Az online térben zajló kiválasztási eljárások és a stresszel járó munkakörnyezet megköveteli a szervezetek számára, hogy még gondosabban válasszanak munkatársakat és támogassák őket. A humán erőforrások hatékonyságának és menedzsmentjének értékelése kiemelten fontos a szervezetek fejlődése szempontjából. A humán erőforrások megfelelő kezelése alapvető a szervezeti célok elérésében és a munkatársak motiválásában. Az emberi potenciál kihasználása és a személyzeti menedzsment stratégiai jelentősége hozzájárul a vállalatok versenyképességéhez és növekedéséhez.

Kulcsszavak:

munkaerőpiac, menedzsment, humán erőforrás, vállalat, munkavállaló

ABSTRACT

The role and importance of human resources is paramount for the development of the labour market and the success of companies. People are the foundation of businesses and managing them effectively is key to achieving added value and competitive advantage. The process of recruiting and selecting the optimal workforce needs to evolve in a changing market environment. Digitalisation and societal change are challenging the recruitment and selection process. Selection processes in the online space and stressful working environments require organisations to select and support staff more carefully. Assessing the effectiveness and management of human resources is of paramount importance for the development of organisations. The proper management of human resources is essential for achieving organisational goals and motivating staff. Exploiting human potential and the strategic importance of human resource management contribute to the competitiveness and growth of companies.

Keywords:

labour market, management, human resources, company, employee

Bevezetés

A munkaerőpiac azon túlmenően, hogy térségünkben általában nehézségekkel küzd a humán erőforrás tekintetében, az alkalmazottak toborzásának és kiválasztásának folyamata és módszere is állandó fejlődésre szorul. Első lépésként említhetjük az elméleti elemzést, amelynek szerves részét képezi a munkatársak megszerzésének és kiválasztásának folyamata, ahol a jelentkezővel szemben támasztott követelmények meghatározására és a legmegfelelőbb módszerek alkalmazhatóságának lehetőségére kell koncentrálnunk, amelyek javítják a munkaerő toborzás és -kiválasztás átfogó folyamatát.

1. A humán erőforrás jelentősége

A humán erőforrás azért is nagyon fontos, mert más erőforrások mozgását is elősegíti a vállalatokban, így egyértelműen meghatározza a hozzáadott értéket a vállalkozók számára. Ahhoz, hogy az előbb említett hozzáadott érték a humán erőforrás területén megjelenhessen, szükséges azok optimális és hatékony felhasználása. A humán erőforrás felfogható egy értékes alapként, vagy a szervezetek olyan részének, amelyben versenyhelyzet áll fenn. A társadalmi változások – például a COVID-19 világjárvány három hulláma – a munkanélküliek arányának növekedését hozták, ezzel összefüggésben a munkaerő-toborzás, valamint a munkaerő-kiválasztás folyamata igen élénk és aktuális témává vált. A világjárvány után sok kiválasztási eljárás átkerült az online környezetbe, ahol nem volt lehetőség a személyes kapcsolattartásra, ezért a cégek még alaposabbak és körültekintőbbek lettek az álláskeresésben. Emellett a jelen idő számos fordulatot hoz életünkbe, amelyek nemcsak személyes, hanem munkahelyi környezetünkben is megnyilvánulnak. A fenti említett körülmények miatt sok munkavállaló tapasztal stresszt, belső és külső konfliktusokat, negatív helyzeteket, amelyek jelentősen korlátozzhatják őket a munkafolyamatban. Emiatt nagy szükség van arra, hogy a megfelelő számú képzett munkatársat kereső humán erőforrás motiválja és bent tartsa őket a munkafolyamatban, de némi fejlődést is biztosítson. A humán erőforrás a változó piaci körülményekhez való alkalmazkodás szempontjából is lényeges. Ebben az értelemben nagyon kiemelkedő helyen szerepel ezen erőforrások hatékonyságának vagy kezelésének értékelése. Elmondhatjuk, hogy a humán erőforrás-terület prioritásainak meghatározása és irányítása elengedhetetlen, hiszen ezeknek nagy szerepük van a szervezet kitűzött céljainak elérésében és

támogatásában. A humán erőforrás-menedzsment nemcsak új fogalom a társadalomban, hanem a HR- és szervezetirányítási szemlélet új rendszere is. A szakirodalomban találkozhatunk olyan HR-szakértők állításaival is, akik az alapvető terminológiát illetően inkább a humán tőke kifejezést részesítik előnyben a humán erőforrás kifejezéssel szemben. Általános szempontból az erőforrás kifejezés eszközként, vagy bizonyos lehetőségként, a tőke szempontjából pedig felhalmozott vagyonként fogható fel. Ebben az esetben a cég alkalmazottai mindkét értéket képviselik. Nevezhetjük őket erőforrásként abban az értelemben, hogy egy vállalkozás hasznosítja munkájukat, de abban is, hogy képességeik, kommunikatív készségük, bátorságuk, kreativitásuk és tehetségük megfelelő irányítás mellett és önmagukban a gazdagság, a termelékenység növekedésének garanciája. Ez komoly tőke, mert az emberek alkotói képessége kimeríthetetlen, és az idők folyamán felhalmozott kreativitás és tapasztalat értékes gazdasági alapot teremt a fejlődés előmozdítása szempontjából. Ezen munka fő célja, hogy a humán erőforrás, a HR és a személyzeti menedzsment felvetett kérdéseit ismertesse a világban, és ezen belül a Szlovák Köztársaság területén. A helyzet megértéséhez meg kell határozni az említett fogalmak alapvető jellemzőit, valamint alaposan ki kell elemezni a humán erőforrás elsődleges céljait és funkcióit, és meg kell világítani a szervezetekben a humán erőforrás stratégiai menedzsmentjét is. Az elméleti elemzés szerves részét képezi a munkatársak megszerzésének és kiválasztásának folyamata, ahol a jelentkezővel szemben támasztott követelmények meghatározására és a legmegfelelőbb módszerek alkalmazhatóságának azon lehetőségeire kell koncentrálni, amelyek javítják a munkaerő toborzás és -kiválasztás átfogó folyamatát.

A humán erőforrás, a HR és a személyzeti menedzsment fogalmának jellemzésekor nagyon fontos már az elején meghatározni a vállalatok működésének elvét. Ennek alapján három fő forrást lehet megjelölni, amelyeket az üzletvezetés legfontosabb feladatai közé sorolunk. A vállalatnak össze kell gyűjtenie, össze kell kapcsolnia és be kell indítania a fent említett erőforrásokat és feladatokat. Ebbe beletartozhatnak: pénzügyi erőforrások, anyagi erőforrások és humán erőforrások, amelyek közé soroljuk a szervezeti személyzet és személyzeti menedzsment területét. Bár a mai kor hatalmas technológiai fejlődést biztosít számunkra, ennek ellenére az emberek jelentik a szervezet alapját, és ezt a csoportot nevezzük humán erőforrásnak. A mai világban az embernek ma is pótolhatatlan szerepe van, miközben ő osztja meg a feladatokat a szervezetekben és a munkafolyamatokban, dönt egyéb erőforrások felhasználásáról, biztosításáról. A fent említett tevékenységeket a személyzeti osztály látja el. A modern menedzsmentet gyakran összekapcsolják a humán erőforrás fogalmával, ahol az embereket alkalmazottként rugalmasnak, vagy alkalmazkodóképesnek definiáljuk, ugyanakkor

az ember maga a legbonyolultabban befolyásolható. Nem ritka az olyan munkastílus, amelyben a munkavállaló saját érdekeit a adott szervezet érdekeivel szemben helyezi előtérbe, ilyenkor a menedzsmentnek el kell gondolkodnia a kiváltó okon és megoldást kell találnia. Mint már említettük, ebben az esetben nem az a baj, hogy a mai világ a digitalizáció és a robotizálás (modern technológiák) fejlesztését kínálja számunkra, hanem az emberek kezdenek hasonlítani ezekre a modern technikai eszközökre. A HR-ben a fő tendencia annak felismerése, hogy az emberek, a munkahelyi kapcsolatok és attitűdök fontosabbak, mint a technológia.

Humán erőforrás alatt a vállalati munkaerőt, vagyis a benne foglalkoztatottakat értjük. Az adott kifejezés a cég azon részlegére vonatkozik, amely a munkavállalókkal kapcsolatos tevékenységekkel foglalkozik, a munkaerő toborzástól kezdve a személyzeti adminisztráción, a munkakörülmények jellemzőin át a munkavállalói juttatásokig. Emiatt az említett osztályt személyzeti osztálynak is nevezhetjük. A humán erőforrás fő funkciója a potenciális munkavállalók azonosítása, amelyek segítségével a vállalat a jövőben fejlődhet.

A személyzeti menedzsmenttel összefüggésben a munkavállalókat a hatékony tevékenység forrásaként jellemezhetjük, miközben az adott szervezet általános jóléte szempontjából is rendkívül fontosak. Megjegyzendő, hogy a szervezet sikere függ az egyének felkészültségétől, de azon feltételektől is, amelyeket magának a szervezetnek kell biztosítania. A személyzeti menedzsment kifejezést gyakran társítják az emberi potenciál kifejezéssel is. Ebben az esetben nemcsak a munkavállalók struktúrájáról van szó, hanem számos más szempontról is, amelyek között szerepel a munkavállalók elhelyezkedésének szervezeti kultúrája, az interperszonális kapcsolatok, az együttműködési lehetőségek, valamint a társadalmi és a környezet ökológiai tényezői. A fentiek alapján jól látható, hogy ezeknek a szempontoknak a tudatos megteremtése az emberi potenciál kihasználásával összefüggésben alapvető feltétele a szervezet erősségei fejlesztésének, ami egyben a vállalat versenyelőnyeit is megteremti. Mindez jól rendszerezett személyzeti menedzsmenttel érhető el, amelynek el kell vezetnie a munkatársakat a szervezet stratégiai céljainak és célkitűzéseinek eléréséhez. Mindez alátámasztja azt a tényt, hogy az alapvető erőforrást az üzleti tevékenységek végrehajtásához a munkaerő jelenti. A személyzeti menedzsment jelenléte és sikeres működése alapvető fontossággal bír a szervezetekben, sőt, az egyik legértékesebb eszköz, nevezetesen az emberi erőforrás stratégiai és logikus megközelítése terén. A humán erőforrás nem csak az adott szervezetet képes támogatni szaktudásával – például az alkalmas emberek felkutatásával - hanem adminisztratív intézkedésekkel, illetve nyilvántartási és jogalkotási eljárásokkal is összefügg, amelyek a cég fontos tevékenységei közé sorolhatók. Ezek közé tartozik az emberek irányításának és

vezetésének szemlélete a munkafolyamatban, ami a jövőbeni stratégiához is kapcsolódik - a szervezet ún. stratégiai tervezéséhez.

A fenti információk alapján megállapítható, hogy a személyzeti menedzsment a szervezetek humán erőforrás problémáinak megoldásához kapcsolódik - elsősorban az alkalmazottakhoz, akiknek a szaktudására és a munkájára támaszkodva igyekszik a cég a sikeres működést elérni és fenntartani. Ez a tevékenység fontos, és elsősorban a vezetőhöz és a vezetőkhöz kötődik. Ebben a tevékenységben a HR-esek fő feladata ennek fejlesztése, javítása, de mindenekelőtt tanácsadás, szolgáltatásnyújtás. Mint már említettük, a HR-ben kiemelten fontos a csoportos, interperszonális kapcsolatokra való fokozott odafigyelés, de többek között a dolgozók egyéni sajátosságaira is figyelni kell a munkatermelékenység munkaorientációja szempontjából. Ebben az esetben nagyon fontos szerepe van a menedzsernek, akinek szakmai státusza elsősorban a menedzser szemszögéből fogható fel, de ettől eltekintve a szervezeti munkakapcsolatokba is jobban be kell kapcsolódnia.

Összefoglalás

Végeredményben megállapítható, hogy a humán erőforrások felkutatásához és hatékony kihasználásához elengedhetetlen a szakmailag felkészült menedzsment bevonása. Enélkül elképzelhetetlen a vállalat hosszú távra tervezett működése és sikeres, folyamatosan biztosított fejlődése. A modern korban a gazdaságban csak az jelenhet meg komoly szereplőként, csak az a vállalat számíthat stabilitásra, amelyik kiemelt figyelmet fordít a munkaerőpiaci menedzsmentre is.

Elérhetőség

Mgr. János Sárközi

ACADEMIA PRIMA, o. z.

sarkozijanos197424@gmail.com

DOMÁCÍ NÁSILÍ V ČESKÉ REPUBLICE A POLSKU – LEGISLATIVNÍ A STATISTICKÝ ZÁKLAD

Mariola Liszoková

ABSTRAKT

Tento článek pojednává o problematice domácího násilí. Na tuto problematiku je zde nahlíženo v první řadě z pohledu vysvětlení pojmu „domácí násilí“. V této části článku, byly použity názory a myšlenky odborníků z dané oblasti. Druhá část článku se zaměřila na srovnání legislativního rámce, jež se týká domácího násilí v České republice a v Polsku. V poslední části článku se opíráme o statistické údaje, jež srovnávají data týkající se domácího násilí v České republice a v Polsku, jedná se zejména o data týkající se obětí a pachatelů domácího násilí.

Klíčová slova:

domácí násilí, legislativa, srovnání, statistika, oběť, pachatel

ABSTRACT

This article deals with the issue of domestic violence. This issue is viewed here primarily from the point of view of explaining the term "domestic violence". In this part of the article, the opinions and ideas of experts in the field were used. The second part of the article focused on the comparison of the legislative framework concerning domestic violence in the Czech Republic and Poland. In the last part of the article, we rely on statistical data that compares data on domestic violence in the Czech Republic and Poland, especially data on victims and perpetrators of domestic violence.

Keywords:

domestic violence, legislation, comparison, statistics, victim, perpetrator Entered / Edited

Úvod

Násilí má mnoho tváří, a nemá jednu barvu Je vícerozměrné. Týká se různých kategorií obětí: dětí, žen, mužů, ale také seniorů, zdravotně postižených, cizinců... Bohužel se to často skrývá v „labyrintu“ rodiny, komunity a sociálním „spiknutí mlčení“.

Problematika domácího násilí byla ještě donedávna tabuizovaným problémem a v české i polské společnosti stála na samém pokraji zájmu. Tato problematika se stala diskutována nejen v médiích, ale rovněž i v oblastech výzkumných pozic – zejména sociologických. V sociální práci je tato tematika aktuální a týká se nejen žen, ale mužů, dětí a seniorů. Sociální pracovníci a policisté, se v průběhu netabuizovaných let naučili správně identifikovat domácí násilí, tímto způsobem se snaží o eliminaci a vytváření prevence, dochází tak k pochopení dynamiky, vytvoření konceptu a efektivní intervence. Velmi k tomu přispěla i kodifikace zákonů. V tomto článku se seznámíme s pojmem domácího násilí, legislativou týkající se domácího násilí, jak v České republice, tak v Polsku, a na základě dostupných statistických údajů porovnáme výskyt domácího násilí v obou státech. Všichni bychom měli o problému domácího násilí přemýšlet a nebýt vůči němu lhostejní. Nikdy nemůžeme totiž vědět, kdy se můžeme stát svědky nebo oběti domácího násilí.

1. Definice domácího násilí

Hovorový výraz násilí je nejčastěji nahrazován výrazy jako brutalita, krutost a kriminalita. Pojem násilí je nejčastěji chápán jako vztah mezi lidmi, který je založen na použití síly, což ztěžuje sebeobranu oběti kvůli jasné asymetrii moci - jedna strana má výhodu nad druhou; oběť je slabší a pachatel silnější. Násilí by však nemělo být považováno za agresi. To, co odlišuje násilí od agrese, je drtivá síla jedné strany. V případě násilí je to vždy na straně pachatele a v případě agrese je to vyvážené. Účelem násilí je způsobit újmu oběti, způsobit bolest, způsobit utrpení, ponížit. Pachatel ohrožuje zdraví a život oběti. Rovněž si je vědom účinků svého jednání. (Helios, Jedleca, 2017)

Fenoménem domácího násilí se zabývá mnoho odborníků z oblasti sociologie, psychologie, sociální práce, právních věd a v neposlední řadě lékařství. Otázka „domácího násilí“, je diskutována minimálně čtyři desetiletí. Tento fenomén je rizikovým sociálně-patologickým jevem, který se prolíná napříč časem a kulturami. Problematika domácího násilí byla v českém prostředí tabuizovaná. Jak uvádí Topinka teprve až kolem roku 2000 je tento problém tematizován a v roce 2001 byl publikován první reprezentativní výzkum domácího násilí v České republice (Topinka, 2016) Piláková tvrdí „často je přijímána široká definice, podle níž je násilí „jakýkoli akt, který poškozuje oběť“ (v angl. „harmful“), což zahrnuje fyzické útoky, vyhrožování fyzickým násilím, psychické či emocionální násilí, sexuální násilí nebo vyhrožování sexuálním násilím, zanedbávání péče (v případě dětí) či chování zaměřené na kontrolu druhého.“ (Pikálková, 2003)

K domácímu násilí dochází, když člen rodiny, manžel, manželka, partner fyzicky nebo psychicky ovládá druhého partnera a využívá fyzické, ekonomické výhody, vyhrožování, nátlak, vydírání nebo izolaci k morálnímu nebo fyzickému ublížení jiné osobě. Jedná se o úmyslný postup, který umožňuje, aby byla ohrožená osoba podrobena a kontrolována.

Dochází k eskalaci intenzity násilného chování, přičemž role násilné osoba a ohrožené osoby jsou neměnné. Občas se pojem domácí násilí zaměňuje s pojmem partnerské násilí, avšak pojem domácí násilí zahrnuje pojmem širším. Domácí násilí nalezneme v celé oblasti rodinné hierarchie – mezi manžely, sourozenci, dospělými, dětmi, rodiči nebo prarodiči. Tento pojem nelze zaměňovat s partnerskou hádkou, v případě této rozepře jsou si osoby rovnocenné, mají stejné postavení, naopak v domácím násilí jsou role nevyvážené. O domácím násilí se hovoří v případě, jsou-li naplněny klíčové znaky: opakování a dlouhodobost, eskalace, rozdělní rolí, neveřejnost.

Polští autoři rovněž píšou o nárůstu domácího násilí. Násilí je v sociálních kruzích stále častějším jevem. Téměř každý den jsme svědky násilí, jeho obětí nebo pozorovatelů chování, které prokazují něčí výhodu, sílu, sílu, která způsobuje utrpení ostatním, nebo naopak činy, které projevují něčí bezmocnost, potřebují něčí pozornost, způsobují bolest, ponižují, nutí je poddávat se nebo hledat pomoc. Současně téměř každý den sdělovací prostředky informují o nových opuštěných novorozencích, dětech týraných rodiči nebo partnery, dětech umírajících v důsledku bití nebo zanedbávání a sexuálních trestných činech. (Stanek, 2014)

Kotková v publikaci Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím, poukazuje na to, že „domácí násilí je komplikovaným jevem, a přestože se jedná o téma na veřejnosti již poměrně diskutované, neexistuje jednotná obecně uznávaná definice domácího násilí. ... Za domácí násilí je tedy možné považovat fyzické, psychické, sexuální či ekonomické násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami žijícími společně v jedné domácnosti. Dochází k němu opakovaně a dlouhodobě, zpravidla v soukromí, tedy „za zavřenými dveřmi“, mimo kontrolu společnosti.“ (Kotková, 2010)

Lze tedy konstatovat, že se jedná se o komplikovaný, složitě podmíněný a latentní sociálně-patologický jev. Negativní význam tohoto jevu spočívá v tom, že se hlavně odehrává v soukromí, v úzkém rodinném kruhu, v prostoru lidského soužití, od kterého se očekává rodinné zázemí a bezpečí, podpora a péče, klidný životní souběh, souznění, rovnocennost a partnerství. A dopad domácího násilí je přímo destruktivní vůči celé rodině.

Martinkova zmiňuje čtyři charakteristické znaky domácího násilí, mezi které patří: „opakovanost a dlouhodobost, jasné rozdělení rolí na osoby ohrožené a osoby násilné, stupňování a výskyt násilí obvykle mimo společenskou kontrolu, tedy neveřejně. Tyto znaky byly odvozeny od partnerského domácího násilí, které se z pohledu odborné veřejnosti vyskytuje ve společnosti velmi často. U všech druhů domácího násilí se všechny vyjmenované znaky nemusejí vyskytovat.“ (Martínková, 2014) Vše se tedy odehrává mimo kontrolu veřejnosti za zavřenými dveřmi, mnohé oběti domácího násilí odmítají poskytnout orgánům činným v trestním řízení výpověď, zejména u forem domácího násilí, a právě z tohoto důvodu je obtížné zjistit souhrnné informace o tomto jevu. Nejčastější důvod, proč se ohrožená osoba nesvěří orgánům činným v trestním řízení je především stud a absolutní závislost na osobě násilné.

Ze sociologického pohledu neexistuje obecná charakteristika definice násilí v rodině. Není definováno, co všechno by měl pojem „domácí násilí“ zahrnovat, na vše má vliv hledisko, ze kterého je domácí násilí posuzováno a zkoumáno. Pikálková zdůrazňuje, že: „Existuje vědecké či výzkumné hledisko, které často hledá jasnou nominální definici, která by byla reliabilní a která by mohla být validně operacionalizována – to se pak kloní ke spíše úzkému pojetí násilí jakožto chování konceptuálně odlišného od ostatních forem chování způsobujících škodu či bolest jinému člověku. Humanistická perspektiva pak zdůrazňuje širší přístup k definování násilí v rodině a pojímá je jako celou škálu chování či aktů, které způsobují bolest, resp. škodu jinému člověku ve smyslu bránění rozvoje jeho osobnosti a potenciálu.“ (Pikálková, 2003)

Pojem domácí násilí může obsahovat formu násilí fyzickou nebo psychickou, avšak v převážné většině případů se tyto formy kombinují. Z počátku se jedná o bagatelní slovní urážení ponižování, které přerůstá ve fyzické násilí a psychický teror. Dle Topinky se jedná o „zneužití postavení moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem. Toto je dosahováno násilím, eventuálně vyhrožováním a využíváním strachu z další újmy“. (Topinka, 2016)

Z výše uvedeného vyplývá, že domácí násilí můžeme považovat za jednu z nebezpečných forem agrese. Domácí násilí lze v současné době poněkud snadno prokázat, ale obtížné je jej odhalit. Účelem rodiny, která tvoří základ společnosti, je vytvořit bezpečné prostředí nejen pro výchovu dětí, ale celkově pro život, avšak v tomto případě dochází k selhání základní funkce rodiny. Domácí násilí patří mezi sociálně patologické jevy, i když v dřívějších dobách bylo násilí považováno za soukromou záležitost rodiny a bylo tabuizováno, s postupem

času se stávalo mezi odborníky diskutovaným tématem, ke kterému se potřebovali vyjádřit nejen z hlediska legislativy.

2. Legislativní rámec „domácího násilí“

Prvním stěžejním právním aktem, který upravuje práva a zaručuje svobody je **Listina základních práv a svobod**, jež nalezneme ve sbírce zákonů pod č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Z hlediska domácího násilí je nutné zdůraznit tyto články: čl. 1 – lidé jsou si svobodní a rovni důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné; čl. 3 - Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Přímou domácího násilí se týká čl. 6 - Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením a čl. 7 - Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu, následně čl. 8 – Osobní svoboda je zaručena; čl. 10 – každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

V Polsku se tento právní akt nazývá **Ústavní práva a svobody ze dne 2. dubna 1997** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskie z dnia 2 kwietnia 1997), tento právní akt popisuje základní svobody, práva a povinnosti člověka a občana ve čl. 2. Vzhledem k domácímu násilí je důležité zdůraznit čl. 30 – Vlastní a nezcizitelná důstojnost člověka je zdrojem lidských a občanských svobod a práv. Je nedotknutelná a za její respektování a ochranu jsou zodpovědné veřejné orgány; čl. 38 – Polsko každému zaručuje právní ochranu života, čl. 40 – Nikdo nesmí být vystaven mučení ani krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání. Tělesné tresty jsou zakázány; čl. 41 – Každému je zaručena osobní nedotknutelnost a osobní svoboda; čl. 47 - Každý má právo na právní ochranu soukromého a rodinného života, cti a dobrého jména a na rozhodnutí o svém osobním životě.

Další zákon, který se zabývá domácím násilím je na území České republiky **zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách**, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje zřizování a provoz intervenčních center, kde intervenční centra jsou poradenská zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím. Z pohledu domácího násilí lze zdůraznit díl 2 Sociální poradenství § 37 odst. 3, kde je uvedeno, že odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob [...] poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí... Následně v § 60 odst. 1 Intervenční centra, je uvedeno, že

na základě vykázaní ze společného obydlí podle zvláštního právního předpisu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové.

V Polsku se jedná o **zákon č. 64 ze dne 12 března 2004**, ve znění pozdějších předpisů (Ustawa z dnia 12 marca 2004), kde ve čl. 7 je uvedeno, že sociální pomoc se poskytuje osobám a rodinám zejména z důvodu odst. 7) domácího násilí. V tomto zákoně je rovněž uvedená v čl. 47 krizová intervence, jejímž cílem je obnovit duševní rovnováhu a dovednosti samostatného žití, čímž se zabrání přechodu z krizové reakce na chronické psychosociální selhání, kde odst. 4 popisuje – Matky s nezletilými dětmi a ženy stále zasažené násilím nebo v krizi mohou v rámci krizové intervence najít útočiště a podporu v domovech pro matky s nezletilými dětmi a těhotné ženy. Do těchto domovů mohou být přijati i otcové nezletilých dětí nebo jiní zákonní zástupci dětí, následně čl. 5 uvádí – ministr odpovědný za sociální zabezpečení stanoví nařízením standard týkající se základních služeb poskytovaných domovy pro matky s nezletilými dětmi a těhotnými ženami, jakož i způsob předávání a přijímání do těchto domovů s přihlédnutím k možnosti izolace osob hledajících pomoc před pachatele násilí a překonání krizové situace.

Následujícím zákonem je **zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky**, ve znění pozdějších předpisů, kde lze zdůraznit institut vykázaní. V hlavě VII § 44 a následující pojednává o vykázaní a tento zákon upravuje oprávnění policisty rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí, zákazu vstupu do něj a zákazu navazování kontaktu s osobou ohroženou.

Tento zákon je obdobný i v Polsku, jedná se o **zákon č. 30 ze dne 6. dubna 1990**, ve znění pozdějších předpisů, kde v části III, jež tvoří rozsah pravomocí policie, kde v čl. 15 je uvedeno, že policista je oprávněn zadržet osobu, které stanoví přímou hrozbu pro lidský život nebo lidské zdraví. Tento zákon doplňuje **zákon č. 180 ze dne 29. července 2005 o boji proti domácímu násilí**, ve znění pozdějších předpisů (Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). V tomto zákoně jsou popsány povinnosti a pravomoci policie, které přímo souvisejí s kroky policistů v případě domácího násilí. Podle čl. 9a odst. 1, obec podniká kroky proti domácímu násilí, zejména jako součást práce v interdisciplinárním týmu, kterého součástí je policie.

Dalším důležitým zákonem, který nelze pominout je **zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**, jež upravuje trestní postih projevů domácího násilí postih projevů nebezpečného pronásledování. Trestní postihy v Polsku upravuje **zákon č. 88/1997 Sb. trestní zákoník**, ve znění pozdějších předpisů.

V České republice nalezneme **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů**. Tento zákon upravuje postavení dětí, které jsou ohrožovány násilím rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu. Tento zákon upravuje i oznamovací povinnost. V Polsku obdobný zákon neexistuje, avšak tyto oblasti jsou zahrnuty v **zákoně č. 64 ze dne 12 března 2004**, ve znění pozdějších předpisů.

Když přihlédneme k mezinárodním pramenům, jež jsou stejné pro oba státy tak musíme zdůraznit následující mezinárodní dokumenty:

Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, která byla přijata Valným Shromážděním OSN 10. 12. 1948 v Paříži v Palais de Chaillot. V tomto dokumentu je zdůrazněn základní princip, jež poukazuje na fakt, že lidská práva jsou založena na důstojnosti každého jednotlivce, a důstojnost a právo na svobodu je nepopíratelné. V článku 5 je uvedeno „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“ (Všeobecná deklarace, 2015).

Dalším důležitým dokumentem je **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**, jež byla podepsána dne 04.11.1950 v Římě. Tato úmluva byla vzorem inspirací pro tvorbu Listiny základních práv a svobod každého státu. Z hlediska úmluvy a jejího obsahu lze zdůraznit čl. 3 – zákaz mučení, čl. 5 – právo na svobodu a osobní bezpečnost, čl. 6 – právo na spravedlivý proces a další.

Velmi významným mezinárodním pramenem je **Listina základních práv Evropské unie** ze dne 07. prosince 2000, k jejíž úpravě došlo dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku. Tento mezinárodní dokument byl deklarován na zasedání Evropské rady v Nice, a v roce 2007 byla novelizována v souvislosti s finalizací textu. Tato listina se týká šesti tematických okruhů základních lidských práv: důstojnost, svoboda, rovnost, solidarit, občanská práva a soudnictví.

Rovněž nesmíme zapomenout na mladší mezinárodní dokumenty týkající se domácího násilí, mezi které patří Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a další.

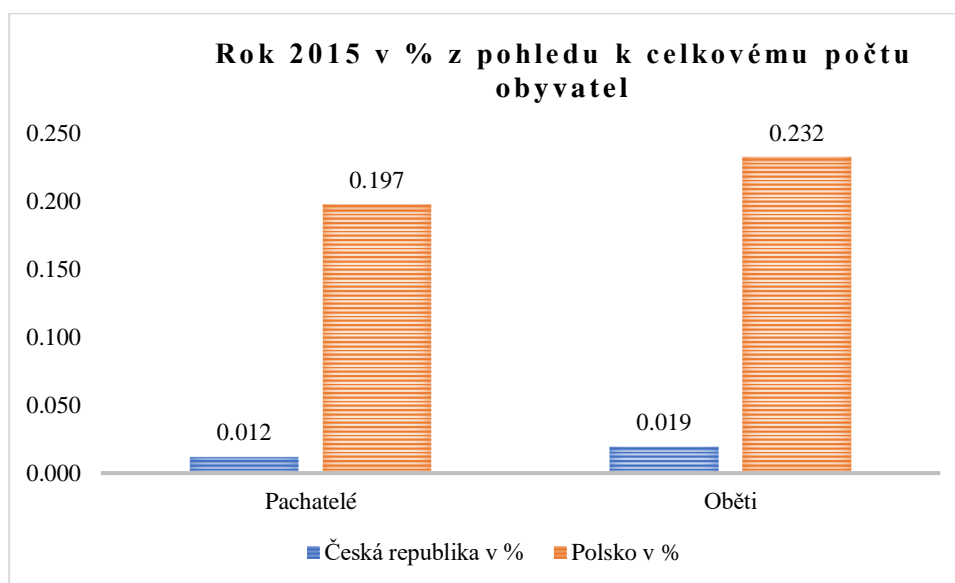
3. Statistické údaje o domácím násilí obou států od 2015 do 2019

Veškeré statistické údaje, které se týkají České republiky jsou čerpány ze stránek Asociace pracovníků intervenčních center ČR, o.s., co s týče Polska jsou čerpány ze stránek Domácí násilí (Przemoc w rodzinie). Srovnání dosavadních údajů za rok 2020 nebylo možné, protože polská strana v současné době nemá tyto údaje uvedené na svých stránkách. Při propočtech na procenta se počítá, že celkový počet obyvatel v České republice činí 10.69 mln. obyvatel a v Polsku činí 37.97 mln. obyvatel.

V roce 2015 v České republice v období od **01.01.2015** do **31.12.2015** bylo shledáno **2.182** osob za ohrožené, a bylo provedeno **1.256** případů vykazání násilné osoby ze společného obydlí na základě rozhodnutí Policie ČR. Z celkového počtu **2.182** ohrožených osob, policie označila **1.317** žen, **182** mužů a **566** nezletilých dětí. K celkovému počtu obyvatel v České republice počet osob páčajících domácí násilí činí **1.317**, což je **0,012%**, počet obětí činí **0,020%**.

Ve stejném sledovaném období, tudíž od **01.01.2015** do **31.12.2015** bylo v Polsku shledáno **97.501** osob za ohrožené, z toho **69.376** žen, **10.733** mužů a **17.392** nezletilých dětí. Bylo shledáno **76.034** případů podezřelých osob páčajících domácí násilí. K celkovému počtu obyvatel v Polsku počet osob páčajících domácí násilí činí **76.034**, což je **0,200%** a počet obětí domácího násilí je **0,257%**.

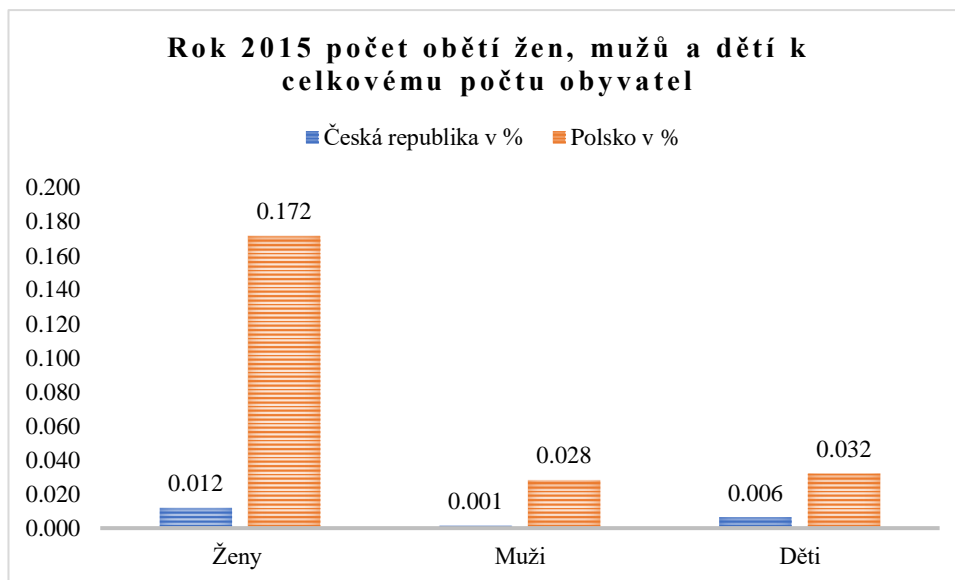
Graf č. 1: Rok 2015 vyjádřený v % z pohledu na celkový počet obyvatel v České republice a Polsku



Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet pachatelů v roce 2015 v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet pachatelů v Polsku. Stejně tak počet obětí domácího násilí je v České republice znatelně nižší, než v Polsku.

Graf 2: Počet obětí (ženy, muži, děti) v roce 2015 vyjádřený v % z pohledu k celkovému počtu obyvatel v České republice a Polsku



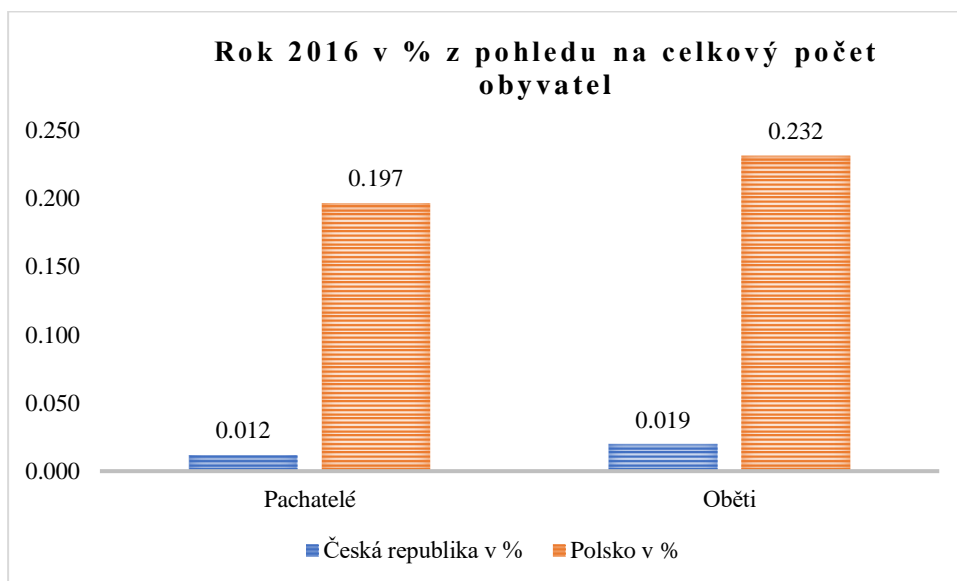
Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet obětí v roce 2015 s rozdělením na ženy, muže a děti v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet obětí v Polsku.

V roce 2016 v České republice v období od **01.01.2016** do **31.12.2016** bylo shledáno **2.133** osob za ohrožené, a bylo provedeno **1.319** případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na základě rozhodnutí Policie ČR. Z celkového počtu **2.133** ohrožených osob, policie označila **1.343** žen, **156** mužů a **634** nezletilých dětí. K celkovému počtu obyvatel v České republice počet osob páčajících domácí násilí činí **1319**, což je **0,012%**, počet obětí činí **0,020%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů vzrostl o 2 osoby, a počet obětí klesl o 49 osob.

Ve stejném sledovaném období, tudíž od **01.01.2016** do **31.12.2016** bylo v Polsku shledáno **91.789** osob za ohrožené, z toho **66.930** žen, **10.636** mužů a **14.223** nezletilých dětí. Bylo shledáno **74.155** případů podezřelých osob páčajících domácí násilí. K celkovému počtu obyvatel v Polsku počet osob páčajících domácí násilí činí **74.155**, což je **0,195%** a počet obětí domácího násilí je **0,242%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů klesl o 1.879 osob, a počet obětí klesl o 5.712 osob.

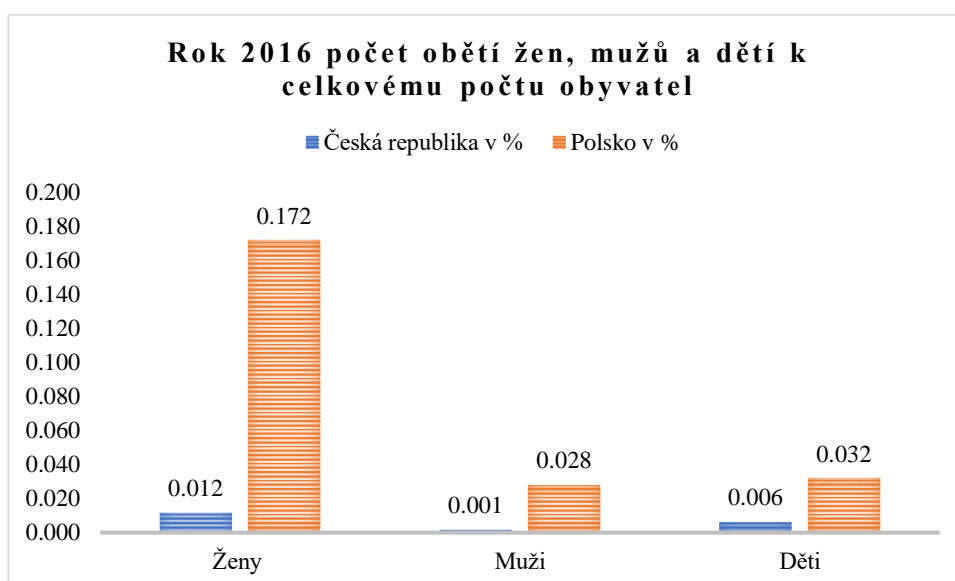
Graf 3: Rok 2016 vyjádřený v % z pohledu na celkový počet obyvatel v České republice a Polsku



Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet pachatelů v roce 2016 v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet pachatelů v Polsku. Stejně tak počet obětí domácího násilí je v České republice znatelně nižší, než v Polsku.

Graf 4: Počet obětí (ženy, muži, děti) v roce 2016 vyjádřený v % z pohledu k celkovému počtu obyvatel v České republice a Polsku



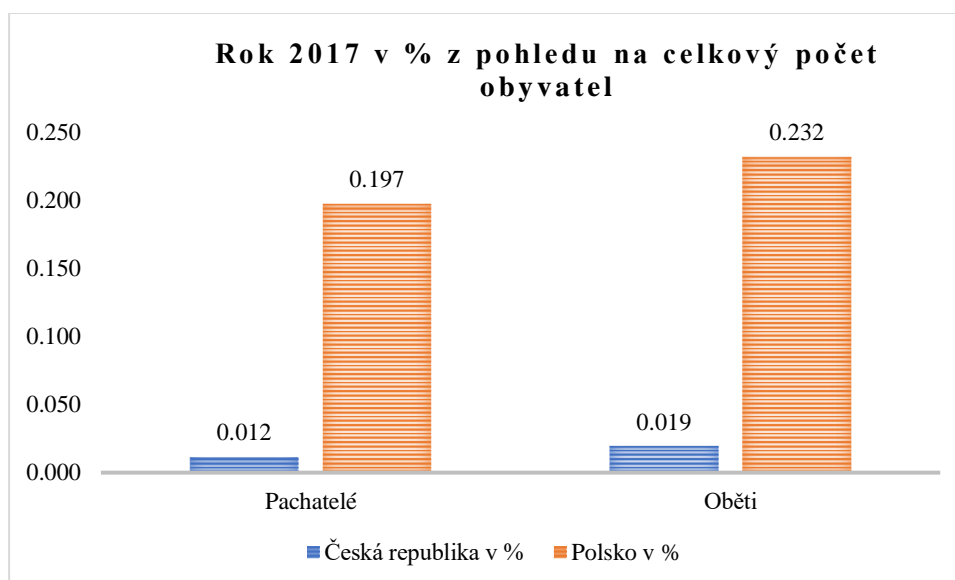
Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet obětí v roce 2016 s rozdělením na ženy, muže a děti v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet obětí v Polsku.

V roce 2017 v České republice v období od **01.01.2017** do **31.12.2017** bylo shledáno **2.125** osob za ohrožené, a bylo provedeno **1.350** případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na základě rozhodnutí Policie ČR. Z celkového počtu **2.125** ohrožených osob, policie označila **1.346** žen, **154** mužů a **615** nezletilých dětí. K celkovému počtu obyvatel v České republice počet osob páčajících domácí násilí činí **1.350**, což je **0,013%**, počet obětí činí **0,020%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů vzrostl o 31 osob, a počet obětí klesl o 2 osoby.

Ve stejném sledovaném období, tudíž od **01.01.2017** do **31.12.2017** bylo v Polsku shledáno **92.529** osob za ohrožené, z toho **67.984** žen, **11.030** mužů a **13.515** nezletilých dětí. Bylo shledáno **76.206** případů podezřelých osob páčajících domácí násilí. K celkovému počtu obyvatel v Polsku počet osob páčajících domácí násilí činí **76.206**, což je **0,201%** a počet obětí domácího násilí je **0,244%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů vzrostl o 2.051 osob, a počet obětí vzrostl o 740 osob.

Graf 5: Rok 2017 vyjádřený v % z pohledu na celkový počet obyvatel v České republice a Polsku

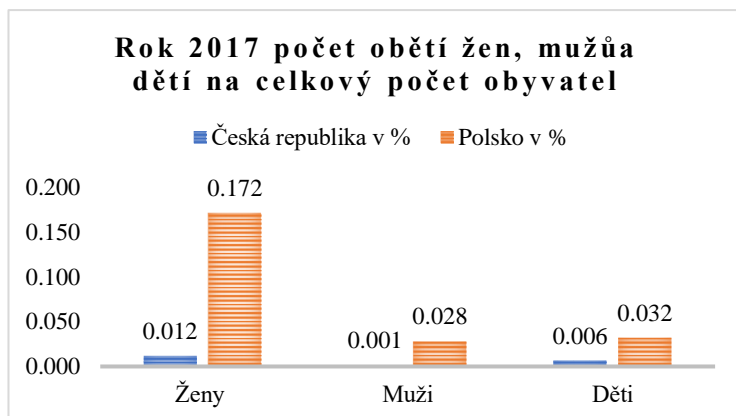


Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet pachatelů v roce 2017 v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet pachatelů v Polsku. Stejně tak počet obětí domácího násilí

je v České republice znatelně nižší, než v Polsku. Při propočtech na procenta se počítá, že celkový počet obyvatel v České republice činí 10.69 mln. obyvatel a v Polsku činí 37.97 mln. obyvatel.

Graf 6: Počet obětí (ženy, muži, děti) v roce 2017 vyjádřený v % z pohledu k celkovému počtu obyvatel v České republice a Polsku.



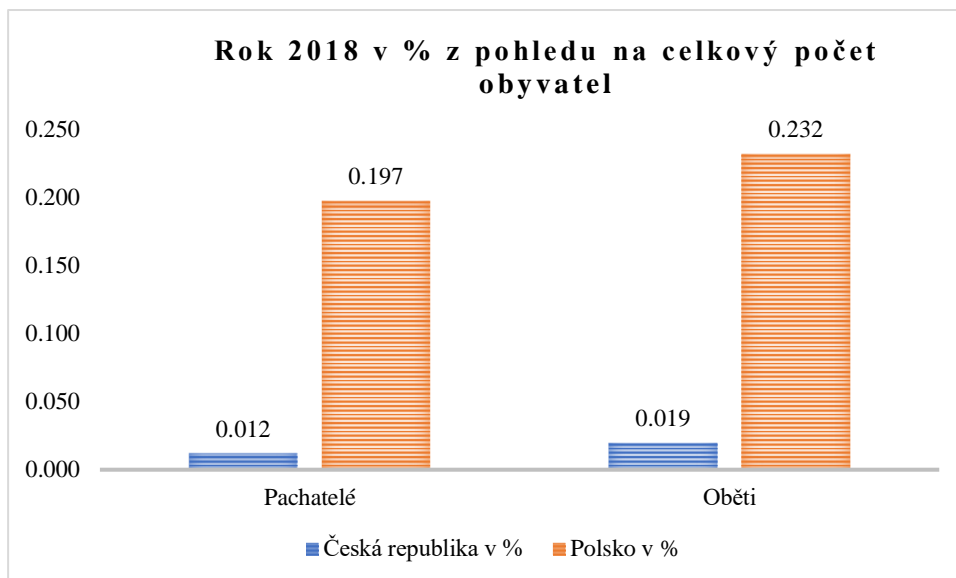
Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet obětí v roce 2017 s rozdělením na ženy, muže a děti v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet obětí v Polsku.

V roce 2018 v České republice v období od **01.01.2018** do **31.12.2018** bylo shledáno **2.149** osob za ohrožené, a bylo provedeno **1.283** případů vykazání násilné osoby ze společného obydlí na základě rozhodnutí Policie ČR. Z celkového počtu **2149** ohrožených osob, policie označila **1.285** žen, **153** mužů a **711** nezletilých dětí. K celkovému počtu obyvatel v České republice počet osob páčajících domácí násilí činí **1.283**, což je **0,012%**, počet obětí činí **0,020%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů klesl o 67 osob, a počet obětí vzrostl o 16 osob.

Ve stejném sledovaném období, tudíž od **01.01.2018** do **31.12.2018** bylo v Polsku shledáno **88.133** osob za ohrožené, z toho **65.057** žen, **10.672** mužů a **12.404** nezletilých dětí. Bylo shledáno **73.654** případů podezřelých osob páčajících domácí násilí. K celkovému počtu obyvatel v Polsku počet osob páčajících domácí násilí činí **73.654**, což je **0,194%** a počet obětí domácího násilí je **0,232%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů vzrostl o 2.552 osob, a počet obětí klesl o 4.396 osob.

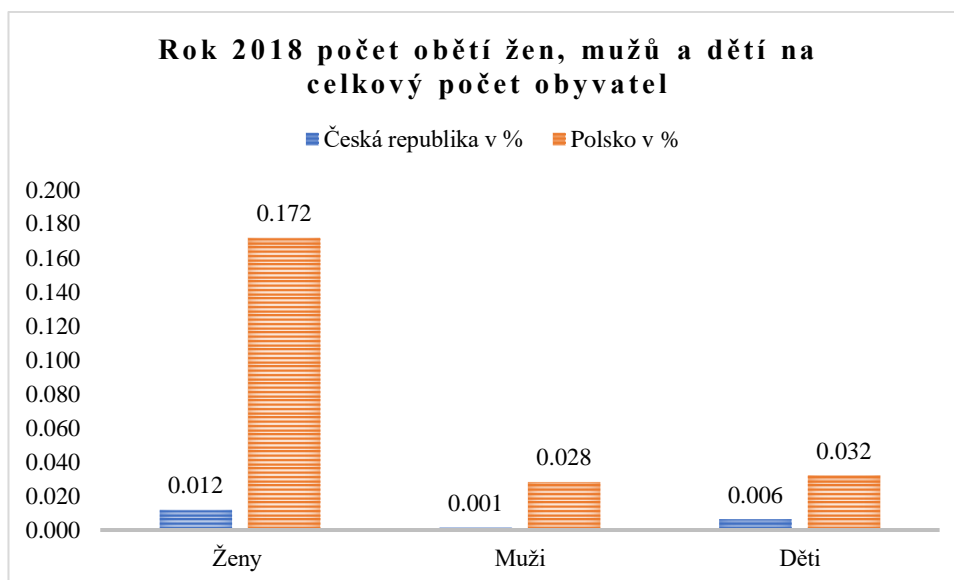
Graf 7: Rok 2018 vyjádřený v % z pohledu na celkový počet obyvatel v České republice a Polsku



Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet pachatelů v roce 2018 v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet pachatelů v Polsku. Stejně tak počet obětí domácího násilí je v České republice zřetelně nižší, než v Polsku.

Graf 8: Počet obětí (ženy, muži, děti) v roce 2018 vyjádřený v % z pohledu k celkovému počtu obyvatel v České republice a Polsku



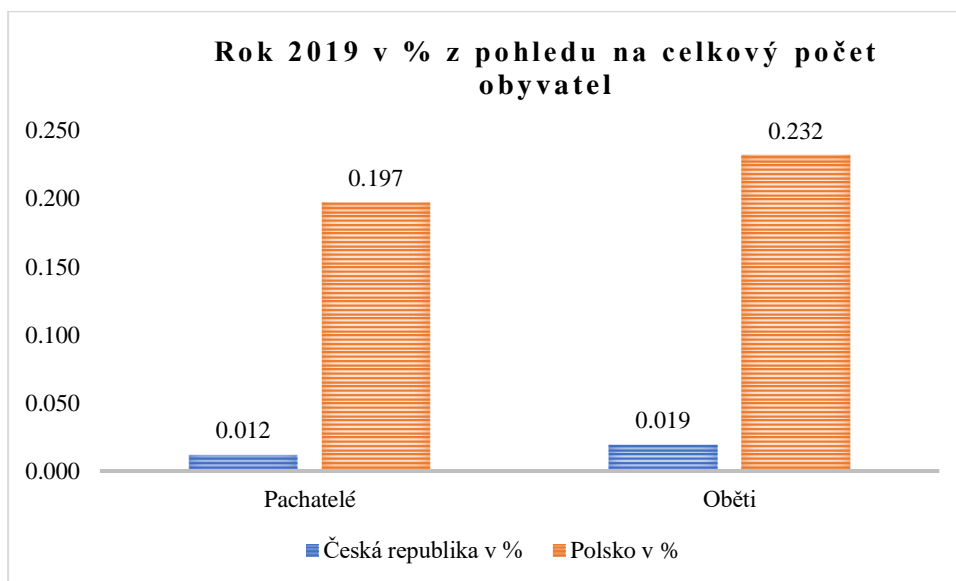
Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet obětí v roce 2018 s rozdělením na ženy, muže a děti v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet obětí v Polsku.

V roce 2019 v České republice v období od **01.01.2019** do **31.12.2019** bylo shledáno **2.076** osob za ohrožené, a bylo provedeno **1.256** případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na základě rozhodnutí Policie ČR. Z celkového počtu **2.076** ohrožených osob, policie označila **1.245** žen, **160** mužů a **671** nezletilých dětí. K celkovému počtu obyvatel v České republice počet osob páchajících domácí násilí činí **1256**, což je **0,012%**, počet obětí činí **0,019%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů klesl o 27 osob, a počet obětí klesl o 76 osob.

Ve stejném sledovaném období, tudíž od **01.01.2019** do **31.12.2019** bylo v Polsku shledáno **88.032** osob za ohrožené, z toho **65.195** žen, **10.676** mužů a **12.161** nezletilých dětí. Bylo shledáno **74.910** případů podezřelých osob páchajících domácí násilí. K celkovému počtu obyvatel v Polsku počet osob páchajících domácí násilí činí **74.910**, což je **0,197%** a počet obětí domácího násilí je **0,231%**. Vzhledem k předchozímu roku počet pachatelů vzrostl o 1.256 osob, a počet obětí klesl o 101 osob.

Graf 9: Rok 2019 vyjádřený v % z pohledu na celkový počet obyvatel v České republice a Polsku

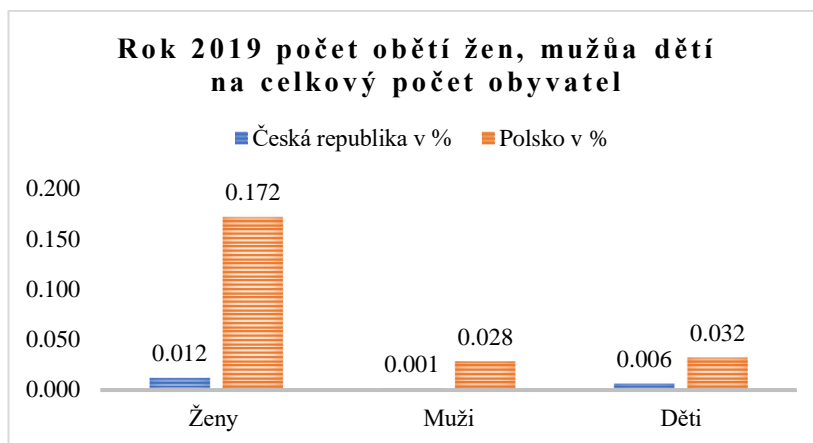


Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet pachatelů v roce 2019 v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet pachatelů v Polsku. Stejně tak počet obětí domácího násilí je v České republice znatelně nižší, než v Polsku. Při propočtech na procenta se počítá, že

celkový počet obyvatel v České republice činí 10.69 mln. obyvatel a v Polsku činí 37.97 mln. obyvatel.

Graf 10: Počet obětí (ženy, muži, děti) v roce 2019 vyjádřený v % z pohledu k celkovému počtu obyvatel v České republice a Polsku



Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že celkový počet obětí v roce 2019 s rozdělením na ženy, muže a děti v procentech v České republice je zřetelně nižší než počet obětí v Polsku.

Závěr

Cílem tohoto článku bylo přiblížit problematiku domácího násilí v České republice a v Polsku. Na základě srovnání legislativy a statistik obou států, zjistit, zda oba státy řeší domácí násilí a o jaký právní základ se opírají. Statistiky prokázaly, že „trend“ domácího násilí neklesá, drží se zhruba na stejné úrovni od roku 2015. Domácí násilí již není tabuizovaným problémem, jedná se o problém nás všech. I když v porovnání s celkovým počtem obyvatel, se může zdát, že se jedná pouze o mizivou část obyvatelstva České republiky a Polska, avšak nesmíme být k tomuto problému „slepí“.

Reference

Asociace pracovníků intervenčních center ČR, o.s. http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255

BARVÍKOVÁ, J. – PALONCYOVÁ, J. Děti, rodiče a domácí násilí: výzkum klientely Acorusu, z.ú. Praha: VÚPSV, 2016. 217 s. ISBN 978-80-7416-245-9.

HELIOS, J., JEDLECKA, W. Współczesne oblicza przemocy: Zagadnienia wybrane. Wrocław: Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2017. 187 s. ISBN 978-83-65431-65-3.

LEVOVÁ, J. a kol. Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím. Brno: Spondea při ČČK Brno, 2010. 167 s. ISBN 978-80-254-8499-9.

MARTINKOVÁ, M. – SLAVĚTÍNSKÝ, V. – VLACH, J. Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 127 s. ISBN 978-80-7338-139-4.

PIKÁLKOVÁ, S. a kol. Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, c2004. 152 s. ISBN 80-7330-054-0.

STANEK, K. Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemem przemocy. Warszawa: WYG International Sp. z o.o., 2014. 200 s. ISBN 978-83-7951-309-3.

TOPINKA, D. a kol. Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky. Ostrava: SocioFactor, 2016. 162 s. ISBN 978-80-906615-0-9.

VANÍČKOVÁ, E. - HANÁČEK, J. - KRPÁLKOVÁ, J. - PAPEŽOVÁ, H. - PROKOPOVÁ, Z. – ŠEBLOVÁ, J. – VITOUŠOVÁ, P. Domácí a genderově podmíněné násilí: manuál pro lékaře. Praha: UK - 3. LF, 2017. 59 s. ISBN 978-80-87878-30-9.

Všeobecná deklarace lidských práv https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Kontaktní údaje:

PhDr. Mariola Liszoková, Ph.D., doktorand PhD.

Vysoká škola zdravotnictva a sociálnej práce sv. Alžbety

mariola.krakowczykova@seznam.cz

DOMÁCE NÁSILIE AKO SOCIÁLNY PROBLÉM V SPOLOČNOSTI

Erich Schlesinger

ABSTRAKT

Cieľom článku je vymedziť, charakterizovať a analyzovať domáce násilie ako závažný narastajúci sociálno-patologický jav v spoločnosti, so zameraním na definíciu, formy a sociálnu patológiu rodiny, pričom hlavný dôraz je kladený na aktuálne štatistiky domáceho násillia na území Slovenskej republiky a význam sociálnej práce pri predkladanej problematike.

Kľúčové slová:

domáce násilie, sociálno-patologický jav, rodina, klient, sociálny pracovník

ABSTRACT

The aim of the article is to define, characterize and analyze domestic violence as a serious growing socio-pathological phenomenon in society, focusing on the definition, forms and social pathology of the family, with the main emphasis on current statistics of domestic violence in the Slovak Republic and the importance of social work on the presented issues.

Keywords:

domestic violence, socio-pathological phenomenon, family, client, social worker

Úvod

Problematika spojená s domácim násillím nie je žiadnym novodobým fenoménom v spoločnosti. Alarmujúcim faktom je, že aj keď sa v dnešnom svete nejedná o novodobý problém, štatistické údaje z populačných prieskumov ukazujú, že domáce násilie stále stúpa a práve z toho dôvodu by sa pri predkladanej problematike mala venovať väčšia pozornosť. Závažným faktom je, že ak nejaký jedinec domáce násilie zažíva, častokrát okolie o tomto sociálno-patologickom jave ani z ďaleka netuší. V mnohých prípadoch sa snaží obeť zamaskovať výrazné stopy po domácom násillí a z dôvodu strachu tento čin v spoločnosti neprizná a v tichosti trpí. Domáce násilie spôsobuje u obeť množstvo závažných, ako aj dlhodobých následkov, ktoré sa objavujú vo veľkej miere na psychickej, respektíve fyzickej úrovni. Nemožno zabudnúť, že ak sa vyskytuje domáce násilie v rodine, častokrát netrpí iba

obet', ale aj ostatní členovia rodiny. Ženy, deti, muži, či seniori – všetky tieto skupiny sú ohrozené a z tohto dôvodu treba apelovať na význam sociálnej práce pri tomto fenoméne.

1. Terminologické vymedzenie rodiny a domáceho násilia

Rodina sa vo všeobecnosti charakterizuje ako malá sociálna skupina ľudí, ktorí sú prepojení pokrvným putom príbuzenstva, respektíve právneho záväzku. Medzi najzákladnejšie úlohy rodiny zaraďujeme výchovu, vzdelávanie, socializáciu, zabezpečenie ochrany a emocionálno psychickú podporu jednotlivých členov, ekonomickú podporu, čo umožňuje zdravý vývin jednotlivcov v spoločnosti.

„Rodina bola odpradáva prvým a mnohokrát i jediným zdrojom podpory ľudí, ktorí sa dostali do ťažkostí. A to bez ohľadu na to, či sa s hendikepom už narodili, alebo ich ťažkosti vznikli neskôr” (Matoušek, 2003, s. 183).

Každá rodina sa stretáva s určitými existenciálnymi problémami, ktoré sa snaží vyriešiť. U niektorej z nich to môže predstavovať banálny problém, ktorý sa dá odstrániť, no u druhej rodiny to môže byť neriešiteľná situácia. Ak sa pri takejto situácii nedostaví adekvátne pomoc, stretávame sa s tým, že člen rodiny si existenčné pretvárajúce problémy kompenzuje na zvyšných členoch a tu sa stretávame s problematikou domáceho násilia.

Domáce násilie je charakteristické najmä prostredníctvom tendencie opakovania a stupňovania násilia z hľadiska fyzického, psychického, poprípade sexuálneho charakteru. (Buskotte, 2008)

Pri terminologickej charakteristike domáceho násilia je potrebné spomenúť aj rozlíšenie z hľadiska pomenovania násilia. Sem najčastejšie zaraďujeme:

1. Násilie podľa miesta činu: pod týmto pojmom rozumieme násilie v rodine (angl. Violence in Family), respektíve domáce násilie (angl. Domestic Violence).
2. Násilie z hľadiska subjektu obetí: násilie v rodinnom prostredí sa môže odohrávať na rôznych subjektoch (členoch rodiny), ktorým prinalieha určitý rodinný status. Sem najčastejšie zaraďujeme násilie z hľadiska partnerstva, týrané deti, týranie starších ľudí, poprípade týranie jedincov, ktorí trpia telesným, či mentálnym postihnutím.
3. Špecifikovanie subjektu obeť z hľadiska rodu: násilie voči ženám a násilie voči mužom.

Pri týchto skupinách nemusí ísť iba o násilie v rodinnom prostredí, no ak sa bavíme o problematike spojenej s domácim násilím, rodinné prostredie je vo všeobecnosti charakteristické ako miesto činu. (Mátel, Schavel a kol., 2011)

Násilie ako také možno zaradiť medzi najtrvalejšie sociálne skutočnosti, ktoré sa odohrávajú po celom svete a to v rôznej dĺžke a intenzite. Násilie je spájané s pojmom kriminalita, nakoľko vo svete je akceptovateľné ako trestný čin.

Ak je násilie prítomné v rodinnom prostredí, častokrát mení celkovú rodinnú štruktúru. Menia sa sociálne role, respektíve ich plnenie nie je úplné a u niektorých členov rodiny sa môžu prejavovať zdravotné problémy, frustrácia, chronický stres, distress (negatívny stres), ako aj iné sociálno-patologické javy (drogové závislosti, chudoba, prostitúcia). Stretávame sa aj s opačnou tendenciou, kedy z predkladaných sociálno-patologických javov (napríklad drogových závislostí), môže vzniknúť domáce násilie.

Uvedené informácie nám potvrdzuje realizovaná komparatívna štúdia z hľadiska preskúmania celoživotnej prevalencie frekvencií násilia u intímnych partnerov a partnerských vzťahoch u 224 respondentov, ktorí zastávali rolu otca. Z predkladanej vzorky bolo 106 respondentov závislých na opioidoch a zvyšných 118 zastávalo rolu otca, ktorí nikdy netrpeli žiadnou závislosťou a žili v totožnej komunite a podmienkach. Výsledky štúdie zaznamenali vyššiu prevalenciu závažnej psychickej agresie, ľahkej fyzickej agresie, závažnej fyzickej agresie a sexuálneho nátlaku, ktoré boli namierené na matku ich najmladšieho biologického dieťaťa s výrazne vyššou prevahou ľahkého a ťažkého zranenia matky počas priebehu ich vzťahu. (Moore, Easton, McMahon, 2012)

2. Formy domáceho násilia

Ako sme už načrtli pri komparatívnej štúdií, násilie sa môže vyskytnúť v rôznych formách. Medzi ne možno zaradiť psychické násilie, fyzické násilie, sociálne násilie, ekonomické násilie a sexuálne násilie. Obete domáceho násilia nemusia zažívať iba jednu z predkladaných foriem ale aj kombináciu rôznych foriem násilia.

- Fyzické násilie: medzi najčastejšie formy fyzického násilia zaradujeme facky, údery, kopance, bitie, popáleniny rôzneho druhu, respektíve spôsobenie rán obeti.
- Psychické násilie: vyhrážky, urážanie, citové vydieranie, ponižovanie.
- Sociálne násilie: zákaz kontaktu rôzneho druhu, napríklad zákaz stretávania sa so svojimi členmi rodiny, respektíve so svojimi blízkymi, zákaz chodenia do zamestnania a podobne. Pri sociálnom násilí sa stretávame aj so zamykaním obete v byte, ako aj s pravidelnou kontrolou mobilného telefónu, kedy dotyčný obeti blokuje hovory a sociálne siete.

- Ekonomické násilie: najčastejšou formou je obmedzovanie prístupu k spoločnému majetku, na ktorú ma obeť právo.

Z populačným prieskumov je zrejmé, že najčastejšie formami domáceho násillia trpia ženy, no nemožno zabúdať aj na iných členov rodiny, ako deti, muži, či seniori. Z tohto dôvodu by som chcel uviesť prieskumné štúdie realizované na území Slovenskej republiky a v členských štátoch Európskej únie, ktoré sa zameriavajú práve na všetky spomínané skupiny.

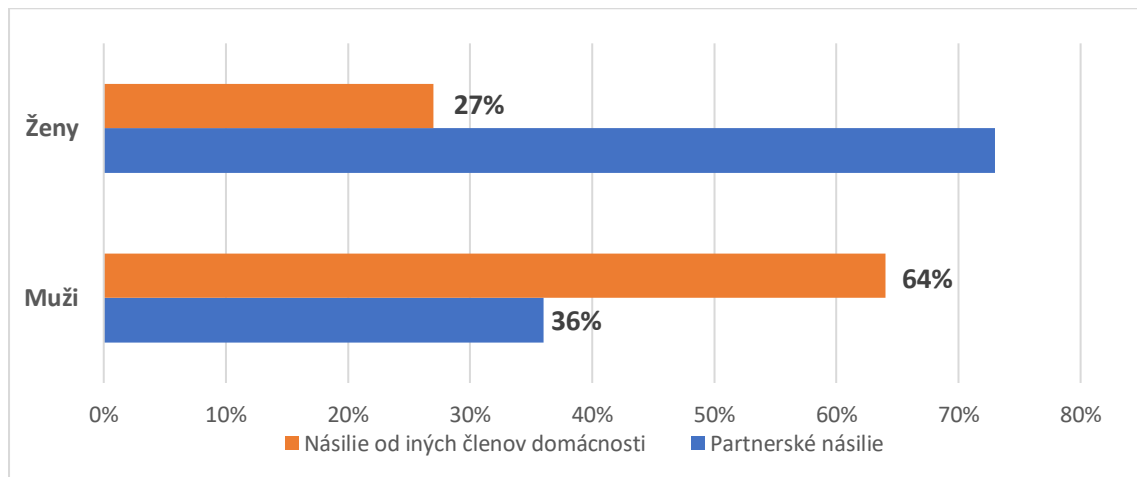
Agentúra Európskej únie pre základné práva v roku 2014 vydala správu, ktorá bola zameraná na prehľad celoeurópskych prieskumov v kontexte násillia páchaného na ženách. Zaujímavosťou je, že v správe sa nachádza prieskum, ktorý je založený na rozhovore so 42 000 ženami v 28 členských štátoch Európskej únie. Z tejto správy vyplýva, že násilie páchané na ženách predstavuje porušovanie ľudských práv, ktorému treba venovať dostatočnú pozornosť. V predkladanom prieskume boli otázky smerované na skúsenosti s fyzickým, ako aj psychickým násillím vrátane incidentov páchaných intímny partnerom. Výsledky naznačujú, že fyzické násilie zažilo približne (22%) žien a dve z piatich žien (43%) zažilo nejakú formu psychického násillia od svojho bývalého, respektíve súčasného partnera, čo predstavuje alarmujúci výsledok. Pri psychickom násillí u (25%) žien boli zaznamenané prejavy psychického násillia formou ponižovania a znevažovania a (14%) žien zažilo vyhrážky ohľadom ublíženia na zdraví. Pri psychickom násillí (5%) respondentiek uviedlo, že im partner vo vzťahu zakázal opustiť dom, respektíve použiť motorové vozidlo a odísť. Predkladaného prieskumu sa zúčastnili aj ženy zo Slovenskej republiky. Výsledky naznačujú že (12%) opýtaných žien zažilo násilie od súčasného partnera a štvrtina od bývalého partnera. V priebehu posledného roka násilie zažilo (12%) čo na území Slovenskej republiky predstavuje 140 000 žien. (FRA, 2014)

V roku 2017 realizovalo Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie prostredníctvom prieskumnej agentúry TNS výskum zameraný na domáce násilie. Reprezentatívnou vzorkou boli ženy (1008 respondentov) a muži (1008 respondentov) na území Slovenskej republiky vo vekovom rozmedzí 18 až 70 rokov. Výsledky naznačujú veľmi zaujímavé ukazovatele. Pri sledovaní a porovnávaní mužského a ženského pohlavia s prejavmi domáceho násillia po dosiahnutí veku 15 rokov, výsledky zaznamenávajú podobnú úroveň a to skúsenosť u (25 %) mužov a (26 %) žien s domácim násillím. Môžeme teda povedať, že každý štvrtý muž a každá štvrtá žena na území Slovenskej republiky vo veku 18-70 rokov zažili po 15. roku života aspoň raz niektorý zo spôsobov násillného správania od blízkeho člena domácnosti, čo predstavuje alarmujúce zistenia. (Filadelfiová, Gerbery, Vittek, 2017)

Ak by sme sa detailnejšie zamerali na určitú formu násilia (psychické, fyzické, sociálne, ekonomické, sexuálne), vo všetkých formách je prevalencia vyššia u žien, no keďže predchádzajúci prieskum bol zameraný na ženy, v tejto prieskumnej štúdií by som sa zamerlal na výsledné ukazovatele u mužov.

Autori Filadelfiová, Gerbery, Vittek, (2017) uvádzajú, že psychické poškodzovanie od člena rodiny zažilo za svoj život až (16%) mužov, pričom jedna z nepriaznivých situácií sa opakovala u (10%) respondentov mužského pokolenia pričom 5 a viac skutkov psychického násilia zažilo (1%) opýtaných. Z hľadiska sociálneho izolovania a kontroly malo z celkového počtu respondentov (13%) mužov nejakú skúsenosť, pri ekonomickom zneužívaní (3%) a s fyzickým násilím (7%) opýtaných. Ak by sme chceli na území Slovenskej republiky porovnať partnerské domáce násilie medzi mužmi a ženami, z prieskumu možno zaznamenať zaujímavé informácie. Faktom je, že vo všeobecnosti na území Slovenskej republiky muži zažívajú násilné správanie najmä od iných členov rodiny, čo naopak ženy od svojich partnerov. Partnerské násilie v tomto prípade vyčerpáva až (73%) opýtaných žien a (36%) opýtaných mužov.

Graf 1: Porovnanie domáceho násilia na základe pohlavia



Zdroj: vlastné spracovanie

Inštitút pre výskum práce a rodiny realizoval prieskum zameraný na prevalenciu domáceho násilia páchaného na deťoch v Slovenskej republike v roku 2013. Prieskumu sa zúčastnilo 1560 detí 8. a 9. ročníka na základných školách, ktorý bol realizovaný metódou pomocou dotazníka. Predkladaná metóda sa zameriavala najmä na štyri základné formy násilia a to na: zanedbávanie, psychické násilie, fyzické násilie a sexuálne zneužívanie. Výsledky naznačujú, že respondenti najčastejšie zažívali formu fyzického (23%) a psychického násilia (21%). Nasledovalo zanedbávanie (9%) a sexuálne zneužívanie (7%). 146 detí uviedlo, že boli

vystavené zanedbávaniu, pri tejto forme respondenti najčastejšie uvádzali absencie pravidelných zdravotných prehliadok (33%), a (34%) muselo opustiť svoj domov nakoľko sa necítili bezpečne. Alarmujúcim faktom z výsledkov predkladanej prieskumnej štúdie je, že (27%) detí uviedlo, že bývajú niekedy hladné, respektíve nemajú doma dostatok jedla. Z hľadiska fyzického násilia sa 365 respondentov priznalo k prejavom udretia po hlave (71%), ktoré možno považovať za najčastejšiu skúsenosť s fyzickým násilím. Šticovanie za vlasy bolo zaznamenané u (39%) a kľáčanie na kolenách na príkaz u (29%) respondentoch. (Fico, 2013)

Pri fyzických trestoch si mnoho rodičov neuvedomuje že ide o domáce násilie páchané na deťoch, respektíve veľká časť rodičov nevie odhadnúť adekvátnu mieru trestu. Práve fyzické tresty aplikované na deťoch sú v laickej populácii často diskutovanou témou, nakoľko mnoho rodičov sa obhajuje výrokmi „dal som mu len za ucho“, prípadne „ved' z neho nebudne“. Samozrejmosťou je, že dieťa potrebuje disciplínu no mnoho rodičov si neuvedomuje, že fyzické tresty môžu vo veľkej miere spôsobiť v budúcnosti u dieťaťa asociálne správanie. Tu nastávajú hlavné otázky. Prečo rodič vôbec využíva fyzické tresty na svojich deťoch? Myslí si že sú účinné, alebo sám rodič ako dieťa zažíval fyzické tresty?

Ohľadom účinnosti fyzických trestoch na deťoch sa realizovala najrozsiahlejšia štúdia, ktorá sledovala 160 000 ľudí v trvaní 50 rokov. Výsledky štúdie naznačujú, že fyzické tresty z hľadiska výchovy nie sú nijako efektívne, nakoľko u detí zažívajúcich fyzické násilie bol zaznamenaný odpor k rodičom, agresivita, poruchy učenia spojené s problémami duševného zdravia a podobne. Autorka tejto prieskumnej štúdie poukazuje na fakt, že fyzické tresty spôsobujú presný opak, od očakávania rodičov a nie sú vôbec efektívne. (Gershoff, 2016)

Pri tejto štúdií je zrejmé, že problematika domáceho násilia sa vôbec netýka iba žien a mužov, ale aj detí v domácnostiach, na ktorých sú formy domáceho násilia praktizované, respektíve deti sú účastníkmi domáceho násilia medzi partnermi.

Môj výrok taktiež potvrdzuje prieskumná štúdia, nakoľko sa zaznamenalo, že z 365 detí až (30%) bolo prítomných pri domácom násilí medzi svojimi rodičmi, konkrétne pri vzájomnom napádaní rodičov a (29%) detí bránilo svojho rodiča pred napadnutím druhého rodiča. (Fico, 2013)

3. Sociálna práca s obet'ami domáceho násilia

Pri problematike domáceho násilia je veľmi dôležitá činnosť sociálnych pracovníkov. Okrem sociálnych pracovníkov potrebuje v mnohých prípadoch obeť pomoc lekárov, psychológov, advokátov, čo predstavuje sieť pomoci odborníkov. Pomoc sociálneho

pracovníka spočíva najmä v tom, aby obeť opäť fungovala na určitej spoločensky uznávanej úrovni v kontexte interakcie so sociálnym prostredím. Sociálni pracovníci už počas štúdia na vysokej škole získavajú všeobecné vedomosti o domácom násilí no vhodné by bolo, aby po ukončení štúdia absolvovali špecializované školenia k danej problematike.

Pri práci s obeťou domáceho násilia je veľmi dôležitým prvkom „prvý kontakt“ nakoľko mnoho obetí nechce priamo hovoriť o svojich problémoch, prípadne sú vystrašení, pociťujú vinu a celá situácia je pre nich mätúca a veľmi komplikovaná. U obeť sa môže vyskytovať aj nedôvera voči sociálnemu pracovníkovi. Môže to byť spôsobené aj z toho dôvodu, že mnoho obetí aj vyhľadalo pomocné zložky napríklad políciu, no ich prípad násilia bol zľahčovaný a tak obeť už nemusí mať úplnú dôveru ani k sociálnemu pracovníkovi. Práve pri práci s obeťou domáceho násilia je vybudovanie si dôvery veľmi dôležitým faktorom. Potrebne je si uvedomiť, že efekt sociálnej práce môže nastať iba vtedy, ak sa klient aktívne bude zapájať a to možno zabezpečiť na základe kvalitného prvého kontaktu a vybudovania si dôvery medzi klientom a sociálnym pracovníkom. Ako som už spomínal, mnoho obetí zažíva pocit zahanbenia, neistoty, prípadne strachu – čo sa zo začiatku práce s klientom môže odrážať na nie úplne aktívnej spolupráci. Mnoho klientov zažívajúcich domáce násilie hádžu vinu práve na seba a obviňujú sa zo skutkov, ktoré sa stali a v tomto prípade je veľmi dôležité navodiť klientovi, že zodpovednou osobou za násilie je jedine páchatel’.

Pri práci s klientom, ktorý zažil domáce násilie odporúčajú autorky Čirtková, Vitoušová (2007) základné odporúčania, ktoré by mali sociálni pracovníci pri práci s klientom dodržiavať. V prvom rade ide o navodenie vhodnej komunikácie, kde sociálny pracovník musí zväžiť všetky možnosti konkrétneho prípadu. Sociálny pracovník si musí uvedomiť, že každý prípad je špecifický a vnímanie celkovej situácie u klientov, ktorí si prežili domáce násilie je veľmi individuálne. Ďalším krokom je, že sociálny pracovník by mal poskytnúť všeobecné informácie klientovi, príkladom môžu byť kontakty na políciu, na špecializované telefónne linky, na organizácie zaoberajúce sa pomocou obetiam, na azylové domy a podobne.

Na území Slovenskej republiky sa môžu ľudia informovať a poradiť na rôznych linkách pomoci, z pomedzi ktorých väčšina funguje nonstop. Príkladom je:

- Národná linka pre ženy zažívajúce domáce násilie
- Linka dôvery Nezábudka
- IPčko (internetová poradňa pre mladých)

- mobilná aplikácia Pomáhať chrániť sprostredkovaná Políciou Slovenskej republiky

Medzi ďalšie odporúčania možno zaradiť odhad rizika ďalších incidentov (sociálny pracovník by mal vypracovať krízové plány pri prípadoch, kde hrozí obrovské riziko). Dôležitým odporúčaním je aj odhad zdravotných rizík pre obeť, respektíve deti (charakteristickým prvkom je oboznámenie klienta s určitými rizikami, ktoré mu hrozia), ako aj presné a podrobné dokumentovanie prípadu a prijatých opatrení a vypracovanie bezpečnostného plánu. (Čírtková, Vitoušová, 2007)

Sociálna práca ako vedný odbor má množstvo metód, z ktorých niektoré sú často využívané práve pri problematike domáceho násillia. Sem najčastejšie zaraďujeme krízovú intervenciu a sociálne poradenstvo.

Autor Oláh (2012) charakterizuje krízovú intervenciu ako metódu, ktorej hlavným cieľom je stabilita duševného stavu klienta. Sociálny pracovník by mal pri tejto metóde zvoliť také techniky vedenia, ktoré navodia pokojnú atmosféru a empatiu, kedy klient bude cítiť sociálnu oporu. V tomto prípade treba dávať pozor, aby sociálny pracovník nezastával rolu „záchrancu“, nakoľko sa klient od poradcu môže stať závislý.

Krízovú intervenciu možno rozdeliť podľa miesta realizácie na:

- pobyt klienta v zaistenom útočisku (na území Slovenskej republiky ide najmä o krízové strediská, respektíve zariadenia núdzového bývania)
- ambulatná forma pomoci (krízové poradne)
- terénna forma pomoci (bydlisko klienta)

Veľmi často využívanou formou pomoci je aj telefonická krízová intervencia, nakoľko obeť chce v mnohých prípadoch ostať v anonymite zo strachu a pocitu viny. Krízová intervencia je založená najmä na rýchlej dostupnosti (napríklad linky dôvery, ktoré fungujú nonstop), ľahkej dostupnosti a starostlivosti.

Ďalšou využívanou metódou sociálnej práce je sociálne poradenstvo. Autorka (Tokárová a kol., 2007, s. 492) charakterizuje poradenstvo „proces pomoci, cieľom ktorého je využitie existujúcich zdrojov a možností osobnosti na vysporiadanie sa s problémami života. Tieto ľudské problémy môžu byť rôzneho charakteru (vývinové, právne, psychologické, ekonomické, sociálne a pod.).“

Základným cieľom sociálneho poradenstva je oboznámenie klienta s rizikami, ak by sa chcel vrátiť k násilnému partnerovi, možnosti finančnej a materiálnej pomoci, právne

poradenstvo – spisovanie právnych návrhov (trestné oznámenie, žiadosť o rozvod a podobne), poskytovanie informácií v kontexte sociálnej núdze. Špecializované odborné poradenstvo je charakteristické zisťovaním príčin vzniku, respektíve rozsahu problému, ktorý obeť zažíva a jej cieľom je poskytnutie odbornej pomoci.

Pri problematike sporej s domácim násilím sa stretávame aj s pomáhajúcimi inštitúciami. Príkladom môže byť:

- Útulok, ktorý definuje zákonom č. 448/2008 Z.z. Zákon o sociálnych službách. Útulok slúži pre osoby, ktoré sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii, nemajú zabezpečené ubytovanie, respektíve svoj domov museli opustiť. V útulku obeť možno poskytnúť bývanie na určitý čas, odborné poradenstvo, ošatenie a podobne. Sociálne služby v útulku sa poskytujú oddelene pre jednotlivcov a oddelene pre rodiny s deťmi.

- Centrum pre deti a rodiny, ktorý definuje zákon č. 305/2005 Z.z. Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Predkladané centrum zastupuje jeho prirodzené rodinné prostredie na základe opatrení vzniku, prehĺbovania, respektíve opakovania krízových situácií dieťaťa v prirodzenom prostredí / náhradnom rodinnom prostredí, ako aj na základe opatrení porúch psychického, fyzického, sociálneho vývinu dieťaťa z dôvodu pretrvávajúcich problémov v domácom prostredí. Centrum pre deti a rodiny vykonáva opatrenia pobytovou, terénnou a ambulantnou formou.

- Azylové domy – táto forma pomoci sa poskytuje ľuďom, ktorí sa nemajú na koho obrátiť ohľadom svojej nepriaznivej situácie a ak aj majú, nechcú sa svojim blízkym zdôveriť, Azylový dom poskytuje dočasné ubytovanie, hygienu, stravu. Mnoho z obetí vyhľadá predkladanú formu pomoci aj vtedy, ak páchatel násilia bol vykázaný z domovského prostredia, no obeť častokrát aj vtedy zažíva strach a v tomto prípade vyhľadáujú práve dané služby.

Záver

Aj keď domáce násilie nie je novodobým trendom v spoločnosti, jedná sa stále o závažný sociálno-patologický jav v spoločnosti, ktorému treba venovať dostatočnú pozornosť. Faktom je, že pri rozoberaní problematiky domáceho násilia v spoločnosti sa najväčší rozmer pozornosti venuje ženám ako obetiam, ktoré zažívajú podľa prieskumných štúdií najväčšiu mieru domáceho násilia, no nemožno zabudnúť ani na mužskú, či detskú populáciu, respektíve seniorov. Sociálna práca zohráva pri predkladanom jave veľmi dôležitú úlohu nakoľko jednotlivci, ktorí prežívajú domáce násilie majú v mnohých prípadoch pocit, že stratili samého seba, respektíve sa obviňujú zo zlyhania a podobne. Práve tu môže sociálny

pracovník na základne vhodného stanovenia intervenčného programu, respektíve využitím adekvátnych metód sociálnej práce odborne pomôcť.

Referencie

AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA (FRA). 2014. Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Luxemburg : Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2014. 44 s. ISBN 978-92-9239-393-9

BIRNBACHER, D., 2015. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), s. 280-284.

BUSKOTTE, A. 2008. Z pekla ven. Brno: Computer Press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.

ČIRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. 2007. Pomoc obětem (a svedkm) tresných činů. Praha : Grada Publishing, 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

FICO, M. 2013. Prevalencia násilia páchaného na deťoch v Slovenskej republike. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny. [online]. <https://www.employment.gov.sk/files/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/prevalencia-nasilia-pachaneho-detoch-vyskum.pdf>

FILADELFIOVÁ, J. - GERBERY, D. - VITTEK, J. 2017. Reprezentatívny výskum domáceho násilia na Slovensku. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny. [online]. <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/resources/data/Vyber-z-dat-prieskumu-o-domacom-nasili.pdf>

LAKOŠTÍK, M. 2012. Sloboda a žiadosť o ukončenie života. In Sloboda a jej projekcie. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity. 2012. 413 s. ISBN: 978-80-555-0619-7

GERSHOFF, E. – KAYLOR G. 2016. Spanking and Child Outcomes : Old Controversies and New Meta - Analyses. Journal of Family Psychology. DOI: 10.1037/fam0000191

MATOUŠEK, O. 2013. Metody a řízení sociální práce. Praha : portál, 2013. 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.

MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. et al. 2011. *Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2011. 442 s. ISBN 978-80-8132-009-5.

MOORE, B. – EASTON, C. – MCMAHON, T. 2012. Drug Abuse and Intimate Partner Violence : A Comparative Study of Opioid - Dependent Fathers [online]. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3077808/>

OLÁH, M. a kol. 2012. *Metódy sociálnej práce v praxi*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. 2012. 317 s. ISBN 978-80-8132-039-2.

TOKÁROVÁ, A. a kol. 2007. *Sociálna práca*. Prešov : AKCENT PRINT. 2007. 573 s. ISBN 978-80-969419-8-8.

Zákon č.305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/305/20160701>

Zákon č.448/2008 Z.z. Zákon o sociálnych službách, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-448>

Kontaktné údaje

Mgr. Erich Schlesinger, doktorand PhD.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

erich.schlesinger@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7587-9369>

LEGAL ASPECTS OF SOCIAL WORK

György Pál Pápay

Abstract

Social work and law are closely related concepts. Social work could not fully function without the implementation of selected aspects of law, and law without social work would be very difficult to implement in the social field. It follows from the above that discussing legal aspects of social work is still a current topic. The paper aims to identify the legal aspects of social work and, in the end, to describe the person of a social worker in the legal field. As a result, we concluded that, in some cases, there is only a fragile line between the roles of a social worker and a lawyer.

Keywords: social work, law, social worker, legal aspects

Abstrakt

Sociálna práca a právo sú úzko prepojené pojmy. Sociálna práca by nemohla plnohodnotne fungovať bez implementácie vybraných aspektov práva a právo bez sociálnej práce by sa v sociálnej oblasti implementovalo len veľmi ťažko. Z uvedeného vyplýva, že diskusia o právnych aspektoch sociálnej práce je stále aktuálnou témou. Cieľom príspevku je identifikovať právne aspekty sociálnej práce a v závere popísať osobu sociálneho pracovníka v právnej oblasti. Výsledkom je záver, že v niektorých prípadoch existuje len krehká hranica medzi úlohami sociálneho pracovníka a právnik.

Kľúčové slová: sociálna práca, právo, sociálny pracovník, právne aspekty

Introduction

Many of the legal responsibilities of social workers are based on their fiduciary relationships with clients. Many cases have contributed to the evolution of fiduciary principles in the helping professions, and the significance of these cases for social work practice is discussed. Confidentiality, informed consent, and conflict of interest are legal issues influenced by the fiduciary relationship. The duty to tell the truth and the responsibility of loyalty emanate from

the fiduciary relationship and contribute to forming legal standards for professional conduct (Kutchins, 1991).

Recognition of the importance of the interplay between law and social work is not a recent phenomenon. During the 1920s, many books and articles described various legal-social work relationships. In the 1960s, the civil rights movement, the war against poverty, and court decisions that gave rights to children and families affected the practice of social work. As a result, numerous articles were written in legal and social science journals about the need for lawyers and social workers to understand and collaborate to help their clients more effectively. During the 1970s, the first textbook about social work and the law was published. Since then, many texts have addressed the interplay between law and social work in general terms and, more specifically, the legal issues of social work practice with children and worker liability. In these texts and many related articles, authorities suggest that the best way to achieve effective communication and collaboration is for the social worker to learn more about the law (Reamer, 1994).

1. International Adoption Convention (Hague 1993)

As the adoption convention is being fully implemented in more and more countries, the implications of the Convention for the work of social workers are being realised on multiple levels. On a practical level, social workers help enforce the treaty by carrying out some of the essential services that the treaty specifies, such as conducting home studies of prospective parents following the treaty and state regulations (Rosicky, Northcott, 2010).

The State created a resource for social workers about their roles in assisting with international adoptions under the Hague Convention. The help cites six specific services that a social worker should be involved in the process (Rosicky, Northcott, 2010):

1. Identifying a child for adoption and arranging an adoption.
2. Securing the necessary consent to termination of parental rights and adoption.
3. Performing a background study on a child or a home study on prospective adoptive parent(s) and reporting on such a study.
4. Making non-judicial determinations of the best interests of a child and the appropriateness of an adoptive placement for the child.
5. Monitoring a case after a child has been placed with the prospective adoptive parent(s) until final adoption.

6. When necessary, because of a disruption before final adoption, assuming custody of a child and providing (including facilitating the provision of) child care or any other social service pending an alternative placement.

In addition to carrying out some of the Convention's core services, social workers are also educating and advocating for the correct applications of the treaty in less typical situations. Here are two examples (Rosicky, Northcott, 2010):

1. When a family wants to adopt an undocumented child from a Hague country that is involved in the child welfare system, the social worker working with the child and family must ensure that all parties, including the lawyer and Judge, understand that the case needs to be handled under Hague guidelines, not state or local guidelines.
2. When sending a child from a Hague country to live in a kinship placement in another Hague country and the receiving family is considering adopting the child eventually, the social worker needs to advocate strongly for a Hague Adoption rather than kinship placement. The reason to advocate for adoption over a kinship placement is that the State is concerned with, and is actively preventing, kinship placements that are made to circumvent the safeguards established through the Hague Convention on International Adoption.

Social workers also advocate for the fundamental principles within the treaty. In particular, social workers are strong proponents of appropriate intercountry adoption concerning other permanency options. In addition, where appropriate, social workers are advocating for a system of care that enable families to remain together. The Hague adoption convention clearly states in the Preamble that these permanency decisions must ideally aim to allow the child to stay in the care of their family of origin. According to the most common interpretation, the family of origin consists of the father and mother. If the family of origin is ultimately separated, they advocate for the child to be reunified first with parents and, if not possible, with other family members. Further, the Convention holds that domestic measures should be given preference over those that may be available outside the country, which can also fall under the purview of social workers (Rosicky, Northcott, 2010; Skotnický, 2023a).

Social workers have been instrumental in advocating for the principle of subsidiarity, particularly in countries that have long relied almost exclusively on institutional care for orphans. The research on institutional care is conclusive. Families, not orphanages, are in the best interest of children. However, the lack of resources to fund a social work infrastructure to

support families prevents some countries from implementing a well-regulated and appropriate child welfare system (Rosicky, Northcott, 2010; Schlesinger, 2020).

2. U. N. Guidelines for Alternative Care of Children

Realising that alternative care systems are lacking in many countries, The Guidelines for the Alternative Care of Children (the Guidelines) are intended to enhance the implementation of the UN Convention of the Rights of the Child 1989 and other relevant international and regional human rights law provisions. The Guidelines focus on matters of protection and well-being of children in need of, or at risk of needing, alternative care outside of the family of origin. As stated in the UN Guidelines: Each child needing alternative care has specific requirements concerning, for example, short or long-term care or keeping siblings together. The care option chosen has to be tailored to individual needs. The suitability of the placement should be regularly reviewed to assess the continued necessity of providing alternative care and the viability of potential reunification with the family (Rosicky, Northcott, 2010).

The Guidelines establish specific actions for social workers to follow if a child is potentially in need of alternative care: When a public or private agency or facility is approached by a parent or legal guardian wishing to relinquish a child permanently, the State should ensure that the family receives counselling and social support to encourage and enable them to continue to care for the child. If this fails, a social worker or other appropriate professional assessment should be undertaken to determine whether other family members wish to take permanent responsibility for the child, and whether such arrangements would be in the child's best interests. Where such arrangements are not possible or are not in the child's best interests, efforts should be made to find a permanent family placement within a reasonable period (Rosicky, Northcott, 2010).

Some American countries continue to struggle with many children in institutional care rather than family-based care. To fully achieve the true intent of the Hague Adoption Convention, and more particularly, the Guidelines on Alternative Care, social workers are instrumental in (Rosicky, Northcott, 2010):

- Identifying children at risk and helping to prevent family separation.
- When separated, search for families or family members to care for the child.
- Providing reintegration services if children are placed with a family.
- Finding and evaluating possible adoptive families if no foster or kin families are available to care for the child.
- Providing post-adoptive services to help prevent the dissolution of an adoption.

- Providing a host of case management, counselling or other needed services to support children and families in the various stages of separation and reintegration.
- Advocating for a children's right to family and promoting policies, laws, and best practices that support the care of children with their families or in family-based care whenever possible.

Social workers play a critical role in the Hague adoption convention and in following UN Guidelines by providing necessary services and advocating for family-based care, first with their own families, and if not their own, then with kin, domestic, non-kin, families and finally with families (non-kin) outside their country of origin, as a last resort.

3. Abduction Convention (Hague 1980)

Unlike the Hague adoption convention, the Hague abduction convention focuses not on children's best interests but on the complex legal requirements of determining the appropriate jurisdiction to oversee the case. While this can be very frustrating to many social workers, they still have a critical role to play by providing services to prevent a parental abduction, intervene during kidnapping, and advocate for additional protocols to the current Convention to protect better the best interests of children (Rosicky, Northcott, 2010).

Ideally, parental child abduction is best dealt with before it happens. Therefore, social workers can play a critical role in prevention through education, awareness, and service referrals. While one never thinks that an abduction could happen to their child, certain factors predispose some families to be more at risk. For instance, a foreign parent with solid ties to their homeland can be more at risk of becoming an abductor because of their connection to extended family, the culture, and/or religion of their homeland. Parents who may consider abducting their child also tend to be those who idealise their own family, country, and culture while devaluing the culture they are currently living in. They also generally have emotional and financial support available to them in their home country if the relationship with the other parent ends or is in crisis (Rosicky, Northcott, 2010).

When a couple considers starting a family, they are not usually thinking about what might happen to the child if their relationship fails or there is persistent marital conflict. However, children are most at risk for abduction when significant family conflict or the relationship dissolves and one member, as described above, has strong ties to another country. Therefore, social workers should help families consider the implications of the current conflict and its potential to escalate when a child is involved. They should encourage couples to seek remedies for disputes, such as counselling or mediation, and they should inform teams what could happen

if the conflict is allowed to fester. Social workers should also promote alternatives and educate couples about the lasting emotional damage abduction could cause a child. Finally, parents should be encouraged to discuss and create parenting plans, even if there is no immediate concern for abduction (Rosicky, Northcott, 2010; Skotnický, 2023b).

Unfortunately, most couples do not come to the attention of the social work profession until just before or after the conflict has escalated and one parent has left with the child(ren). Once an abduction occurs, social workers can play a critical role in helping the left behind parent follow appropriate procedures and seek expert assistance. For example, a social worker could ensure that the family files a missing person report, assist with the abduction petition, and connect the parent to various resources available through government and non-governmental organisations (Rosicky, Northcott, 2010).

At any point before, during, or after an abduction, social workers can assist families in learning about the benefits of using mediation, which is an effective tool for resolving cross-border family conflicts. Since mediation is relatively new in some regions and has recently become more mainstream in others, it is critical that mediation is appropriately explained and that parties fully understand the process before deciding whether to participate. Social workers can also actively work with one or both parties, the abductor and the left behind parent, as they pursue mediation to resolve their conflict. Once mediation is completed and an agreement is developed, social workers can again play a critical role in ensuring that both parties understand how to abide by the agreements and help the child return to the left behind parent (Rosicky, Northcott, 2010).

In addition to mediation, social workers can refer the left behind or abducted parent to other needed services. In the case of the left behind parent, the social worker might recommend individual or group support services while encouraging appropriate legal action. Likewise, the social worker in contact with the abducting parent (assuming the abducting parent is cooperating) can refer or link the child with services in the country where they have been abducted. Additionally, the children involved need support and counselling during the separation and preparation during and post-reunification with their other parent. Assuming parties grant appropriate permissions, services can be coordinated wherever possible by a social worker, whose role includes promoting the best interest of the child in both the country in which the child was taken to and in the child's country of habitual residence (Rosicky, Northcott, 2010; Javorský, 2020).

If parents cannot be present to escort children back to the child's country of habitual residence, it might be necessary to enlist the help of social workers to prepare the child for transfer and to escort the child. Many people underestimate the challenges for the child and family upon return. Therefore, it is best practice that once a child is resettled, a social worker should conduct a child welfare check to maintain the child's safety and well-being. Social workers might also assist with parental alienation syndrome or other emotional and behavioural challenges that may occur during post-return and reintegration. Many social workers and lawyers alike are unhappy with the shortcomings of the Abduction Convention. Progress is underway in the Hague to develop additional protocols to enhance the Convention and promote better outcomes for children. A delegation of expert social workers from ISS worldwide have been actively engaged in providing feedback to the Hague based on their expertise and experience in delivering social work assistance in abduction cases (Rosicky, Northcott, 2010).

4. Child Protection Convention (Hague 1996)

The Child Protection Convention determines which country's authorities have jurisdiction to take measures to protect children across international borders. It also clarifies the applicable laws and enables recognition and enforcement of protection measures in all Contracting States. While the focus of this Convention is on jurisdiction and other legal aspects of children moving across international borders, the involvement of social workers is needed to implement many of the regulations of this Convention (Rosicky, Northcott, 2010).

Central Authorities of each participating country must take all appropriate steps to facilitate, by mediation or similar means, agreed solutions for the protection under the Convention of the child's person or property. Social workers, as described above, are instrumental in explaining the mediation process, referring parties to mediation, and providing follow-up on how to enforce mediation agreements if obtained. The Central Authority of the State where the child is habitually resident and present may provide a report on the child's situation. Suppose an authority of a Contracting State contemplates placement of a child in foster or institutional care or the provision of care for a child in another Contracting State. In that case, it shall first transmit a report to the Central Authority of the latter State and can only authorise the placement with the latest State's consent (Rosicky, Northcott, 2010; Jasečková, Konvit, Vartiak, 2022).

In implementing the requirements of both articles, it may be necessary for a social work assessment to determine the child's situation (and whether a subsequent placement elsewhere might be in the best interest of that child) or the condition of a potential sequence before relocating a child. Both of these activities need to be carried out by a qualified social worker to

recognise by the court. There must be a coordinated system of social services, wherein social workers can work collaboratively between countries to facilitate timely and professional services, appropriate placements, and follow-up in the child's best interest (Rosicky, Northcott, 2010).

5. Legal Standards in social work

In the legal realm, social workers must be mindful of five distinct sets of requirements and guidelines: constitutional law, statutory law, regulatory law, court-made law and common law, and executive orders. Ethical and legal choices are prominent in social work practice. Social workers in a wide range of practice settings as diverse as family service agencies, community mental health centres, prisons, schools, medical and psychiatric hospitals, hospice programs, substance abuse treatment centres, the military, public welfare offices, and nursing homes frequently encounter circumstances that entail ethical and legal issues. Social workers in family service agencies may need to decide whether to comply with a police detective's request for confidential information about a client who is a suspect in a murder case. Social workers in public welfare offices may need to decide whether to adhere to strict eligibility guidelines, meaning that vulnerable clients would not receive much-needed benefits. Hospital-based social workers may need to help a family member decide whether to approve the termination of a patient's life-support technology (Reamer, 2005).

In many instances, ethical standards, expectations, and requirements in social work are consistent with prevailing legal standards and requirements. For example, social workers in every State are required by law to report suspected abuse and neglect of children. Complying with state mandatory reporting laws is generally consistent with ethical standards in social work that permit practitioners to disclose confidential information to prevent serious, foreseeable, and imminent harm to a client or other identifiable person.

However, according to the National Association of Social Workers (1999), social workers sometimes encounter circumstances in which legal standards conflict with the profession's ethical standards or, at least, practitioners' interpretation of the profession's standards. Some of these conflicts involve acts of commission when social workers deliberately decide to violate the law to fulfil what they believe is their ethical duty (for example, by reporting false information to government agencies or insurers to obtain critical services for vulnerable clients). Other conflicts arise out of acts of omission when social workers fail to take steps to comply with the law to fulfil what they believe is their ethical duty (for example, by not reporting information about possible abuse or neglect to protective service officials, as required

by law, to preserve a therapeutic relationship with a client). These are among the most challenging dilemmas encountered by practitioners.

Conclusion

As a social worker, the lawyer recognises that all problems arise within a community and that even those problems that appear purely individual have a basis within that community. The problem may arise as a result of the community. For example, a disabled child may be having difficulty obtaining special education assistance because no advocacy organisations ensure that children with special needs are accommodated. The problems that individual clients encounter certainly impact the community, and the lawyer, as a social worker, is sensitive to those effects. While helping a parent negotiate the intricacies of the special education laws and bureaucracy, the lawyer may think about policy initiatives that could provide broader help to other parents who may not be able to obtain a lawyer. The lawyer may assist in bringing together the parents of children victimised by a school's zero-tolerance policies, and she may assist them in identifying legal, social, economic, and political interventions. The lawyer as a social worker might offer training in lay advocacy and education about parents' and children's rights (Kisthardt, 2006).

The lawyer as social worker spends a good deal of time with the client and in the community to gain insight into the context in which problems may arise. She establishes a trusting relationship with her clients by being reliable, following problems through completion, being a good listener, and being committed to client empowerment. She is attentive to the many constituencies within the community that work toward that community's goals. She assists community groups but may also facilitate links between individual clients and those proactive organisations. For example, a client seeking an order of protection might be interested in organisations challenging welfare to work, child care cooperatives, and community economic development organisations that might provide her with employment. A client with an eviction problem might be interested in joining a tenant union, assisting in community economic development, and groups advocating for affordable housing (Lubove, 1965).

Social work identifies client empowerment and investment in problem-solving as one of the primary goals of the social worker/client relationship. There is no reason why this should not also be true of the lawyer/client relationship. The lawyer recognises that unless the client is a partner in problem-solving, the best that the lawyer can do is obtain a legal solution to a narrowly defined problem, a problem often determined by the lawyer as limited to the answers provided within existing law. Such a response may isolate the client and insulate the problem

from its context. It may thus imply that the legal issue is idiosyncratic and will dissuade engagement in the more extensive dialogue about justice (Tyler, 1952).

The lawyer, as a social worker who works with groups, recognises that she is merely a resource, not the director of the activity. Once again, client empowerment is the goal and coalition use is a powerful tool. The lawyer assists the group in gaining access to courts and legislatures, drafting legislative materials, and researching available options. The lawyer can also facilitate the organisation's growth by referring potential clients to the group. The lawyer can offer insights into what kinds of class actions or legislative changes are necessary to meet the group's needs (Oliphant, Ver Steegh, 2019).

References

Bernstein, V., Hartsell, T. (2000). The portable ethicist for mental health professionals. New York 2000, p. 158.

Jasečková, G., Konvit, M., Vartiak, L. (2022). Vernadsky's concept of the noosphere and its reflection in ethical and moral values of society. *History of science and technology*, 12(2), 231-248.

Javorský, E. (2020). Stres ako faktor ovplyvňujúci prácu sociálneho pracovníka. *Polonia Journal*, 12(2020), 91-103.

Kisthardt, M.K. (2000). Working in the Best Interest of Children: Facilitating the Collaboration of Lawyers and Social Workers in Abuse and Neglect Cases, in: *Rutgers Law Record*, 30(1). 2006, p. 1-87.

Kutchins, H. (1991). The Fiduciary Relationship: The Legal Basis for Social Workers' Responsibilities to Clients, in: *Social Work*, 36(2). 1991, p. 106-113.

Lubove, R. (1965). The Professional Altruist The Emergence of Social Work as a Career, 1880–1930. Harvard 1965, p. 64.

National Association of Social Workers. (1999). Code of Ethics of the National Association of Social Workers. Washington, DC 1999. Retrieved from <http://www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp>

Oliphant, R.E., Ver Steegh, N. (2019). Examples & Explanations for Family Law. Enablon S.A. 2019, p. 249.

Reamer, F.G. (1994). Social work malpractice and liability. New York 1994, p. 548.

Reamer, F.G. (2005). Ethical and Legal Standards in Social Work, in: Rhode Island College Digital Commons @RIC : Faculty Publications 4. 2005, p. 26-38.

Rosicky, J.G., Northcott, F.S. (2010). The role of social workers in international legal cooperation: working together to serve the best interest of the child, in: Seminario de derecho internacional cooperación jurídica en materia de de derecho de familia y ninez. 2010, p. 1-18.

Schlesinger, E. (2020). Sociálna práca v kontexte problematiky drogových závislostí. Polonia Journal, 12(2020), 197-210.

Skotnický, P. (2023a). Legal Aspects of Social and Family Care. International Journal of Law Management & Humanities, 6(3), 3156-3166.

Skotnický, P. (2023b). Legal transformation of society, social policy and social work in the Slovak Republic. Journal of Research in Humanities and Social Science, 11(6), 167-171.

Tyler, R.W. (1952). Distinctive Attributes of Education for the Professions, in: Social Work Journal, 33(2). 1952, p. 55-62.

Contact details:

Dr. h. c. mult. univ. prof. JUDr. PhDr. PaedDr. ThLic. György Pál Pápay, PhD., MBA, LL.M.

ACADEMIA PRIMA

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1866-6357>

CURRENT AND FUTURE ATTRIBUTES OF DIGITAL MEDIA

Milan Konvit, Galina Jasečková

Abstract

In this paper, by analogy with M. Heidegger's approach to solving the question of the nature of technology, we raise questions regarding the changing nature of digital (communication) media and outline possible answers. The aim of the paper is, based on a comparative analysis, to describe the current form of digital media and identify the attributes of its future development. Just as Heidegger distinguished ancient and modern technology, we distinguish two types of media: pre-digital and digital media. In the article, we paraphrase McLuhan's statement "the medium is the message" into "the medium is the milieu" and focus on finding evidence for this statement. We rely on the similarity of the characteristics of the concept of "milieu" with the elements of the "digital medium" concept.

Keywords: digital media, pre-digital media, communication, technology

Abstrakt

V tomto príspevku analogicky s prístupom M. Heideggera k riešeniu otázky o povahe technológie nastoľujeme otázky týkajúce sa meniacej sa povahy digitálnych (komunikačných) médií a načrtávame možné odpovede. Cieľom príspevku je na základe komparatívnej analýzy opísať súčasnú podobu digitálnych médií a identifikovať atribúty ich budúceho vývoja. Podobne ako Heidegger rozlišoval starovekú a modernú technológiu, rozlišujeme dva typy médií: preddigitálne a digitálne médiá. V článku parafrázujeme McLuhanov výrok "médiu je správa" na "médiu je prostredie" a zameriavame sa na hľadanie dôkazov pre tento výrok. Opierame sa o podobnosť charakteristík pojmu "prostredie" s prvkami pojmu "digitálne médium".

Kľúčové slová: digitálne médiá, preddigitálne médiá, komunikácia, technológie.

Introduction

Martin Heidegger became famous in 1954 for his essay "Die Frage nach der Technik", in which he defended three theses: the essence of technology is nothing technological, i.e. technology is not a tool, technology is not one hundred per cent under the control of man, and technology represents for man the risk of seeing the world through technological eyes (Heidegger, 1977, 33-35). In this article, by analogy with his procedure in the search for the essence of technology, we raise questions regarding the importance of (communication) media and outline possible answers. Like Heidegger, we distinguish two types of media: pre-digital and digital. In the group of pre-digital media, we include all the so-called analogue media, including analogue mass electronic media, such as radio and TV. It is valid for all these media that they are conceptually understood as a passive intermediary placed between the source of information and its recipient. Metaphorically, it is a pipe through which information flows. The most critical questions are the question of the capacity of the pipeline, its integrity and turbulences arising in it. A theoretical model of such a communication intermediary concept was developed by C. Shannon at the end of the 40s of the last century by C. Shannon (Shannon, 1948). In contrast, the digital medium is no longer just a passive intermediary. It is not only a supporting platform for an almost incalculable number of so-called new media and the reason for thinking about the end of the medium (Kittler, 1999) or the direction towards the occurrence of the so-called technological singularity (Kurzweil, 2005), but above all the reason for the consideration of the need to move from the understanding of the medium as a passive intermediary, ideally functioning like a copy machine, to concerns of the ubiquitous medium embedded in a hybrid environment that interacts with humans.

In the article, we first recapitulate Heidegger's basic postulates about the effect of technology, then, through analogies, we summarise the impact of the digital medium, paraphrasing McLuhan's statement "the medium is the message" (Luhan, 1964) develop the idea of "the (digital) medium is the milieu". We are mainly based on Foucault and Canguilhem's interpretation of the concept of "milieu" (Foucault, 2007; Canguilhem, 2008).

1. Technology and its nature

Heidegger emphasises that technology is more than just a "means to an end" or just a "human activity" and that "the essence of technology is nothing technological". Technology should be understood as a "way of revealing/revealing" the world/nature. (Heidegger, 1977, 12). From the point of view of the method of uncovering, he distinguishes between ancient and modern

technology. While obsolete technology releases and brings to the fore the natural telos (end) of something, current technology challenges to nature and approaches it in a Gestell way, i.e. as a source of energy, a process of never-ending search for other sources.

Modern technology dominates nature's power: "Nature, which appears to stand above and against technology, is already positioned as a usable stock" (Heidegger, 2012, 40). Historically, technology was first in the position of a tool supporting the extension of man. Currently, it is in the role of a man-controlled geological force, capable of adapting the environment/nature to the needs of man, and prospectively has the potential to autonomously transform nature into a qualitatively new form "nature, which stands above and against technology, it is already placed in the position of usable stock".

B. Stiegler also sees the effect of modern technology similarly: Man and technology are two mutually influencing entities. Man affects the development of technology, which controls the further development of man's possibilities and the shape of the biophysical environment. There is a destruction of the natural, geophysical milieu and the emergence of a global technological milieu (global technical milieu). Especially since the beginning of the so-called great acceleration, observable since 1945, modern technology has become a geological force confronting nature (Stiegler, 1998).

Digital media is one of the manifestations of modern technology. It affects the form of the environment (e.g., the concepts of augmented reality and the Internet of Things) and how a person functions (e.g., the idea of so-called wearables that people wear).

2. Digital media characteristics

Pre-digital media

Pre-digital media correspond in our analogy to Heidegger's ancient technology. Their mission is to inform the mind of the addressee of the message mediated by the medium. Mediation uses a communication channel between the information source and its recipient. The characteristics of the track are adapted to the type of message (audio, text, image, video, or multimedia). Therefore, every kind of pre-digital media uses its specific mediation principle.

On the other hand, all these media are characterised by the firm binding of the message to the natural information carrier (Stone, clay tablet, papyrus, paper, metal wire, glass fibre, electromagnetic waves, etc.). In this, we can see an analogy with the concept of "logos" in ancient media. All these media leave more or less room for the imagination of the message's

recipient.²⁶ Starting with written media, they also represent a kind of external memory for humans. C. Shannon developed a theoretical description of the functioning of pre-digital media. The essential characteristics of his communication model are linearity, the entropy of the information source, the transmission capacity of the channel, emphasis on the fidelity of information transmission²⁷ and above all, the passivity of the medium concerning the surroundings, in other words, the absence of interaction between the medium and the surroundings, or environment - medium. It wasn't until McLuhan brought into the media discourse the thesis that the medium itself, i.e. the mere fact of the medium's existence, is news in itself, regardless of the information the medium conveys. In McLuhan's time, it was television that, as a medium, influenced the shape of society at that time. In hindsight, we can talk about the community before and after the advent of television, regardless of what programs were broadcast.

Digital media

Digital media is conceptually only one, i.e. exists only in the singular. As if it integrates all forms of media in that everything that comes to its input is transformed into a digital format – into a stream of bits. In this respect, digital media is a metaphorical mill into which sounds, images, videos, etc., enter. And from it emerges a homogeneous mixture of bits that cannot be distinguished to what they correspond. In this sense, unlike the pre-digital media, the digital media acts on the surroundings in Heidegger's Gestell way: the digital media enables the multiple processing of digital content (remix, update, collage, media, e-literature, etc.). The information content is a raw material that can be processed x times in x ways. Algorithms are used during processing, so a person tries to understand the processes in the medium. In addition, the diffusion of computing capacities into the medium brought the so-called pervasive computing and changed the form of media from a point-to-point connection to a network connection. From an economic point of view, the value of the medium has thus increased.²⁸ However, we are primarily interested in the erosion of the borders of the digital medium – the surroundings/environment, to which the following paragraphs are devoted.

²⁶ Oral and written media create space for imagination by providing a description, not a picture, of an object. In general, pre-digital media provide space for the analysis of the intentions of the authors of the news (e.g. what does Mona Lisa's smile mean?)

²⁷ Shannon was of the opinion that semantic aspects are not relevant in solving the engineering problem of media transmission.

²⁸ In general, the value of a network depends on the square of its users (Vartiak, Gogolova, Majerova, 2022).

3. The concept of milieu and digital media

Because the digital medium exists only in the singular, the end of media occurs. At least this is how Kittler (1997, 4) sees the situation: "Media ... will end when all information becomes digitised". Later this categorical statement about the Armageddon of the media is specified in the sense that the history of the media will reach its end as soon as "machines not only handle the transmission of addresses and data storage but are also able, via mathematical algorithms, to control the processing of commands" (Kittler, 1997). In other words, when the computer reaches such a level, it can "simulate all other information machines" (Kittler, 2013, 187). In such a case, the need to communicate information would disappear, and thus the need for the existence of a medium would also disappear. According to Bolter and Grusin, the theory of remediation is also applied in this case (albeit in a specific form). Its result will be the diffusion of digital media into the environment and the creation of a "digital milieu".

The concept of "milieu" generally refers to the environment in which something is embedded, the atmosphere in which something takes place, or the circumstances under which something happens. In old French, there was the word *milliu*, *meillieu*, *mileu* meaning "middle", i.e. the same as the Latin *medius* meaning half, middle, *lieu*, respectively *leu* meaning place, and *locus* meaning place, specific location. In modern French, *milieu* refers to the physical or social environment or a group of people with the same view of a thing (OED Online, keyword *milieu*). We can trace the need for the milieu concept to antiquity. Hippocrates taught his followers the importance of examining the patient's problems and the nature of the environment in which they live or come from. In modern times, Newton similarly applied the milieu concept when he solved the issue of the action of forces at a distance. For our needs, the idea of a milieu developed by G. Canguilhem for the field of biology and also Foucault's concept of milieu is more interesting. Georges Canguilhem referred to a milieu as a set of external conditions necessary for the existence and survival of a particular organism; the organism remains in the middle of a favourable environment for it as long as this, and its characteristics enable it to survive. At the same time, he tries to adapt the background to his needs. The relationship between the organism and the environment thus resembles a discussion in which the organism "brings its proper norms of appreciating situations, both dominating the milieu and accommodating itself to it" (Canguilhem, 2008, 113). or, more precisely, "the environment [milieu] of the living being is also the work of the living being" (Canguilhem, 2008, 178-179). from our point of view, there is a two-way interaction between the organism and the environment. M. Foucault put the milieu concept more into the human domain when solving

the question of the optimal urban design of the city of Nantes to meet the urban community's requirements. The urban population is bound to the urban milieu. This represents "the conjunction of a series of events produced by these individuals, populations, and groups, and quasi-natural events which occur around them" (Foucault, 2007, 21). here again, the two-way interaction between man and environment comes to the fore. Simondon (2005) introduced the concept of "associated milieu" in this spirit. This milieu performed a stabilising function in maintaining the system in equilibrium. As an example of an associated environment, he mentions the cooling of a turbine with circulating water. Here, water is part of the functioning of the technological system, but it is not directly part of it (Simondon, 2005). Deleuze and Guattari (1988) defined a milieu as a particular way of thinking. Thinking "par le milieu" can be explained either as thinking "in medias res", i.e. without an introductory discussion, definitions, or of teleology, or as thinking "with an emphasis on the surroundings", trying to clarify the connection of the given object with its environment.

The conclusion of this short historical excursion into the areas of use of the milieu concept is straightforward. Suppose we do not want to describe or analyse the processes around us only as isolated from each other, or independent processes. In that case, we must consider different interactions between them. And here is precisely the space to move from "medium" to "milieu". In the context of the digital milieu, this means that "in the game" are not only agents participating in the communication, generating and processing information but also a relevant set of relations between agents and the environment. As a result, the boundary between the agent and the atmosphere becomes blurred, as well as the division into subject and object of communication (Simondon, 2005; Garbárová, Fabuš, 2021).

Let us now turn to the need for a "digital milieu". First, let's recapitulate the consequences of the advent of digital media through the phenomena it brings to the discourse on the nature of media (Canguilhem, 2008; Javorský, 2020):

- global technological, social, and cultural networking,
- digitisation of everything,
- diffusion of the digital medium into the physical environment, or, generally, distribution of the digital domain into the physical one,
- pervasive, ubiquitous computing,
- datafication,
- algorithmisation of processes.

The joint action of these phenomena creates the digital milieu, a metaphorical digital placenta that extends over real physical and digital space. Thus, a new type of space is designed – a hybrid space. The process of penetration of the digital milieu into the physical environment results in the creation of a hybrid environment or, in general, in the creation of a hybrid space. Hybrid space is, metaphorically, a space of fluid presence in time, place, and social relations. We understand the space of a liquid company as "a free (in the sense of liquid) spread of matter and information". A person with his activities constantly dynamically "overflows" from the genuine part to the virtual domain and vice versa, without realising which amount of the hybrid space he is currently implementing his activities. At the same time, a human affects the form of both actual physical and digital space and vice versa. These spaces affect how a human functions (Canguilhem, 2008; Schlesinger, 2020).

The fundamental physical space based on matter, in which Newton's laws and Euclidean geometry apply, enters the process of hybridisation with the digital space based on information, which as "the new home of the mind ... is both everywhere and nowhere, but not where bodies of flesh and bones survive ..." (Barlow, 2019). This interaction results from a hybrid – a hybrid space filled with hybrid objects located in mixed places. A hybrid place is by nature an innovation of McLuhan's global village concept (McLuhan, 1991) – one real place is (temporarily, fluidly) connected to a theoretically arbitrary number of digital places where everyone knows each other through chats, likes, posts, etc. The concept of "I" is a hybrid of the physical "I" and informational (data) "I". Fluidity here manifests itself in the material "I" from the genuine part of the hybrid space that spills over into the digital aspect of a specific data set, like a particular person's digital imprint. Technology in the hybrid area acts as a duplicator (real space duplicates by adding digital space, physical identity duplicates by adding digital identity, privacy in real space is added to informational privacy in the digital area, etc.).

Conclusion

We have shown that digital media is a revolutionary new means of communication based on digital technology embedded in a digital milieu. The digital medium no longer acts as a passive intermediary in communication but becomes an active technological milieu.

Digital media has, from the perspective of media theory, a multi-layered structure. In the lower layer, it acts, following the original Latin meaning of the word medium, as a passive intermediary inserted between communication agents. In the middle layer, it creates a network communication infrastructure. In the upper layer, it turns into an active milieu in which there is

a dynamic interaction between a person (or an agent in general) and a medium, and vice versa, a functional interaction between a medium and a person.

References

- Barlow, J.P. (2019). A Declaration of the Independence of Cyberspace. *Duke Law & Technology Review*, 18(1), 5-7.
- Canguilhem, G. (1991). *The Normal and the Pathological*. Zone Books.
- Canguilhem, G. (2008). *Knowledge of Life*. Fordham UP.
- Deleuze, G., Guattari, F. (1988). *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. Continuum.
- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population*. Palgrave Macmillan.
- Garbárová, M., Fabuš, J. (2021). Trend analysis of management information systems. *Humanum*, 40(1), 81-88.
- Hayles, N.K. (1990). *How we became posthuman: virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics*. The University of Chicago Press.
- Heidegger, M. (1977). *The question concerning technology and other essays*. Harper & Row.
- Heidegger, M. (2003). *The End of Philosophy*. University Of Chicago Press.
- Javorský, E. (2020). Stres ako faktor ovplyvňujúci prácu sociálneho pracovníka. *Polonia Journal*, 12(2020), 91-103.
- Kittler, F. (1997). *Literature, Media, Information Systems: Essays*. Psychology Press.
- Kittler, F. (2013). *Philosophien der Literatur*. Merve.
- Kurzweil, R. (2005). *The Singularity is Near*. Viking Books.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding Media: The Extension of Man*. McGraw – Hill.
- McLuhan, M. (1991). *Jak rozumět mediím*. Odeon.
- O'Reilly, J. (2015). Milieu and the Creation of the Illustrator: Chris Ware and Saul Steinberg. In: Marenko, B., Brassett, J. *Deleuze and Design*, 191–218. Edinburgh University Press.
- Shannon, C.E. (1948). A Mathematical Theory of Communication. The Bell System Technical Journal*, Vol. 27 (July, October), 379–423, 623–656.

Schlesinger, E. (2020). Sociálna práca v kontexte problematiky drogových závislostí. *Polonia Journal*, 12(2020), 197-210.

Simondon, G. (2005). *L invention dans les techniques: Cours et conferences*. Seuil.

Stengers, I. (2005). Introductory Notes on an Ecology of Practices. *Cultural Studies Review* 11(1): 183–196.

Stiegler, B. (1998). *Technics and Time, Volume 1: The Future of Epimetheus*. Stanford University Press.

Vartiak, L., Gogolova, M., Majerova, J. (2022). Corporate image and its impact on consumer decision making in Slovakia. *IBIMA Business Review*, 2022, 1-16, Art. No. 340734.

Contact details:

prof. Ing. Milan Konvit, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Ústav mediamatiky, Mlynské luhy 4, 821 05 Bratislava

milan.konvit@fses.uniba.sk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4959-7819>

doc. Galina Jasečková, CSc.

Univerzita Komenského v Bratislave, Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Ústav mediamatiky, Mlynské luhy 4, 821 05 Bratislava

galina.jaseckova@fses.uniba.sk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3699-8082>

Zhrnutie

Prvé číslo prvého ročníka medzinárodného vedeckého časopisu ACTA ACADEMIAE PRIMAE ponúka slovenské, maďarské, české, poľské a anglické príspevky vysokoškolských pedagógov a doktorandov, ktorých cieľom je ponúknuť odborný rozhľad súčasného stavu riešenej problematiky doma a v zahraničí, ktoré sa úzko dotýkajú odborov ako sociálna práca, psychológia, filozofia, medicína, právo, ekonomika, pedagogika a podobne. Cieľom článkov je poukázať na dôležitosť tém, o ktorých je potrebné diskutovať a priniesť nové riešenia, ako aj iný, respektíve širší pohľad na danú problematiku.

V úvodníku šéfredaktor univ. prof. György Pál Pápay opisuje poslanstvo a hlavný cieľ medzinárodného časopisu ACTA ACADEMIAE PRIMAE, v ktorom sa snaží poukázať na dôležitosť rôznorodých smerov, ktorým sa uberá náš vedecký časopis a poukazuje na „sociálnu cestu“ človeka, ktorá je nie vždy jednoduchá a môžu sa počas nej vyskytnúť určité úskalia. Práve príspevky prvého ročníka medzinárodného vedeckého časopisu ponúkajú od autorov možnosti riešenia daných spoločenských úskalí, ktoré sa vyskytujú u jednotlivcov, skupinách a komunitách a patria medzi najviac diskutované témy v spoločnosti. Ďalším zámerom je rozšíriť vedecko – pedagogický rast a vzdelanostnú úroveň, na základe ktorého prispeli svojim článkom nie len erudovaní pedagógovia z praxe, ale aj interní, respektíve externí doktorandi počas svojho štúdia. Zaujímavosťou je, že predkladané číslo medzinárodného časopisu ponúka články až v piatich jazykoch, čo rozširuje výber u našich čitateľov.

Veríme, že aj ďalšie čísla medzinárodného časopisu ACTA ACADEMIAE PRIMAE Vás upútajú svojou aktuálnosťou a rôznorodosťou, pričom pomocou odborných článkov nadobudnete rozšírenie svojich vedomostí v aktuálnych sociálnych problematikách na domácej, ako aj zahraničnej scéne.

Összefoglalás

Az ACTA ACADEMIAE PRIMAE nemzetközi tudományos folyóirat első évfolyamának első száma egyetemi oktatók és doktoranduszok szlovák, magyar, cseh, lengyel és angol nyelvű írásait tartalmazza, amelyek célja, hogy szakmai áttekintést nyújtson az itthon és külföldön tárgyalt kérdések aktuális állásáról, amelyek szorosan kapcsolódnak olyan területekhez, mint a szociális munka, pszichológia, filozófia, orvostudomány, jog, közgazdaságtan, pedagógia és így tovább. A cikkek célja, hogy rávilágítsanak a megvitatandó témák fontosságára, és új megoldásokat, valamint a kérdés más vagy szélesebb perspektíváját nyújtsák.

A főszerkesztő univ. prof. Pápay György Pál bevezetőjében ismerteti az ACTA ACADEMIAE PRIMAE nemzetközi folyóirat üzenetét és fő célját, amelyben igyekszik rámutatni a folyóiratunk által követett sokszínű irányok fontosságára, és rámutat az ember „társadalmi útjára”, amely nem mindig könnyű, és bizonyos buktatókkal találkozhat az út során. A nemzetközi folyóirat első számának cikkei a szerzők részéről lehetőséget kínálnak arra, hogy foglalkozzanak azokkal a társadalmi buktatókkal, amelyekkel az egyének, csoportok és közösségek találkoznak, és amelyek a társadalomban a legtöbbet vitatott témák közé tartoznak. A folyóirat további célja a tudományos és pedagógiai gyarapodás, amely alapján nemcsak a gyakorlatból érkező pedagógusok, hanem doktoranduszok is hozzájárultak cikkeikkel. Érdekesség, hogy a nemzetközi folyóirat jelen száma öt nyelven is kínál cikkeket, ami szélesíti olvasóink választékát.

Hisszük, hogy az ACTA ACADEMIAE PRIMAE nemzetközi folyóirat következő számai aktualitásukkal és sokszínűségükkel vonzzák majd Önt, és a szakértői cikkek segítségével bővítheti ismereteit a hazai és külföldi aktuális társadalmi kérdésekben.

Resumé

The first issue of the first year of the international journal ACTA ACADEMIAE PRIMAЕ offers Slovak, English, Hungarian, Czech and Polish articles by university lecturers and doctoral students, whose aim is to offer a professional overview of the current state of the issues addressed at home and abroad, which are closely related to fields such as social work, pedagogy, psychology, history of medicine, etc. The aim of the articles is to highlight the importance of the topics that need to be discussed and to bring new solutions as well as a different or broader perspective on the issue.

In the editorial, the editor-in-chief of Univ. prof. György Pál Pápay describes the message and the main goal of the international journal ACTA ACADEMIAE PRIMAЕ, in which he tries to point out the importance of the diverse directions that our journal is taking, and points out the „social journey” of man, which is not always easy and may encounter certain pitfalls along the way. It is the articles of the first edition of the international journal that offer from the authors the possibilities to address the social pitfalls that are encountered by individuals, groups and communities and are among the most discussed topics in society. Another aim is to broaden the scientific and educational growth and scholarship, on the basis of which not only erudite educators from practice, but also internal or external doctoral students have contributed their articles during their studies. Interestingly, the present issue of the international journal offers articles in up to four languages, which widens the choice for our readers.

We believe that further issues of the international journal ACTA ACADEMIAE PRIMAЕ will attract you with their topicality and diversity, and with the help of expert articles you will gain an extension of your knowledge in current social issues on the domestic as well as on the foreign scene.

ACTA ACADEMIAE PRIMAE

- **Vydavateľ:**

Neaprint s.r.o.
Gaštanový rad 4542/1B
929 01 Dunajská streda
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

- **Adresa redakcie:**

Neaprint s.r.o.
Gaštanový rad 4542/1B
929 01 Dunajská streda
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

- **Výkonný redaktor a adresa na zasielanie príspevkov:**

PhDr. Erik Javorský, MBA, LL.M.
javorsky@neaprint.eu

- Všetky články prechádzajú anonymným recenzným konaním – dvojslepou recenziou

- **EV 216/23/EPP**

Ročník I., Číslo I (2023)

Volume I., Issue I (2023)

Dátum vydania čísla: 04.05.2023

ISSN 2730-1109